

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • MAREC • BŘEZEN • MARZEC 1992 (ČÍSLO 406) CENA 2000 ZŁ

Záber zo stretnutia. Zľava: konzul ČSFR M. Zbořil, námestník krakovského vojvodu J. Lassota, minister P. Demeš, hovorca ministerstva K. Fajth a riaditeľ medzinár.-právneho odboru Dr. Vršanský

Minister Pavol Demeš medzi krajancami

Je už pomaly tradičiou, že sa slovenskí vladní a parlamentní predstavitelia počas návštiev v Poľsku stretávajú so zástupcami našej menšiny. Tak bolo aj počas januárovej pracovnej návštavy ministra medzinárodných vzťahov SR Pavla Demeša vo Varšave a Krakove, uskutočnenej na pozvanie ministra zahraničných vecí PR Krzysztofa Skubiszewského.

Počas trojdňového pobytu sa Pavol Demeš stretol o.i. s ministrom Krzysztofom Skubiszewským, vedúcim úradu Rady ministrov Wojciechem Włodarczykom, šéfom prezidentiskej kancelárie Januszom Ziolkowskym a ďalšími rezortnými ministrami, s ktorými prerokoval rad otázok široko chápanej slovensko-poľskej hospodárskej, kultúrnej a vedeckej spolupráce. Jedným z výsledkov týchto rozhovorov bola i dohoda o vytvorení medzivládnej slovensko-poľskej komisie pre pohraničnú spoluprácu v takých oblastiach ako ekonomika, kultúra, školstvo, turistika a ekológia. „Treba zlepšiť vzájomnú informovanosť o našich krajinách“ — zdôraznil P. Demeš na tlačovej konferencii v Česko-Slovenskom kultúrnom a informačnom stredisku vo Varšave — „a urobiť všetko, aby sa naše hranice stali priechodnejšie, čo by nielen prospelo vzájomným vzťahom, ale zároveň prispelo k odstráneniu negatívnych stereotypov.“ Za konkrétny výsledok rozhovorov P. Demeš označil i príslušnú ministra školstva A. Stelmachovského posilniť slovakistiku v Poľsku, zlepšiť výučbu slovenčiny na spišských a oravských základných školách a na lyceu v Jablonke, ako aj zabezpečiť podmienky pre výmenu študentov.

Posledný deň (16.XI.) svojho pobytu v Poľsku minister Pavol Demeš strávil v Krakove, kde navštívil krakovského metropolitu, kardinála Franciszka Macharského a rokoval s vedúcimi predstaviteľmi mesta. Pri tejto príležitosti spolu s ostatnými členmi delegácie sa v súdole mestského úradu stretol so zástupcami slovenskej menšiny v Poľsku. Na stretnutí, ktoré otvoril námestník krakovského vojvodu Józef Lassota, sa o.i. zúčastnili: generálny konzul ČSFR v Katowiciach Miloslav Zbořil, generálny

konzul PR v Bratislave Jerzy Korolec, prvý tajomník veľvyslanectva ČSFR Juraj Mišaš, predstaviteľia ministerstva zahr. vecí PR a mesta Krakova.

Po srdečnom uvítaní minister Pavol Demeš odovzdal krajancom pozdrav od premiéra Slovenskej republiky Jána Černogurského a stručne ich oboznámil so svojimi rozhovormi v Poľsku. Podotkol, že jednou z tém týchto rozhovorov bola problematika slovenskej menšiny, najmä otázky školstva, kultúry, ale aj slovenských bohoslužieb na Spiši a Orave. Zároveň zdôraznil, že „terajšia slovenská vláda venuje krajanskej problematike veľa pozornosti a podľa možnosti aj prostriedkov. Nakoľko to bude možné, vynasnažíme sa vám pomôcť v riešení vašich problémov.“

Tajomník ÚV KSSČas Ludomír Molitoris predstavil ministru Pavlovi Demešovi krajanských účastníkov stretnutia a oboznámil ho s minulosťou a súčasnou situáciou slovenskej národnostnej menšiny a v tomto kontexte i s dejinami a najdôležitejšími problémami našej krajanskej organizácie — Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku.

Začala beseda, úprimná a otvorená, počas ktorej krajania hovorili o rôznych otázkach, všeobecných i konkrétnych, týkajúcich sa celej menšiny, ale i jednotlivých miestnych skupín a ich problémov, s ktorými sa musia boroti. Medzi ďalším zdôrazňovali, že posledné demokratické zmeny v štate priniesli sice určitý pokrok v riešení národnostnej otázky, naďalej však menšinové práva — a aspoň ich realizácia na nižšom stupni — nie sú plne dodržiavané. V tomto kontexte poukazovali na fažkosti a komplikácie, s akými sa stretáva ich mnohoročná snaha o prínavrátenie slovenských bohoslužieb na Spiši a Orave. Zatiaľ sú len v Jablonke a od decembra aj v troch spišských obciach — Nedecí, Kacvíne a Vyšných Lapšoch. Veľké problémy — podotýkali viacerí krajania — sú s vyučovaním materinského jazyka na školách, kde sa nezriedka neumožňuje žiacom slobodná voľba slovenčiny, ale sa im nanucujú iné jazyky. Okrem toho chýbajú učitelia slovenčiny a niektoré učebnice. V

oblasti školstva krajania tiež navrhovali zvýšiť počet miest a štipendií pre krajanskú mládež na stredných a vysokých školách na Slovensku a predovšetkým zlepšiť systém prijímania uchádzačov a odstrániť v tejto oblasti rôzne byrokratické prekážky a nedorozumenia.

Beseda sa značne pretiahla nad stanovený čas. Krajania sa chceli s milými hosťmi podeliť so svojimi radosťami a starosťami, vrácali sa do minulosti, ale hľavne hovorili o súčasnosti a predkladali návrhy. Hovoriac o spolupráci, ku ktorej spejú obe krajinu, poukazovali na potrebu otvorenia nových hraničných priechodov, najmä v Jurgove a Lysej nad Dunajcom, čo si najmä v tomto prípade nevyžaduje veľké náklady. Hovorili tiež o potrebe doriešenia otázky vlastníctva pôdy, ktorú krajania a ďalší obyvatelia majú na území Slovenska, ako aj o celom rade ďalších problémov.

Minister Pavol Demeš si všetkých trpeživo vypočul a odpovedal na mnoho otázok. Na záver povedal: Slovenská vláda, jej jednotliví predstavitelia pri cestách do Poľska majú vždy na zreteli i otázky krajancov. Aj my počas tejto návštavy a rozhovorov s poľskými politikmi sme sa snažili posunúť dopredu riešenie vašich problémov. Preto napr. pri rozhovoroch s ministrom školstva sme hovorili konkrétnie o otázkach vyučovania slovenčiny na základných školách a lýceu v Jablonke, o vysielaní našich učiteľov k vám a o zavedení slovakistiky aj na univerzite vo Varšave. Preto tiež sme sa stretli i s kardinálom Franciszkom Macharským. Musíme povedať, že všetci, s ktorými sme sa rozprávali, vyjadrovali dobrú vôľu a ochetu riešiť tieto problémy k vašej spokojnosti. Chcem vás ubezpečiť, že vás podporíme a v čom budeme môcť, vám pomôžeme. Avšak treba mať trpezlivosť, lebo to všetko, čo sa nakopilo za celé desaťročia, nedá sa vyriešiť naraz a okamžite.

Tesne pred odchodom z Krakova minister Pavol Demeš navštívil nové sídlo ústredného výboru našej Spoločnosti a odovzdal dar premiéra Černogurského pre krajanské deti — 50 kusov slovenských, pekne ilustrovaných biblíi.

J.S.

Minister Pavol Demeš na tlačovej konferencii vo Varšave. Foto: J.S.

Krajania na stretnutí

NÁRODNOSTNÉ MENŠINY – gordický uzol dnešnej Európy?

Na viacerých rokovaniach sa v poslednom čase konštaovalo, že v Európe sa zjavuje strašiak nacionálizmu. Toto metaforické vyjadrenie vystihuje pritom skutočne reálnu spoločensko-politicú situáciu najmä v krajinách strednej a východnej Európy, ktoré prekonávajú proces transformácie po páde totalitných systémov. Ak teda problematika národnostných menšíň je v súčasnosti v centre pozornosti vedeckých konferencií i politických rokovani, nie je to v najkome prípade prejav akéhosi módneho záujmu, ale aktuálny výraz dnešnej doby.

V uplynulých mesiacoch sa uskutočnil celý rad vedeckých podujatií i rokovania na vládnej úrovni o problematike národnostných menšíň. V tejto súvislosti prichodí vyzdvihnut predovšetkým Expertnú schôdzku členských štátov Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe k problematike národnostných menšíň, ktorá sa konala v Ženeve v dňoch 1. až 19. júla 1991, Moskovskú schôdzku Konferencie o ľudskej dimenzií členských štátov Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe v dňoch 10. septembra až 4. októbra 1991, Konferenciu o národnostných menšíňach v strednej a východnej Európe a na Balkáne, ktorú pripravilo Európske študijné centrum v Štiríne v dňoch 10. až 13. októbra 1991, Seminár o národnostných menšíňach v strednej a východnej Európe, zorganizovaný Európskou úniu kresťanských demokratov v Bratislave v dňoch 31. októbra až 2. novembra 1991 a sympózium Menšiny v politike — národnostné menšiny v strednej a juhovýchodnej Európe, ktoré pripravil Česko-Slovenský výbor Európskej kultúrnej nadácie v Bratislave a v Častej (Papierničke) v dňoch 13. až 16. novembra 1991.

Uvedené konferencie predstavujú svojho druhu vrcholné podujatia, ktorých cieľom je hľadanie konstruktívneho riešenia národnostných problémov, súčasného položenia menšíň, ich ochrany a zabezpečenia všeobecného rozvoja a kľudného spolužitia s majoritou spoločnosťou.

Výsledkom ženevského rokovania expertnej schôdzky je dokument, ktorý vychádza zo Záverečného Helsinského aktu, záverečného Madridského dokumentu, záverečného Viedenského dokumentu, Kodaňského dokumentu o ľudskej dimenzií, Krakovského dokumentu o kultúrnom dedičstve a Parížskej Charty novej Európy.

Ženevská schôdzka potvrdila, že všetky etnické, kultúrne, jazykové alebo náboženské odlišnosti smerujú k vytváraniu fenoménu národnostnej menšiny. Z tohto hľadiska osoby prináležiace k tej-ktorej národnostnej menštine majú voľne vyjadrovať, uchovávať a rozvíjať svoju etnickú, kultúrnu, jazykovú alebo náboženskú identitu, voľne bez akýchkoľvek pokusov asimilácie proti ich vôli. Menšiny tvoria pritom integrálnu súčasť spoločenstva toho-ktorého štátu, sú istým fenoménom, ktorý obohacuje spoločenskú, kultúrnu a politickú život spoločnosti. Ukazuje sa ale, že v účastníckych štátoch helsinského procesu je položenie menšíň rôznorodé, preto sa žiada vzhľadom na historické, politické a ekonomicke podmienky života menšíň budovať odpovedajúce záruky (legislatívne i exekutívne) pre kľudné spolužitie menšíň.

Rozdiellosť ústavných systémov v rámci účastníckych štátov helsinského procesu do teraz však bráni uplatniť jednotný prístup k národnostným menšíňam. Možno ale uviesť, že demokratickou cestou sa klesnia v prístupoch k menšíňam nasledovné postupy:

— zastúpenie menšíň v kontrôlenych a výkonných orgánoch štátnej správy s ohľadom na vzdelanie, kultúrny a náboženský život, — účasť národnostných menšíň vo volebných orgánoch, opierajúc sa o legislatívnu volebného systému,

— miestna a autonómna menšinová administratíva, konštituovaná na základe slobodných volieb, a to na teritoriálnej i miestnej úrovni,

— decentralizovaná alebo miestna forma výkonu moci v oblasti národnostnej problematiky,

— zabezpečenie rozvoja života menšíň, a to na základe dvoj i viacstranných medzinárodných dohôd,

— zabezpečenie odpovedajúceho vzdelania pre osoby prináležiace k národnostnej menšine,

— zabezpečenie školskej výuky v jazyku menšíň, vrátane zabezpečenia odborne kvalifikovaných učiteľov pre menšinové školstvo,

— zabezpečenie finančnej i organizačno-technickej pomoci osobám, ktoré patria k národnostnej menštine, aby mohli inicovať činnosť vzdelávacích, kultúrnych a náboženských inštitúcií menšíň,

— zo strany vládnych orgánov zabezpečenie prevencie proti narastaniu napätia, možných eskalácií národnostných konfliktov a pod.

Ženevský dokument navyše osobitne upozorňuje na špecifický problém Rómov, potrebu zabezpečenia rozvoja ich života a plnej rovnoprávnosti v spoločenskom, politickom a kultúrnom živote politického spoločenstva. Zdôrazňuje sa pritom aktuálnosť systematického výskumu a štúdia života Rómov zvlášť na medzinárodnej úrovni.

Moskovská konferencia o ľudskej dimenzií prebiehala v čase, kedy vnútorné rozpory v Juhoslávii eskalovali do občianskej vojny. Počiatocné národnostné konflikty prešli do vojnovej tragedie medzi srbskou a chorvátskou stranou. To sa výrazne prejavilo i na rokovani konferencie, ale je pozoruhodné, že záverečný dokument z tohto podujatia sa len skromne dotýka problematiky národnostných menšíň (potvrzuje hlavne doteraz prijaté dokumenty, najmä závery ženevskej expertnej schôdzky). Z násheho hľadiska pozitívny prínos moskovskej konferencie treba vidieť medziiným v tom, že sa tu rozpracoval kontrolný mechanizmus v oblasti dodržiavania ľudských práv a v tomto rámci i práv národnostných menšíň.

Oproti uvedeným konferenciam na vládnej úrovni mali nasledujúce podujatia odlišný charakter. Napríklad vedeckého kolokvia Európskeho študijného centra v Štiríne (pri Prahe) sa zúčastnili pracovníci z univerzít či vedeckých inštitúcií z európskych krajín, USA a Kanady. Ústrednou temou rokovania boli problémy postavenia menšíň po páde totalitných politických systémov v strednej a východnej Európe, istý retrospektívny náčrt vývoja v jednotlivých krajinách. Pozornosť tu vzbudila najmä po-

četná maďarská delegácia, ktorá prezentovala najnovšiu verziu národnostného zákona, ktorý by sa mal v krátkom čase prerokovať v maďarskom parlamente.

V jesennom maratónne konferencií o národnostných menšíňach zaujal osobitné miesto seminár o národnostných menšíňach v strednej a východnej Európe, konaný na bratislavskom Hrade. Tým, že sa na príprave a realizácii podujatia podieľala Kresťansko-demokratická akadémia pre stredné a východné Európu, nadácia Konráda Adenauera SRN, Vedecký inštitút Kresťanskodemokratickej strany Holandska a základiny „De Gasperi“ z Talianska, rokovanie sa nieslo na jednej strane v rovine deklarácií kresťanských demokratických strán, na druhej strane v rovine európskych kultúrnych tradícií kresťanstva, resp. národného v razu, sprostredkovany tradíciou kresťanstva.

Seminár európskych kresťanskodemokratických strán ukázal zvlášť na bipolaritu národného a občianskeho princípu, na potrebu ich vzájomného vyváženia. Je nepatričné odtrhávať tieto princípy od seba, rovako povyslovať jeden nad druhý. V tejto súvislosti sa tiež zdôraznilo, že napríklad princíp národného štátu znamená suverenitu jedného národa na území ním obývanom a uplatnením tohto princípu prešla v dejinách absolútne väčšina vyspelých spoľahlivostí.

Rokovanie kresťanskodemokratických európskych strán v Bratislave vyústilo k prijatiu na záver Charty národnostných menšíň. Ide o dokument, ktorý rozvíja doterajšie myšlienky v rámci európskeho procesu, ukazujúc na aktuálnosť usporiadania medziľudských a medzikupinových národnostných a etnických vzájomností v kontexte kultúrnych tradícií kresťanstva.

Rozsahom svojho druhu výnimočné podujatie bolo sympózium „Menšiny v politike — národnostné menšiny v strednej a juhovýchodnej Európe“, konané v Bratislave a v Častej-Papierničke. Vedľa zástupcov českých a slovenských vedeckých inštitúcií, univerzít zúčastnila sa ho početná delegácia zahraničných vedcov. Cieľom podujatia bolo z historicko-etnografického, sociologicko-ethnografického a politicko-právneho ukázať na vývoj a situáciu menšíň po druhej svetovej vojne v strednej a juhovýchodnej Európe. Význam tejto konferencie zvýraznil fakt, že sa konala pod záštitou prezidenta ČSFR p. V. Havla, ktorý rokovanie i osobne otvoril.

Rokovanie v Častej prebiehalo paralelne alebo na sebe nadväzujúco v sekciach — workschopoch 1. etnické menšiny v geopolitických súvislostiach, 2. etnické menšiny v historických súvislostiach, 3. právne otázky v živote menšíň, 4. kultúrne a jazykové práva menšíň, 5. sociálno-psychologicke problémy menšíň, 6. maďarská menšina v Česko-Slovensku i v susedných krajinách, 7. rusínska a ukrajinská menšina na Slovensku, 8. rómska menšina, 9. Slováci a Česi v Česko-Slovensku, 10. Nemci, Chorváti, Poliaci a Židia v Česko-Slovensku.

V procese transformácie česko-slovenskej spoločnosti patri národnostná otázka k tým spoločensko-politickej problémom, ktoré sú v súčasnosti osobitne aktuálne. Tento problém sa pritom dotíka celého radu i ostatných európskych krajín. Najvýpuklejšie sice vystupuje v krajinách po páde totalitných komunistických systémov v strednej a juhovýchodnej Európe, ale nevyhýba sa ani krajinám západnej Európy (Rakúska, Talianska, Francúzska, Španielska atp.). Ukazuje sa ako nezdravý syndróm v spoločenskom a politickom živote tej-ktorej krajiny. Náruje sa vzia integrácej sa Európy. Hľadanie vlastnej identity národných a národnostných celkov sa pociuje ako dezintegráciu faktor. Strašiak nacionálizmu pôsobí ako gordický uzol, ktorý by nemalo rozložiť, ale demokratický vývoj.

PHDr. ANDREJ SULITKA

Bývajú na hornom konci...

Keď sa v Novej Belej opýtate na rodinu Majerčákovcov, nik vám hneď neopovie, lebo ich je viac nevedno, o ktorú ide. Až keď poviete Cyril, hneď sa dozviete, kde bývajú.

Krajania Cyril a Anna Majerčákovci bývajú na hornom konci Novej Belej. Žijú s troma deťmi, aj keď staršia dcéra si už založila svoju vlastnú rodinu. Z ich tváre

vyžaruje spokojnosť, ktorá pramení z dobre vykonanej práce. Obaja sa borili s neľahkým životom, ktorý ich už od detsva nerozmaňoval a často bol až krutý, najmä k Cyrilovi. Avšak nesfážujú sa. Ich spoločný život napĺňuje každodenná poctivá práca, ktorú pretkávajú nitky šťastia prameniace zo svojich malých úspechov a z detí. O svojom živote počas mojej návštevy hovorili pokojne, otvorene a bez nadsádzky a navzájom sa dopĺňali.

Krajania Anna a Cyril Majerčákovci sú roľníkmi. Od roku 1967 sú manželia a hospodária na neveľkom štvorhektárovom gázodvostve. Ako som už spomenula, majú tri deti: dvadsaťtyričinného Mariána, ktorý pracuje v zdravotníctve, dvadsaťročného Annu, vydátnu, ktorá sa teraz po manželovi volá Hovancová a je kaderníčkou a osemnásťročného Máriu, študentku Strednej školy ľudových remesiel v Novom Targu.

Krajanka Anna Majerčáková, rodená Klučkovská, sa narodila 13.6.1940, má troch súrodencov a všetci sa hlásia k slovenskej národnosti. Od mladosti je členom Spoločnosti v Novej Belej. Už ako dievča sa zapájala do kultúrneho života mladých v obci.

Krajan Cyril Majerčák sa narodil 24.2.1943, ako najmladší zo šiestich súrodencov. Mal dvanásť rokov, keď mu zomrel otec, Jozef Majerčák, ktorý v roku 1947 bol jedným zo spoluakladateľov miestnej skupiny Spoločnosti v Novej Belej a 29.1.1951 sa stal v poradí jej druhým predsedom. Bolo to fažké obdobie v živote Slovákov, o čo sa pričinila i banda „Ognia“. Sám Jozef Majerčák musel odísť na Slovensko, kde pracoval jeden rok. Po návrate domov znova začal pôsobiť v miestnej skupine. Nič čo krajanské, mu nebolo ľahostajné. No vojna a tiež fažké povojnové obdobie mu značne podlomiilo zdravie a v roku 1955 opustil svojich najbližších. Spolukrajania nielen v

Novej Belej, ale na celom Spiši, stratili v Jozefovi Majerčákovovi svoju oporu.

Po otcovej smrti Cyrila vychovávali starší súrodenci. Keď dospel, sám sa prebíjal životom. Pracoval v krátkodobých zamestnaniach mimo Novej Belej, na vždy ho to príhľahovalo domov, k rodnej hrude, preto sa napokon stal roľníkom.

Bez akejkoľvek materiálnej pomoci postavil dom a založil si rodinu. Od mladosti je členom Spoločnosti. Jeho zdravotný stav mu už nedovoľuje aktívnejšie pracovať v miestnej skupine, ale nikdy neodmietne pomoc tam, kde to potrebujú.

Zanedlho, 29.4.1992 manželia Majerčákovci oslavia strieborné jubileum svojho spoločného života. Pri tejto príležitosti som im položila otázky: Ste spokojní a splnilo sa vám obom to, o čo ste usilovali?

Ano — odpovedali priam jednohlasne, no Cyril Majerčák dodal: Postavil som dom, zasadil strom, potom som sa oženil a mal syna, ako správny Slovák.

— Ako vidíte budúcnosť Slovákov v Novej Belej?

To závisí od mladého pokolenia a predošetkým o výchovy, akú dávame svojim deťom. Naši, ale aj hodne ďalších mladých v Novej Belej, sú vychovaní v národnom povedomí, teda máme nádej, že vydržia, že Slováci pretrvajú. Veď ako menšina sme už veľa vydržali. Budúcnosť nám môže priniesť ešte mnoho fažkých skúšok, ale pokiaľ sa rodia deti, deti slovenské, naša menšina pretrvá. Verím aj, že naša vnučka, ktorá sa len narodila a ešte nič nechápe, vyrastie raz na veľkú Slovenku.

Redakcia Života praje manželom Anne a Cyrilovi Majerčákovcom k ich krásnemu spoľanému sviatku veľa slniečných a pokojných dní, aby sa v dobrom zdraví spoločne dožili zlatej svadby a ďalších jubileí.

EVA MATISOVÁ

Jablko nepadá d'aleko od stromu

Hovorí sa, že jablko nepadá d'aleko od stromu. V prípade krajana Karola FULU, ktorému chceme venovať tento príspevok, tato ľudová moudrost sedí ani uliata.

Narodil sa 23. marca 1942 v starej slovenskej rodine Anny a Ondreja Fulovcov v Chyžnom, teda práve tento mesiac oslavuje okrúhle životné jubileum — 50. narodeniny. Detsvo mu uplynulo ako väčšine vidieckych detí na Orave. Sotva trochu podrástol a začal chodiť do školy, samozrejme so slovenským vyučovacím jazykom, otec ho hneď zaúčal do roľníckeho povolania. Dosť veľké gazdovstvo si vyžadovalo každý pári zdravých rúk, teda aj detí — Karola a jeho onicej staršej sestry, čo sa niekedy uskutočňovalo i na úkhor školy. Ale na vidiek tak už je a aspoň kedykoli bolo.

Karol, ako sme už spomenuli, vyrastal v slovenskej rodine, ktorá sa ho snažila vy-

chovať na dobrého krajanu a vstupila mu pevné národné povedomie, ktoré si uchováva podnes. No nielen povedomie. Po otcovi Andrejovi, ktorý mu bol vzorom, zdedil aj krajanskú angažovanosť, nezištnosť a obetavosť, ktorou Fulovci boli v obci, ale nielen, oddávna známi. Jeho otec hneď po vojne patril k najaktívnejším činiteľom nášho krajanského hnutia na Orave a súčasne bol spoluorganizátorom Miestnej skupiny Spoločnosti v Chyžnom, ktorá začala pôsobiť v roku 1947. Od začiatku bol členom miestneho výboru a v roku 1962 sa ujal funkcie predsedu MS, ktorú vykonával plných 21 rokov.

V dome Fulovcov, ako centre krajanského hnutia v Chyžnom, sa často schádzali členovia výboru i miestnej skupiny a debatovali o rôznych otázkach Spoločnosti. Týchto stretnutí sa často zúčastňoval i mladý Karol, aby sa — ako hovorieval otec — zaúčal aj do krajanskej činnosti. A neskamal sa. Syna nielen zaujala krajanská problematika, ale čoskoro začal otcovi pomáhať v tejto činnosti a neskôr sa zapojil do ochotníckeho hnutia a začas v nôm aktívne účinkoval. Sám sa naučil hrať na rôznych hudobných nástrojoch a neraz sprevádzal miestny súbor pri rôznych vystúpeniach, nielen v Chyžnom, ale aj v iných oravských obciach.

Uplynuli roky. Karol vyrastol na skúseného roľníka a postupne preberal fársu vedenia gazdovstva na vlastné plecia. Roboty mal neúrekom, aj keď mu do posledných chvíľ pomáhalo starší rodičia. Keď mu zomrela matka, veľké gazdovstvo sa nemohlo zaobrátiť bez gazdinej a tak sa Karol oženil. Manželka Anna, aj keď pochádzala spolu z Oravy, s pochopením brala jeho krajanskú angažovanosť a nezriedka mu i pomáhala, medziiným v zbieraní predplatného na Život.

V júli 1983, práve počas volebnej kampane pred 7. zjazdom našej Spoločnosti, zomrel Karolov otec. Stratil najbližšieho človeka a priateľa, svoj vzor, podľa ktorého riadil svoje kroky. Stratila i miestna

skupina obetavého predsedu a obvodný výbor na Orave skúseného funkcionára. Ktože ho mal zastúpiť? Túto otázku si iste viackrát položili chyžianski krajania. Ale keď v novembri 1983 došlo k voľbe predsedu miestnej skupiny, ich rozhodnutie bolo priam jednohlasné: predsedom musí byť len a len Karol Fula. Aj keď sa bránil, že vraj sú aj iní, skúsenejší a výrečnejší, predsedovanie musel prijať. Zanedlho, na obvodnej schôdzi v Jablonke bol zároveň zvolený za člena Obvodného výboru KSSCaS na Orave.

Ci to bola najlepšia voľba, fažko povedať. Možnože by sa našli aj výrečnejší kandidáti, ale v obetavosti a poctivom, zodpovednom pristupe ku krajanským otázkam ho vari nikto nepredčí. Starný, zavalitý chlap zdedil po otcovi nielen jemnú, citlivú dušu, veľkú pracovitosť a šporovlivosť, ale aj lásku k svojmu slovenskému pôvodu, krajanskú angažovanosť, nezištnosť a vytrvalosť.

Práca na gazdovstve mu zaberá veľa času, tým viac, že si nedávno postavil veľký dom, ktorý teraz zariaďuje. A keďže roľníctvie nie je dnes práve najvýnosnejšie, rozhodol sa privýrabiť si na Slovensku. Pracuje ako stavebný robotník v Trstenej, v súvislosti s čím značná časť starostlivosti o gazdovstvo spadla na manželku. Napriek veľkej zaneprázdnenosťi vždy si nájde čas i na krajanskú činnosť. On vlastne hýbe prácou miestnej skupiny, nakoľko mu to čas dovoľuje, dbá o otázky výučby slovenčiny v miestnej základnej škole. Tak ako jeho otec, je veľkým propagátorom nášho krajanského časopisu Život. V posledných rokoch nie lenže zbiera predplatné, ale aj roznašá časopis čitateľom, ktorých je tento rok v Chyžnom vyše päťdesiat. Je to pre krajanov skutočne príklad hodný nasledovania.

Pri príležitosti 50. narodením želáme krajanovi Karolovi Fulovi veľa zdravia a vytrvalosti v krajanskej práci. Zároveň aby sa mu splnila jeho najväčšia túžba, s ktorou sa nám počas návštevy zdôveril: zaviedenie slovenských bohoslužieb v Chyžnom ešte tento rok.

EVA MATISOVÁ

S ANNOU
DUNAJCZANOVOU
riadičkou Poľno-
hospodárskej školy
v Nedeci

Rol'nícka škola na Spiši

Tento rok vaša škola — jediná poľnohospodárska prípravka na Spiši — bude oslavovať okrúhle, 30. výročie svojej existencie. Ako by ste hodnotili uplynulé obdobie?

— Roľnícka škola bola založená súčasne s otvorením novej základnej školy v Nedeci. V jednej budove sú vlastne dve školy. Hovoríac v akom jubileu založenia školy, ešte sme ho neoslavovali, ale chystáme sa na to. Bol už zvolený prípravný výbor pre oslavu, ktoré chceme usporiadať do konca októbra tohto roka.

Som toho názoru, že poľnohospodárska škola v tomto regióne je potrebná. Keď dovolíme, aby mládež po ukončení základnej školy nepokračovala v ďalšom vzdelávaní, ponechávame ju vplyvu prostredia, čo má nezriedka negatívne následky. Naša škola sa môže pochváliť už 413 absolventmi, predovšetkým z našej gminy, ale aj okolia, Szczawnice, Sromowiec a Krośnice. Dúfam, že ich bude ďoraz viac.

KRAJANSKÝ ZÁPISNÍK

September 1991. Číslo 9/1991 Aktualit Slovenskej tlačovej služby prinieslo článok pod titulom Žiadost slovenskej menšiny v Poľsku (s. 3–6). V článku sa o.in. píše: „KSSCaS v Poľsku dodnes nie je politickým subjektom na poľskej politickej scéne. Voň jej predstaviteľom — ale aj voči spoločnosti ako takej — sa v poslednom období v poľskej regionálnej tlači zintenzívnila kampaň nacionalisticky zameraných spolkov (Zväz poľského Spiša, Spoločnosť priateľov Cravy) a jednotlivcov.“

8. septembra 1991. Vychádzajúci v Katoviciach katolícky týždenník Gość Niedzienny (č. 36, s. 5) priniesol článok pod titulom „Język słowacki w liturgii“ o prinavratielení sloveniny do katolíckych bohoslužieb v Jablonke na Orave.

21. októbra 1991. Profesor Jozef Čongva bol vyznamenaný medailou Výboru národného vzdelávania (Medal Komisji Edukacji Narodowej), ktorú mu udili poľské ministerstvo školstva.

30. októbra 1991. Trestný senát katovického oblastného súdu vyniesol rozsudok vo veci trestnej žaloby profesora Jozefa Čongvu proti Jerzemu Leśniakovi za ohováranie v článku „Kuriozalne poglądy docenta Ciągwy“ (Gazeta Krakowska č. 94 z 23.IV.1991). Podľa rozsudku je Jerzy Leśniak povinný uverejniť v Gazecie Krakowskiej text odproszenia (určený súdom) za ohováranie a zaplatiť súdne trovy. Proti rozsudku sa prof. Čongva odvolał na Vojvodský súd v Katoviciach.

1. a 8. novembra 1991. Denník Pravda na nedeľu č. 27, s. 8 a č. 33, s. 8, uverejnili dva diely reportáže Peitra Holku pod titulom Zo života Slovákov v Poľsku: 1) Osud trpký ako trnky; 2) Vojna v kostoloch. Články napísal po absolvovaní cesty po dedinach severného Spiša a horného Oravy.

3. novembra 1991. Účastníci porady dopisovateľov Života v Krempachoch si pozreli z videokazety slovenský film Hranica o Slovácoch na Spiši a Orave. Film natočila — za

Zmenil sa u nás ekonomický systém. Ako v kontexte týchto zmien vidíte vašu školu? Počul som, že ročníci majú za výučbu platiť...

— O tom, že naša škola má byť financovaná rodičmi, počujem prvý raz. Je pravdu, že finančná situácia štátu je katastrofálna. V tomto školskom roku sme sa ocitli pred takýmto problémom — s čím sa možno spája aj klebeta o platení za školu — že sme náhle nemali peniaze na zaplatenie žiakom vodičského kurzu, ktorý je v učebných osnovách. A tak si to žiaci uhradili sami. Potom som sa však obrátila na gminný úrad o pomoc, ktorý nám poskytol 5 mil. zlотов. Z toho sme potom žiakom vrátili peniaze za kurz. Nechápeme to však ako dar. Chceme to odobiť. Predpokladám, že na jar budú na začiatku leta sa vojti gminy obrátiť na nás o konkrétnu pomoc. Naša škola veď rada pomôže v spoločensko-prospešných prípadoch pre našu gminu a obec. Je to hľadom jedinečné, čo dnes môžeme urobiť.

Dnes ma však najviac zaujíma budúcnosť školy. Závisí to od viacerých činiteľov, v tom od dohody s Oddelením poľnohospodárstva a potravinárskeho hospodárstva vojvodstva. Druhým činiteľom je to, že naša roľnícka škola nemá vlastné zázemie. Ako som už povedala, prenajímame od miestnej základnej školy tri miestnosti. Okrem toho využívame maličké pokusné políčko. Ide teda o zabezpečenie aj po tejto stránke našej ďalšej existencie.

Dnešné poľnohospodárstvo prežíva ďalšie časy. Budúcnosť patrí asi farmárskemu spôsobu hospodárenia. Aký je na to váš názor?

— Keď sa má naše poľnohospodárstvo zmeniť a keď ho chceme mať v západnom

štítle, musíme ho meniť prakticky od základov, teda podrobniť zmenám aj poľnohospodárske školy ako je naša. Nebude to ľahké, lebo treba zmeniť aj mentalitu ročníkov a iste uplynie ešte veľa času, kým k tomu dojde. A keď ide o školu, nestaci žiakom len hovoriť, ako vyzerá farmáreň. Sama teória je nevyhovujúca. Je potrebná aj prax, t.j. aby ju naši žiaci spolu s učiteľmi mohli absolvovať na ozajstnom dobrovlastníckom gazdovstve. Ide o to, aby sa sami zúčastnili na vedení takého gazdovstva a mohli potom niektoré z tamoxých techník a výber získané poznatky aplikovať na našich spišských dedinkách, kde gazdovanie je veľmi náročné.

Dnes je situácia taká, že napr. v našich osnovách je len veľmi málo toho, čo má byť praktické pre budúceho farmára. Nemôžu súhlasiť s ročníkmi, ktorí tvrdia, že predsa „nejak“ gazdujú a im to dobre vychádza. Treba hľadať nové riešenia, modernizovať svoje gazdovstvá a preto o poľnohospodárstve treba viač vedieť tak po teoretickej, ako aj praktickej stránke. Preto musíme zmeniť naše osnovy, keď chceme, aby naši absolventi boli skutočnými a dobrými spišskimi farmármami. Chlapci by podľa mňa mali byť vo svojom poľnohospodárskom poloholaní oveľa viac všeobecnejší, aby všetko vedeli urobiť, teda aby sa vyznali aj v stolárstve, zámočníctve, agronomii a pod. A dievčatá? Tie by mali nielen ovládať všetky domáce práce, ale mali by získať i vedomosti napr. z obsluhy turistického ruchu a pod. Veľ sa tuná buduje vodná nádrž a myslím si, že po jej dokončení sa tu rozvinie turistika. K tomu však potrebujeme primerané zážemie.

Dakujem za rozhovor.

Zhváral sa JOZEF PIVOVARČÍK

účasti viacerých krajanov — Slovenská televízia v lete 1991.

8.—9. novembra 1991. V Brzegu nad Odrou sa konala konferencia spoločnosti národnostných menín žijúcich na území Poľska a regionálnych spoločenstiev. V mene KSSCaS sa rokovaní zúčastnil tajomník UV dr. Eudomir Molitoris. Menovaný odilieb z konferencie predstasne, keďže predstaviteľ Zväzu Podhalian Staszek z Nového Targu spochybnil existenciu Slovákov v Poľsku a omieľal staré ľudí (že sa účastníci stretnutia s premiérom Carnogurským v Čiernej Hore domáhali odtruhnutia Spiša od Poľska).

13. novembra 1991. Delegáti troch spišských oboj: Nedeče, Kacvina a Vyšných Lapšov boli na biskupskom úrade v Krakove prosili o zavedenie sloveniny do bohoslužieb v týchto troch farnostach. Delegáciu prijal pomocný biskup K. Górný, keďže kardinál Małachowski a biskup Nycz, kompetentný vo veciach slovenských bohoslužieb, vycestovali do Ríma. Podľa zápisnice: Návštevu ukončili modlitbou Anjela Pána, Pán biskup sa predmodlieval v poľskom jazyku, kym členovia delegácie mu odpovedali v slovenčine.

17. novembra 1991 — Profesor Michal Griger uverejnili v Katolických novinách (č. 46, s. 5) článok pod titulom Slovenská homilia v poľskej Jablonke. V publikácii je reč o prvej slovenskej sv. omši, ktorú odbavil biskup Jan Szkodoń v Jablonke 18. augusta 1991. Noviny uverejnili aj text homlie v slovenskom preklade prof. Grigera.

21. novembra 1991. Slovenský denník č. 273 uverejnili článok dr. Mariána Serváčku o vobach do poľského parlamentu. Názov článku: Vo by v Posku a otázka menín. Kanidovali aj Slováci.

22.—24. novembra 1991. Nadácia Batoryho organizovala v Zakopanom slovensko-poľskú konferenciu o samospráve a možnostiach spolupráce v pohraničných oblastiach. Predstaviteľia UV KSSCaS sa konferencie nezúčastnili, ked e ich hlavná organizátorka — mgr. Drahuta Abrahamowiczová — zabudla pozvať.

28. novembra 1991. Dr Eugen Mišinec a dr. Eudomir Molitoris podali v mene Spoločnosti na trestný senát oblastného súdu v Krakove

žalobu proti Stanislavovi Walachovi z Hornej Zubrince, ktorý klamivo obvinil v tlači KSSCaS (Hale i Dziedziny číslo 9/13, s. 5) z „prowadzenia niepokojacej działalności, prowadzącej do siania zamachu na terenie Spisza i Orawy“, ako aj z „męcenia w głowach spokojnej ludności miejscowości“.

30. novembra 1991. Poľská televízia vysielala písom pod titulom U seba — magazín národnostných menín, venovaný Slovákom v Posku.

3. decembra 1991. Slovenské národné noviny uverejnili reportáž Ivana Hudeca z jeho pobytu medzi Slovákm v Posku pod významným titulom Bratská láska na zajačom chvoste.

6. decembra 1991. Ústredný výbor KSSCaS v Krakove sa presahoval do nového sídla, t.j. do vlastného domu na ul. Sv. Filipa 7.

6. decembra 1991. Oblastná prokuratúra v Katoviciach začala trestné konanie proti Andrzejovi Haniaczkovi z Jurgova za ohováranie a urážky Spoločnosti a prof. Čongvu v článku pod titulom Skandál na Spiši, uverejenenom v časopisoch „Na Spiszu“ (č. 5) a „Hale i Dziedziny“ (č. 9/13).

10.—21. decembra 1991. Prof. Jozef Čongva zrealizoval — ako štipendista Matici slovenskej — historický výskum v Slovenskom národnom archíve v Bratislavе. 21. decembra 1991 ho prijal premiér SR dr. Ján Carnogurský.

18. decembra 1991. Kardinál Franciszek Małachowski sa obrátil na kniazov a farníkov Spiša a Oravy s pastierskym listom. V súvislosti s tým poľská tlač písala: „Metropolita zachęca jednych i drugich (t.j. Poliakov a Slovákov) do wzajemnego szacunku, do zgody i do miłości“. Braci Polaków proszą o poszanowanie prawa mniejszości, o życiowe wypowiedzi o braciach Słowakach, ich kulturze i języku. Braci Słowaków proszą o nieuleganie narodowym emocjom w rodzinie i w życiu społecznym. Na wielki prekvapienie list bol prečítany len v niektorých farnostach a nezriedka s patričným protislovenským komentárom („Vy ste aj tak Poliaci, lebo hovoríte spišským nárečiem“).

JURAJ ZAMAGURSKÝ

Naša redakcia venuje veľa pozornosti národnostnému školstvu. Skoro v každom čísle našho časopisu sa snažíme predstaviť čitateľom aspoň jednu školu na Spiši a Orave a ukázať situáciu vo výučbe slovenčiny. Tentokrát, tesne pred zimnými prázdninami, sme navštívili základnú školu v Jurgove, kde sa slovenský jazyk pevne udomácel.

Miestna základná škola sa nachádza na kraji Jurgova, no napriek tomu je dominantnou budovou v obci. Je to jedna z mála, ak nie jediná drevená škola v tejto oblasti. Atmosféra v jur-

Drevená jurgovská škola

Cestou do školy v zime

Žiakov si treba získat'...

govskej škole počas mojej návštevy bola ve mi živá. Akoby aj nie, veď sa bližili zimné prázdniny a všetci žiaci čakali s obavami na známkové výsledky svojej polročnej práce. Určite boli všetci spravodlivo oceňení, aj za prácu, aj za snahu v škole.

Riaditeľkou tejto základnej školy je od septembra minulého roku jurgovská rodáčka mgr. Helena Michaláková. Požiadali sme ju o krátke predstavenie aktuálnej situácie v školstve, v tom aj v Jurgove, v kontexte prechodu našej ekonomiky na trhový systém.

— Už od septembra minulého roka — hovorí p. riaditeľka — naša škola je podrobenná drastickému úspornemu programu. Odráža sa to nielen v zmenšenom rozpočte školy, ale aj v celkovej zmene a skrátení školského vyučovacieho programu, čo sa negatívne odrazilo i na platoch učiteľov. Spolu s mestným p. farárom v škole pracuje jednou učiteľov. Naša škola sa snaží vychádzať v ústrety rodičom, ale aj ako sa povie, pomôcť samej sebe. Napr. v októbri minulého roku sa nám podarilo uskutočniť veľmi osozne podujatie. Totiž riaditeľstvo TANAP-u nám navrhlo usporiadať v našej škole stretnutie dôchodcov — bývalých pracovníkov TANAP-u. Návrh sme prijali. Oni pripravili pohostenie, kym naša školská mládež zasa kultúrny program. Bol to pekný zážitok a čo je hlavné, všetci boli spokojní. Ako dar škola dostala z TANAP-u 5 m³ dreva, ktoré sa nám teraz, v zimnom období, veľmi zde. Chceme túto spoluprácu, pokiaľ to bude možné, rozšíriť a upevniť.

Z významnejších udalostí v živote školy treba spomenúť vianočné a silvestrovské stretnutie rodičovského združenia a priateľov školy. Aj tu naša mládež vystúpila s kultúrnym programom. Predpokladám, že v bu-

dúcnosti sa súčinnosť školy s rodičmi bude ďalej rozširovať. V súčasnosti je v škole ve mi žiadúca oprava drevenej dlážky. Potrebovali by sme tiež poriadny televízor, keďže videoprehravac už máme. Chýbajú nám tiež počítače, ktoré dnes všeobecne patria k vybaveniu každej školy. Ci sa nám to podari, ukáže čas.

To ko o všeobecných otázkach a problémoch jurgovskej školy. Opýtali sme sa tiež na jej spoluprácu s mestnou skupinou Spoločnosti.

— So slovenskou národnostnou menšinou nemáme žiadne problémy. Nariadenie ministerstva školstva vo veci vyučovania cudzích jazykov vysvetlil rodičom na schôdzke ešte v júni minulého roku môj predchodca mgr. Zbigniew Zabreski. Ktorí z rodičov chceli zapísť deti na slovenčinu, mohli to urobiť k udine bez akýchkoľvek nátlakov so strany školy. Dve triedy — 5. a 6. si vybrali slovenčinu ako povinný predmet, ostatní sa učia nepovinne po tri hodiny týždenne v každej skupine.

Nedávno sme v našej škole usporiadali ukážkovú hodinu slovenčiny za účasti iných učiteľov. O jej koncepcii sme sa dohodli s metodikou slovenského jazyka Žofiu Bočákovou.

Naša školská mládež, bez ohľadu na národnosť, sa každoročne zúčastňuje kresliařskej súťaže časopisu Život. Túto súťaž treba hodnotiť veľmi pozitívne, je jednou z akcií povzbudzujúcich školskú mládež k aktivite. Som za otvorenú spoluprácu so slovenskou národnostnou menšinou.

Slovenčinu na jurgovskej škole vyučuje krajanka Mária Glogasiková, ktorú som zastal práve na hodine nemeckého jazyka. Pani učiteľka pôsobí na tejto škole už 34 rokov.

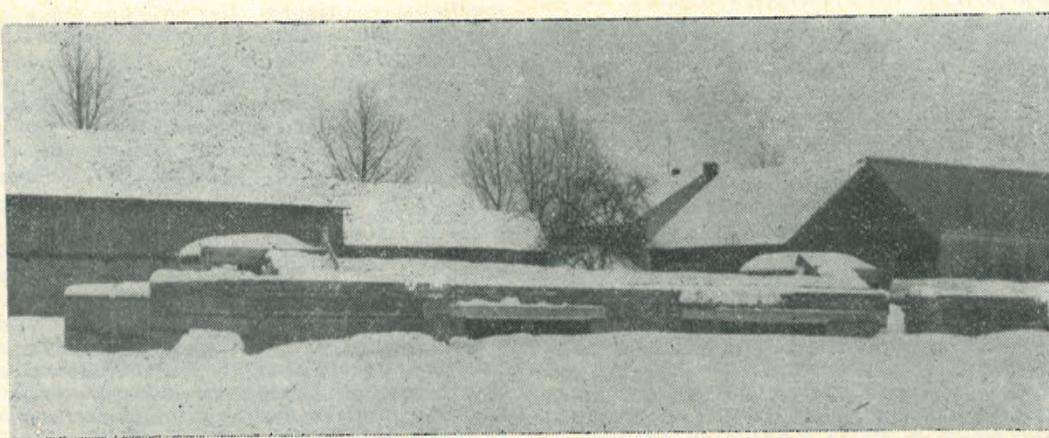
Určite za taký dlhý čas získala mnoho skúseností.

— Na hodinách slovenčiny — zdôveruje sa mi kr. Glogasiková — sa mi ešte nestalo, aby žiaci mali väčšiu absenciu. Na našej škole sa slovenčinu učí 58 žiakov, v tom v II. triede — 12, v III. — 9, v IV. — 7, v V. — 13, v VI. — 10, v VII. — 10, v VIII. — 7. V nižších ročníkoch sa snažím žiakom ponuknúť najmä jazykovú konverzáciu, ale aj isté formy zábavy — spievame, čítame, recitujeme. Robíme zároveň skrátku to, čo žiakov dokáže zaujať. Inak povedané žiakov si treba získať a to závisí od učiteľa. Po vyšších ročníkoch sa okrem konverzácie venujeme viac slovenskej gramatike a literatúre. Práve tu by som chcela poznamenať, že je potrebné, aby pedagógovia dobре ovládali metodiku vyučovania. Podľa mňa treba tiež nutne zmeniť učebné osnovy slovenského jazyka. Dobre by bolo preto nadviazať užší styk s niektorou so školou a ministerstvom školstva na Slovensku. Školské osnovy treba skorigovať a prispôsobiť nielen súčasnej dobe, ale dnešnému mysliviu žiakov. V najej práci je priam nevhodná slovenská detská a mládežnícka tlač, ktorú nám donedávna zasiela Matica slovenská. Detské časopisy nám často slúžili ako významne pomôcky vo vyučbe. Dnes dostávame len časopis Slovensko. Som toho názoru, že školská mládež v pohraničí, teda aj deti z Jurgova, by mali častejšie navštievoať Slovensko, aby neostali len pri učebniciach a teórii, ale lepšie poznali vlast svojich predkov.

Počas návštevy v jurgovskej škole som si odniesol veľmi dobrý dojem. Myslím si, že riaditeľka a vôbec celý učiteľský zbor sa v našej problematike dobre orientuje. Takto by malo byť vo všetkých základných školách na Spiši a Orave.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Stavba zdravotného strediska

Na kraji lapšanskej gminy

Keď hovoríme o Fridmane, každý obyvateľ na Spiši vie, že ide o veľkú obec ležiacu v povodí dvoch dravých horských riek — Bialky a Dunajca. Keď sme nedávno navštívili túto obec, koryta oboch riek boli ešte

v okovách hrubej vrstvy ľadu. Ako hovoria miestni rolníci, tohoročná zima, aj keď celkovo mierna, bola v porovnaní s vlaňajšou ostrejšia, čo bude mať nezanedbateľný vplyv na prírodu, najmä však na bonitu a kapi-

laritu pôdy. A to, hovoriac zjednodušene, v značnej miere rozhoduje, aký bude poľnohospodársky rok. Nechajme však zimu doznieť a vraťme sa k obci a jej problémom, s akými sa boria Fridmančania. Myslím si,

Učiteľka Vladislava Bogaczová medzi svojimi žiacmi

HORNÁ ZUBRICA

Dobré podmienky...

Pre oravské obce je príznačne o.i. to, že sú veľmi roziahnuté, čo je nevýhodné najmä pre žiakov, ktorí často majú do školy príliš ďaleko. Nebolo ináč ani v Hornej Zubriči. Preto keď sa v roku 1981 Základná škola č. 1 osamostatnila, bolo to pre školákov uľahčením, keďže sa im značne skrátila dochádzka na vyučovanie.

Budova školy stojí uprostred veľkého ohradeného priestranstva, na ktorom sa tiež nachádza obchod s potravinami, čo je výhodné pre žiakov aj pedagógov. Školská budova je už siedem staršia, no v porovnaní s inými školami na Orave je dobre udržiavaná. Avšak učebne k počtu žiakov navštuvujúcich školu, ktorých je vyše 100, sú dosť tesné a nevyhovujúce.

V tejto základnej škole sa slovenčina vyučuje od roku 1982. V súčasnosti sa tento predmet učí 21 žiakov. Sest žiakov je v mladšej skupine, teda z 3. a 5. tr. a pätnásť v staršej skupine, t.zn. z ostatných tried. Na slovenčinu chodia žiaci po vyučovaní, v popoludňajších hodinách a vyučuje sa ako nepovinný predmet 3 hodiny týždenne. Slovenský jazyk vyučuje učiteľka na

dochádzku kr. Vladislava Bogaczová, absolventka jablonského licea.

Do školy som príšla práve počas prestávky dopoludňajšieho vyučovania. Chcela som sa stretnúť so žiakmi navštievujúcimi hodiny slovenčiny. Pani učiteľka Bogaczová mi vyšla v ústrety a sústredila žiakov do jednej triedy. Na môj príchod sa všetci pekne po slovensky pozdravili, zvedavo pokukávajúc na môj fotoaparát a smelo odpovedali na moje otázky.

Od pani učiteľky som sa dozvedela, že žiaci majú dobré podmienky k vyučovaniu slovenčiny. Veľkým pomocníkom sú slovenské knihy, ktorých škola má veľa. Sú uložené v školskej knižnici a starostlivo evidované. Žiaci majú možnosť si ich kedykoľvek požičiať, aj mimo vyučevania. Veľmi pomocné pri výučbe boli i sú detské časopisy, ktoré im donedávna posielala Matica slovenská. Je veľká škoda, že tieto prestali dochádzať. Deti si ich obľúbili. Ich obsah im bol pristupnejší a preto ich radi čítali.

Deti, ktoré sa učia slovenčinu sa každročne zúčastňujú recitačnej súťaže, ktorú organizuje KSSČaS. Napríklad včera v pred-

nese poézie zvifazila práve žiačka z tejto školy Katarína Knapčíková, ktorá v próze Margita Bartkoviaková obsadila druhé miesto. Pani učiteľka so svojimi žiacmi nacvičila tiež úsmevné písma vybrané zo Slniečka pod názvom „Je Milka-myška?“, s ktorým vystúpili v Jablonke počas návštavy p. velvyslankyňe ČSFR na Orave.

Veľký počet detí z tejto školy bez ohľadu na to, či sa slovenčinu učia alebo nie, zúčastňujú sa kresliarskej súťaže v našom časopise. V minulorčnej súťaži sa jej zúčastnilo 20 žiakov. Učiteľka výtvarnej výchovy Halina Mastelová poznamenáva: „Aj v budúcich ročníkoch sa naši žiaci budú tejto súťaži zúčastňovať. Naša škola má pekné výtvarné tradície. Predmnou výtvarnou výchovu vyučovala učiteľka Lýdia Mšálová, znamenitá výtvarníčka, ktorá je už v dôchodku. Chcem v týchto dobrých tradíciah pokračovať.“

Riaditeľ školy Piotr Kostuchowski na môj dotaz, ako boli informovaní žiaci a ich rodičia o nových zásadách vyučovania materinského jazyka mi povedal: „Ja, aj ostatní vyučujúci na konci školského roka 1991 sme informovali žiakov a ich rodičov o možnosti vyučovania slovenčiny a jej zaradenia do školského programu ako povinného predmetu miesto ruštiny, žiaľ, len neveľa žiakov využilo túto možnosť.“ Pani učiteľka Bogaczová dodáva: „Je to pravda, avšak ti žiaci, čo sa slovenčinu učia, pristupujú k učeniu zodpovedne, učia sa s chuťou a veľkým záujmom. Sú to dobrí žiaci, mám z nich radosť.“

V poslednom čase sa čoraz viac hovorí a píše o potrebe rozšírenia poľsko-česko-slovenskej spolupráce. Nebolo by od veci pouvažovať i o poľsko-slovenskej spolupráci škôl. Niektorí už v tomto smere urobili prvé kroky. Zubrickej škole sa ešte nepodarilo nadviazať súťaž so žiadnou školou na Slovensku, aj keď si uvedomuje jej význam. Tak ako všade, aj v tejto škole chýbajú finančné prostriedky. V minulých rokoch ako spomína učiteľka Bogaczová chodila s deťmi zbierať lesné plody, čím získali prostriedky na organizovanie výletov na Slovensko. Myslím si, že aj dnes, hoci je situácia fažia by sa malo v tejto iniciatíve pokračovať. Výlety na Slovensko by sa deťom veľmi zážitkou.

Na záver chcela by som zdôrazniť, že na tejto horozubrickej škole sú dobré podmienky a príaznivé ozvučenie pre vyučovanie slovenčiny. Co teda ostáva žiakom? Predovšetkým učiť sa a dosahovať stále lepšie výsledky, aby sa z nich čo najviac mohlo dostať na stredné a vysoké školy na Slovensku. A čo ostáva rodičom? Využiť dobré podmienky v škole a prihlásiť sa na slovenčinu čo najviac svojich detí. Dostanú sa naozaj do dobrých rúk!

Text a foto: EVA MATISOVÁ

No ulici vo Fridmane, v pozadi renesančný kostol

že pojem borít sa je v tomto prípade vhodný. Zašli sme sa mestným richtárom Jánom Noworolským, ktorý plní túto funkciu od novembra 1990.

Podľa neho nemožno v obci robiť všetko svojpomocne, Fridman musí dostať nejakú pomoc od lapšanskej gminy, ku ktorej administratívne patrí.

— Chcel by som — hovorí richtár — prenažu obec urobiť viac, žiaľ, nemožeme nájsť s gminou spoločný jazyk. Musíme poznámeť, že zatiaľ sme konkrétnu pomoc z jej strany nedostali. Minulý rok sme konečne začali výstavbu zdravotného strediska. Hlavným sponzorom stavby je vojvodská pobočka Národného fondu zdravotnej ochrany. Čakali sme na to už niekoľko rokov. Všetci sa tešia, že konečne budeme mať poriadne zdravotné stredisko. Jeho funkciu zatiaľ plní súkromný dom. Stavebné práce obyvateľia vykonávajú svojpomocne. Došli sme už k prvému poschodiť. Na jar myslíme v stavebnych práciach pokračovať.

Dalšou vecou, ktorú v obci musíme vyriešiť, sú mestne vodovody a kanalizácia.

Na jeseň sa nám stalo, že v mnohých fridmanských studniach a prameňoch začala chýbať voda. Preto sme sa vybrali na Oblastnú správu vod a kanalizácie v Krakove aby nám pomohli vyriešiť tento naliehavý problém. Bolo dohodnuté, že firma Hydrotrest, ktorá buduje vodné nádrže v Nedeci urobí v našej obci vhodnú vodovodnú sieť. Musíme tu poznámať, že Fridman v súvislosti s vodnou nádržou je v depresii. Prečerpávaciu stanicu už máme. Zároveň budeme musieť upraviť a očistiť koryto potoka cez obec.

Fridman je vari najväčšia spišská obec, býva v nej asi 1700 obyvateľov. Mnohí dochádzajú do práce v Novom Targu a v okolí. Ešte pred troma mesiacmi sme mali dobré autobusové spojenie s Novým Targom, ale aj s gminou Nižné Lapské. Teraz sa to zhorsilo. Správa Štátnej automobilovej dopravy v Novom Targu (PKS), nám zrušila tri autobusové linky. Dodnes nevieme, aké boli príčiny tohto rozhodnutia. Nikto to s nami nekonzultoval. Keď sa človek do 10.

POKRAČOVANIE NA STR. 9

NEJbohatší ženy světa

Americký časopis The Fortune každoročně sestavuje žebříky nejmajetnějších mužů a žen naší planety. Tak jako mezi muži je už od edice na prvním místě sultán brunejský, palma prvenství mezi ženami patří již řadu let britské královny, jejíž majetek se odhaduje na 10,7 miliardy dolarů. Nevýznamnou hodnotu má řada rezidencí královské rodiny, jako Buckinghamský palác se svými čestmi sty pokoji, zámek ve Windsoru, Holyrood House, Kensington, Hampton a další, stejně jako skvělé poklady, které ukrývají. Ve sbírkách windsorských zámku je například skoro osmset kreseb od da Vinciho, kresby Michelangelovy, obrazy Rafaela, Tiziana, Rembrandta a dalších mistrů. Královna patří rovněž nejslavnější sbírce známkové věci, tří legendární carské zlatní veče, diamant Koh-i-noor, rubín Černý princ, tucty diademů, perlové náhrdelníky a jiné pohledové bohatství, které plní královny pokladnice.

Britské koruny patří také přes sto tisíc hektarů pozemků, která ročně vynáší kolem 150

Podnikatelka českého původu Estée Lauderová

miliard dolarů. Tyto peníze jdou však do státní pokladny. Královna se náleží i jako „kapo“ v nos v vodství Lancaster a několika menších panství, což činí dohromady asi 100 milionů dolarů ročně. Panovnice tyto peníze používá na své šaty, dobročinné účely, vylepšení peníz svých starých služebníků nebo na to, co se jí prostě líbí.

Z tohoto svého osobního majetku královna neplatí daně, což je trnem v oku mnoha Britů. Ostatní členové vlivnoucí rodiny, například princ Charles, však daně platí.

Zrovna tak jako daně rozdiluje řadu britských poddaných i okázalá flotila dopravních prostředků, které má královna k dispozici. Pět Rolls-Royceů pro cesty po Londýně, dva vrtulníky, vlak s dvaceti vagony, i tři trysková dopravní letadla a monumentální jachta Britannia s posádkou skoro tří set námořníků — to všechno přijde ročně asi na 35 milionů dolarů.

Bohatství britské královské rodiny je legendární už řadu generací, i když se dnes už neprojevuje tak okázale jako v minulosti. Kde jsou ty časy, kdy indická císařovna a britská královna Viktorie mohla věnovat svému vnukovi, německému císaři Vilémovi k narodeninám malý dárek — nejvyšší africkou horu Kilimandžaro, ležící přímo na hranici britské Kenie s německou Tanzanií. Královna Viktorie ji císaři Vilémovi předala se slovy: „Doufám, že Vás můj dárek potěší...“

Na pomyslné druhé příčce žebříčku nejbohatých žen na světě se umístila třiaosmdesátiletá Estée Lauderová, pocházející z Čech, jejíž majetek dosahuje poloviny hod-

Alice Waltonová může se v budoucnu stat nejbohatší ženou světa

noty majetku britské královny — něco přes pět miliard dolarů. Na rozdíl od královny však tato žena vděčí za své bohatství především sobě. Od krušných začátků dítěte židovského rodiče, kteří se museli vystěhovat z Československa, dospěla Estée Lauderová až k svému nynějšímu impériu kosmetiky a módy. Akcie a cenné papiry, domy na newyorské Pěti avenue, hotel na Manhattanu, nejluxusnější z vil na Floridě, šperky a umělecké předměty — to je základ bohatství této úctyhodné schopné kapitánky kosmetického průmyslu, která přes svůj pokročilý věk tvrdou rukou řídí každodenní chod svých podniků.

Třetí stupinek patří Johanně Quandtové, vdově po německém průmyslníku. Její majetek — 5,4 miliardy dolarů — je lokován hlavně v automobilové továrně BMW. Rovněž na dalších místech, až do sedmáho, jsou vdovy po bohatých mužích.

Na sedmém místě je velmi zajímavá dvojice. Sestry Esther (41 let) a Alice (39 let) Koplowitzovy vlivnou španělského trhu nemovitostí a jejich společný majetek překročil hranici 2,5 miliardy dolarů. Jejich příběh stojí za to — otec Koplowitz přišel do Španělska ze svého rodného Polska teprve před druhou světovou válkou. Jeho dcery jsou dnes nejbohatšími nevěstami v zemi a honosí se kromě toho i titulem markýz. Donedávna se obě sestry vyhýbaly veřejnému životu a reportéři je mohli zahlednout nejvýše na královských recepcích v Madridě. Poté, co The Fortune otiskl údaje o jejich bohatství, obě sestry od základu změnily svůj život. V rozmezí několika týdnů se obě rozvedly se svými manžely a ani před novináři se už neskrývají.

Osmou příčku žebříčku zaujímá Lilliané Bettencourtová s necelými dvěma miliardami dolarů. Jméno této nejbohatší Francouzky asi méně známoumu něco řekne. Po otci však zdědila kosmetickou firmu L'Oréal a velkou část akcii potravinářského koncernu Nestlé. Společnost L'Oréal si stále udržuje pozici světové jedničky v některých druzích kosmetiky, její majitelku však více zajímají jiné věci. Sbírka secesních obrazů, vlastní galerie Arcturial a především manžel André Bettencourt, se kterým paní Lillianu pojí nebyvale pevný a harmonický vztah.

Britská královna Alžběta II. — nejbohatší žena světa

Pátou mezi nejbohatšími ženami světa je kněžna Gloria von Thurn und Taxis, jejíž majetek dosahuje 1,2 miliardy dolarů. Vlastně to není přímo její majetek, patří jejímu osmiletému synkovi Albertovi, za kterého matka bude až do padesátosti spravovat zděděný knížecí jmění. A činí to s překvapivou pronikavostí úsudku a rychlostí rozhodování. Malý Albert si může klidně hrát, maminka Gloria se o jeho budoucnost stará neotevřeně.

Miliardu dolarů překračuje značně i majetek paní Guiliány Benettonové, pocházející z oděvní firmy Benetton, známé i na polském trhu.

„Nejchudší“ miliardářkou — jen něco méně přes miliardu dolarů — je vdova po tvůrce a majiteli firmy Grundig (známé rozhlasové a televizní přijímače) paní Chantal Grundigová.

Mezi dvacet nejbohatšími ženami naší planety je podle The Fortune jedna angličanka, jedna Brazilka, sedm Američanek, dvě Francouzky, dvě Italky, tři Němky a tři Švédské a — španělské sestry Koplowitzovy, které jsou vzhledem ke společnému vlastnictví firmy brány za jednu.

Plevaha Američanek ve společnosti miliardářek se pravděpodobně v budoucnosti ještě zvýší. Nejbohatší muž Spojených států Sam Moore Walton má kromě 21 miliard dolarů už 73 let a mladou ženu Alici. Nestane-li se nic neotevřeného, ocitne se jednou Alice v řadě klubu nejbohatších žen světa s majetkem dvakrát vyšším než má britská královna...

Alicia Koplowitzová, dcera polského obchodníka, je nejbohatší ženou Španělska

O prikázaní lásky k bližnému

(A JEHO PRACTICKEJ REALIZÁCII ANDRZEJOM HANIACZYKOM)

Andrzej Haniaczyk publikoval v 5. čísle časopisu „Na Spisu“ článok Škandíl na Spiši, plný emócií a chýb. Článok neskôr uverejnili „Hale i Dziedziny“ č. 9/13. Uváhy Haniaczyka sa zameriavajú na skompromitovanie slovenskej meniny v Poľsku, Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov, ako aj m. a. Môj jurgovský rodák chce dosiahnu tento cieľ pomocou klamstiev, prekrácania faktov a mylného informovania čitateľov v presvedčení, že nikto nebude hľadať pravdu a ja sám uverím tomu, čo napísal.

Haniaczykovo článok, plný zlomyselnosti, neobsahuje ani trochu pravdy: ani pri popisovaní stretnutia so slovenským premiérom v Čiernej Hore (30.VI.1991), ani pri predstavovaní mojich názorov ako protipoškuch, povzbudzujúcich šovinistické postoje, ba ani pri ostatných podrobnejších konfliktoch.

Stretnutie s dr. Carnogurským tendenčne a nepravdivo popsal Seweryn Wiślicki (pod pseudonymom Madziarski a Okulicki v novinách „Dziennik Zachodni“ z 11. júla 1991 a v týždenníku „Wieści“ z 28. júla hoci súm v Čiernej Hore nebol. S. Wiślicki si dovolil natoľko fantazirovať, že fallo ne obvinenia v jeho článkoch sa stali predmetom trestného konania. K neopodstatneniu protislovenskému útoku S. Wiślického zaujali svoj postoj dr. L. Molitoris — „Dziennik Zachodni“ z 8.VIII.1991 a „Wieści“ z 15.IX.1991 a z 29.IX.1991; dr. M. Andriš — „Dziennik Zachodni“ 26.IX.1991; „Wieści“ z 29.IX.1991: obyvatelia Novej Belej — „Wieści“ z 15.IX.1991; J. Ciągwa — „Dziennik Zachodni“ z 26.IX.1991, „Wieści“ 6.X.1991; J. Antecka — „Dziennik Polski“ 9.VIII.1991; J. Jurecki — „Tygodnik Podhaliański“ 25.VIII.1991; S. Kalamecki — „Sztandar Młodych“ 18.IX.1991. Niektoré opravy a poznámky k uvedenému článku boli okrem toho uverejnené po slovensky v mesiaci ku Život a v časopisoch vydávaných v Bratislavе.

Nechcem sa vracať k obsahu týchto opráv. Ale prekvapuje ma fakt, že A. Haniaczyk, ktorý verne kráča po stopách Wiślického — a podobne ako aj on pozná čiernohorské stretnutie iba z rozprávania — predstiera, že tieto publikácie nepozná. Je to prirodzené, keďže konfrontácia jeho textu s poznámkami autorov opráv by bola pre neho trápenia.

A. Haniaczyk poväčine opakuje Wiślického. Ale niekedy, najmä tam, kde sa text týka mojej osoby — je akoby tvorívejší a originálnejší. Piše napr., že som známy svojimi protipoškuchmi publikáciemi v Živote.

Seriózne vyzerajú súkromné demografické údaje A. Haniaczyka, keďže ide o iné národnostné meniny žijúce na Slovensku. Haniaczyk tvrdí, že na Slovensku býva 800 000 Maďarov (podľa sčítania ľudu 555 741), výše 100 000 Rusínov (podľa sčítania 16 937). A už plne prehnal tvrdenie, že Cigánov na Slovensku je 27% zo všetkých obyvateľov. (to znamená, že by ich podľa Haniaczyka malo byť 1 422 612 (podľa sčítania je 80 627 Romov).

A. Haniaczyk zabúda, že o národnosti človeka rozhoduje jeho národné povedomie a nie jazyk, ktorý človek používa. Z výskumov prof. Brožeka (ktož ich sa po skóhlo etnika v bývalom Sovietskom zväze vyplýva, že v Bielorusku (kde býva najviac Poliakov) poškumým jazykom hovorí iba asi 8% ľudí, ktorí sa hľadajú k poškumým národnostiam. Napriek tomu nikto nepopíše poškumým ostatných 92% Poliakov, ktorí počas všetkých nepoznajú. A zatiaľ Haniaczyk jazykové kritérium uznáva za jediné a rozhodujúce o poškumýti obyvateľov Spiša a Oravy. Táto metóda kedysi venuje sklamala profesora JU — Mileského, keď uznal za Poliakov Pavla Čarnogurského (otača dnešného premiera) a spišského biskupa Jána Vojtaška.

Haniaczyk nie je dôsledný keďže tvrdí, že na poľskom Spiši žije asi 300 Slovákov. Dôsledne je by bol napísané, že tam nie je ani jeden, keďže aj tých 300 používajú spiskú nárečie, ktoré autor — nadvážajúce na jazykové výskumy skoro spred sto rokov — jednoznačne považuje za poškumý nárečie. Takto akoby zabudol na prijaté predpoklady a nepozorované prechádzanie v vnútornom kriticu — národnemu povedomiu človeka. Nemusíme zdrazovať, že počet slovenských obyvateľov výsmele zniuje.

V slobode s čl. 32 Dokumentu kodanského zasadnutia konferencie o ľudskej dimenzii KBSE zo dňa 29. júna 1990 „Príslušnosť k národnostnej menine je vecou osobnej rozhodnutia každej osoby.“ Nesmie sa na to zabudovať, podobne ako o vyjadrenom v dokumente z výzvu 34 signatárov — v tom aj Poškumý — o ochrane národnostných menin, ktoré sú na území čiernohorských ľudov. Prednedvnom takto zväzok Poškumý potvrdilo ešte raz, nakože to bolo podmienkou jeho prijatia do Rady Európy.

V ľinku Škandíl na Spiši A. Haniaczyk mnogokrát výsmele mylnie informuje čitateľov. Snaží sa ponúkať v očiach verejnej mienky, slovenskú meninu, Kultúrno-sociálnu spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku, ako aj m. a. Zároveň sa mnogokrát dopustil priestupku ohováraťstva. O tom, ako sa zodpovie za svoju vinnosť, zanedbalo rozhodne Oblastné súd v Katowiciach.

Prekvapuje to, že Andrzej Haniaczyk, ktorý kandidoval vo voľbach do Sejmu z listiny Katolíckej volebnej akcie v Nowosądeckom vojvodstve, bez miernutia okom poruší „sme a najdôležitejšie prikľúčenie, novoviazanie o povinnosti ľudí k bližnému. Takto konanie — badateľné v každej vete Haniaczykovo ľinku — je v zjaznom rozpore so základnými zásadami katolicizmu a postojom opravdivého kresťana.

Prof. dr. hab. JOZEF CONGVA

Na kraji...

POKRAČOVANIE ZO STR. 6

hodiny nedostane do Nového Targu ráno, miďalší autobus až po 15. hod. popoludní. Nevedno, čím sa dopravný podnik riadi, asi ekonomickým zákonmi, ale mal by prihládať aj na potreby obyvateľstva, ktoré využíva jeho služby. Obyvatelia Fridmana a Falčana sú týmto javom veľmi znepokojení a čakajú na kladné vyriešenie tohto problému.

Pri vobe do miestnej samosprávy Fridman zskal štyri poslanecké mandáty. Bol som zvedavý, aký je názor fridmanských poslancov na súčinnosť s gminami úradom.

Zastal som doma p. Felixa Rusnáčka, ktorý nám o. i. povedal

— Na zasadnutiach gminnej rady sme spolu s Falčanom v mensíne. Od nás sú ťažia poslanci, z Falčana jeden. Nemôžeme žiadať konkrétny návrh presadíť, hoci v oboch na ich obciach čaká na vybavenie mnoho problémov. Preto som rád, že sa v našej obci začína aspoň výstavba zdravotníctva a strediska. Po jej ukončení bude budovať ďalšie veká, by sa podať mala malo z jej časti zriadila na potreby rekreácie. Veď nealeko bude vodný nádrž a turistický ruch mať veľkú perspektívnu. Bol by to istý zdroj príjmov.

Myslím si tiež, že v našej nižolapianskej gmine je nutná uviazia súčinnosť a spolupráca s susednimi gminami a obcami. Často sa

stava, že v susedstve sa organizuje nejaké podujatie a naň obyvatelia o tom nevedia. Je to dôležité aj z ekonomickej hľadiska. Preto je potrebné lepieť autobusové spojenie. Som povolaný ťažiť, preto vidím, že doprava v našom regióne narušuje bezpečnostné normy. Medzi ním tým, že autobusy premávajú príliš preplnené. Nezriedka prepravujú dvakrát toľko cestujúcich než to povolené predpisy. Je to výsledok obmedzenia počtu autobusových spojení.

Prejavame časy silných hospodárskych reforiem. Ekonomické zákonky sú kruté, preto a ko vyhovie všetkym. Zatiaľ ako sa zdá treba rieť predovšetkým tie najdôležitejšie problémy.

Text a foto JOZEF PIVOVARČÍK

JOSEF ŠKVORECKÝ

Horizontální vražda

„Zpráva o objasnění případu horizontální vraždy,” diktoval poručík Borůvka, jenž měl rád květnaté nadpisy, příslušnici s monumentálním drolem. „Dne dvacátého května —“

„Soudruhu poručíku —“

„Co je?“

„Nezlobte se, ale s jakým i se píše slovo horizontální?“

„To máte vědět,“ pravil poručík nevlidně. Odpornou nerudnost chtěl totiž zahladit složitý výčitky svědomí, jež v něm budil pochled na ladnou křivku šíje pod drolem příslušnice. „Máte přece kurs.“

„Ano. Ale horizontální —“

Poručík prudce udeřil blokem s poznámkami o stůl a odpornou nerudnost svého tónu doplnil ještě navíc nepříjemnou ironii:

„V te co? Podivejte se na to slovo do slovníku. A pište.“

Příslušnice sklonila hlavu na libecké labutí šíji ke klávesám. Poručíka bodlo u srdečka, a proto poněkud mečivým hlasem počával:

„Dne dvacátého května v sedm dvacet pět hlasila telefonicky Božena Potěšilová vraždu, spáchanou v Nerudově ulici čp. 32. Oběť byla námi nalezena ležící na zádech na lůžku s dírou třícej z pravého oka hlavy spočívající na pravém uchu ve vodorovné poloze smírem k oknu.“

„Já tomu nerozumím,“ pípla příslušnice.

„Mám vám to říct německy?“ rozčerstil se poručík. „Prostě ta bába ležela na zádech, hlavu měla pootočenou doprava a v oku díku, no. Co je na tom k nerozumění?“

Ale když si v duchu přesně vybavil tu scénu, musel si přiznat, že se nevyjadřuje přesně.

Nebyla to tak docela dýka, co trčelo sevřklé starence z pravého oka, a proto poručík zavrčel na příslušnici, aby dole přičinila poznámkou, že nákres vražedné zbraně je přiložen. Zhotovil jej později vlastnoručně. A pak si, a přimouřenýma očima, přesně vybavoval situaci.

Stařenka ležela na široké posteli, natažená jako šňůra přesně uprostřed, a hlavu měla podloženou malým tenkým polštářkem. Za ní, v dosahu hubených rukou, visel přes pelest tlačítkový vypínač na šňůre. Rukojet podivně dýky mířila, podobná nějakému strašnému ukazováku, ven z otevřeného okna přímo do okna protějšího domu. Tam stál vousatý muž a zvědavě sledoval počínání policie. Místnost — byl to prostorný pokoj ve třetím poschodí úzkého domu z osmnáctého století — byla plná starožitného nábytku a věnožných tretek, lamp, svícenů a váz, takže připomínala spíše starožitnictví. Ve vzdachu — přes to otevřené okno — lpěla nakyslá vůně.

„Takhle jste ji tu ráno našel, pane profesore?“ zeptal se poručík Borůvka vytáhlého kolohnáta, který s vyděšenou tváří stál za ním.

„Ano. Švagrová ji nesla snídani, ale ona na klepání neodpovídala. Dveře měla zevnitř zamčené, takže nás napadlo, jestli — jestli se jí v noci něco nestalo. To víte, bylo jí pětaosmdesát let — a — švagrová v tom leknutí nevěděla, co dělat, poslal jsem ji pro souseda a pak jsme společně vyrazili ty dveře a —“

Muž pokynul hlavou ke starým, vyřezávaným dveřím, visicím našikmo v panitech.

„A pak jste hned poslal švagrovou, aby pro nás zatelefonovala. S ničím jste nehybal?“

„S ničím. Soused tu celou dobu byl, že, pane Kemr?“

Sedovlasý muž v pruhované košili, stojící stranou, příkyl.

„Nechtěl jsem tu pana profesora nechat samotného,“ řekl.

„To okno jste otevřeli vy?“

„Ne. Maminka spala od jara do podzimu výdycky při otevřeném okně. Ona věřila na čerstvý vzduch,“ pravil kolohnát.

„A takhle rovně na zádech?“

„Přesně tak. Říkala, že ležet na levém boku tlačí na srdečko a na pravém zas na játra. A pod hlavou že má člověk mít co nejméně.“

„Byla tedy, řeklo by se, puntíkář?“

Profesor — jmenoval se Petr Potěšil — se smutně usmál.

„V některých věcech ano. Řekl bych, že zachovávala přísnou životosprávu.“

„A vyplatilo se jí to,“ ozvala se, nikým netázána, hubená, kdysi snad dost hezká žena. „Pětaosmdesát — toho se my nedožíjem.“

Praporčík Málek se k ní ostře obrátil.

„Proč myslíte?“ pravil nebezpečně.

„Prosím vás — ty starosti — ten shon. To ona si žila klidně. Ta se ze svého pochodička nedala vyrušovat.“

„Božko!“ okřikl ji druhý muž, podobný profesorovi, ale o něco menší. „O mrtvých nic než —“

„Ne ne,“ skočil mu do řeči praporčík. „Pro úřední výslech tohle pořekadlo neplatí. Jak jste to myslila?“

Zena se ušklíbla.

„Tak si prohlédněte tenhle byt,“ pravila s nenávistí. „Dva kumbály, jídelna a taše ratejna. A v té bydlela ona — a v těch kumbálech jsme bydleli my. A přitom máme s Pavlem tři malé děti a Petr s Máhou dvě. A jídelna se na obývací pokoj předělat nesměla. Ona tam byla zvyklá obědat, ona tam byla zvyklá večeřet, ona tam byla zvyklá celé odpoledne vysedávat. A sem, do pokoje, jí děti nesměly. No škoda slov. Prostě — starí lidé jsou někdy nesnesitelní.“

Málek se významně podivil na poručíka. Poručík mu ten pohled vrátil. Případ se začínal rýsovat jasně. Až příliš jasně.

Nejasně byly jen ty zevnitř zamčené dveře.

„Abychom si to zopakovali,“ vzdychl poručík. „Vy, pane profesore, s manželkou a se dvěma dětmi jste bydlel v tom menším pokoji do dvora a vy, pane inženýre, také s manželkou a se třemi dětmi, v tom větším pokoji do ulice. A babička sama tady v tom velkém pokoji.“

„Ano,“ kývl inženýr Pavel Potěšil a polkl naprázdno.

„Hm,“ řekl poručík. Rozhlédl se po místnosti. Byla to vysoká místnost starodárného domu a na špinavém stropě visely pavučiny a průzvu několik starožitných lustrů. Také na stolech a stojáncích stálý bronzové lampy, svícný, zaprášené alabastrové sošky, na sekretáři sloupkové hodiny a na stěnách spousty starých obrazů. Skladiště. Muž naproti byl vyložený z okna a nestoudně hleděl přes ulici.

„Hm,“ opakoval poručík. „Kdo vlastně viděl nebožku naposled živou?“

* * *

Vyšlo najevo, že inženýr Potěšil. Donesl ji kolem deváté večer, do postele sklenici mléka. Ta sklenice patřila k zdravotnímu rituálu staré paní a v povinnosti ji poskytovat se obě rodiny pravidelně střídaly. Inženýr postavil sklenici na stolek vedle postele a odesel. Slyšel, jak stařenka za ním

— jako výdycky — zamklá na dva západny. Potom se vytratil do hospody. Večery doma byly pro něho už dělší dobou nesnesitelné. Poručík Borůvka to chápal.

„Takže poslední jste byl u ní vy. Ostatní ji viděli naposled u večeře?“

„Ne,“ ozval se profesor Potěšil. „Když po večeři odešla do svého pokoje, řekl jsem do kuchyně pro vodu, a ona mě zavolala k sobě.“

„Proč?“

„Jen tak. Vykládala mi, chudák, nějakou zmatenou historku, jak ji děti někam založily brejle a že je k tomu navádí pan nadlesní, a chvilku mi dělala kázání o výchově.“

„A pak jste odešel a teprve potom k němu pan inženýr s mlékem?“

„Ano.“

„Hm,“ zabručel znova poručík a opět se zahleděl na vousáče v protějším domě. Vouzáč — nebo se mu to jen zdálo? — se na něho zazubil.

„Ještě něco,“ otočil se poručík na souseda v pruhované košili. „Když jste ráno vyrazili ty dveře, bylo v pokoji rozsvíceno nebo zhasnuto?“

„Zhasnuto,“ řekl rozhodně svědek. „Ničeho jsme se ani nedotkli, natož vypínače.“

Poručík vrhl ještě jeden pohled na zvědavého vousáče odnaproti.

„Kdo je to?“ zeptal se profesora.

„Pan nadlesní,“ řekl profesor a usmál se. „Ten, co údajně navádí moje děti. Je tu na penzi u ovdovělé dcery. S maminkou se výdycky strašně hádali.“

Málek si s poručíkem vyměnil pohledy.

„Hádali? A proč? A to se chodili navštěvovat?“

„Ne, nenavštěvovali se. Hádali se přes ulici,“ řekl profesor se slaboučkým náznakem úsměvu. „A proč, to ví bůh. Asi z nudě. Konečně, zeptejte se jeho.“

Málek znova významně mrkl na poručíka.

„To uděláme,“ pravil poručík. „Jděte teď, prosím, vedle.“

* * *

„Tak je to jasné,“ prohlásil za zavřenými dveřmi Málek. „Bába jim zabírala metry, potřebovali se jí zbavit. Tak to naráfili na toho zálesáka odnaproti. Zevnitř zavřený pokoj, vražedná zbraň dobré uzpůsobená k házení — všimni si, ostrá ocelová špice v těžkém olověném aerodynamickém předu a lehký zadek z duralu — člověče, to je jak okopírované z té hry, viš, jak se házejí šipky do terče. A hádky přes ulici —“

„Ale ten pokoj byl skutečně zamčený zevnitř,“ přerušil ho tiše poručík.

„Povídají oni?“

„A soused.“

„Heleť, Josef,“ Málek se rozšafně zazubil, „když si je trošku podáme, jednoho po druhém, vsadím se, že bude po zamčených dveřích. Měli to s tím sousedem smluvěn.“

„Já nevím,“ řekl poručík Borůvka. „Zavolej ho sem.“

* * *

„Ano. Zamčené byly,“ kýval hlavou prošedivělý muž. „Sám jsem se nejdřív podíval klíčovou dírkou. Klíč byl zevnitř. A pak jsem je pomáhal vyrazit.“

„Nelze!“ zařval na něho praporčík z něčeho nic. „Jak mohly být zamčeny zevnitř, když ji tam někdo vevnitř oddělal.“

„Nekřížte na mě, soudruhu,“ pravil muž v pruhované košili důstojně. „A podivejte se z okna. Třeba se přelézt po římsce.“

Málek zrudl, nejistě pohlédl na poručíka. Poručík kývl. Málek odešel k oknu a vylekl se ven.

„Paní inženýrová mě požádala,“ pokračoval mezikrát uraženě svědek, „abych jim pomohl s těmi dveřmi. Nemohu si pomoc, byly zamčené.“

Málek se vrátil od okna a tvářil se zpupně.

Kolář: R.K.

„Hladká fasáda,“ řekl. „Nejbližší okno tři metry odsud. Myslíte, že to má na svědomí nějaká moucha?“

„To musíte zjistit vy,“ odsekl muž. „Já jen můžu m' stopřísežně prohlásit, že byly zamčené a ještě měly vevnitř zastrčenou pečlivou.“

Oba příslušníci se mimovolně ohlédlí. Na vyrezávaných dveřích se skvěla masivní závora, jejíž objímka byla teď ovšem utřízena a výsměšně visela na jednom šroubu.

* * *

„Ze by to byl opravdu ten odnaproti?“ zadumal se Málek. „Ale hodit? Na takovou vzdálenost? A mit takovouhle mušku? Ne. To si z nás někdo dělá srandu.“

„Nevypadá to na srandu,“ zabručel poručík a pohlédl na mrtvou stařenu. „Ale hodit tohle přes ulici —“ potěžkal vražednou zbraň, kterou dr. Seifert mezitím vynál z oka mrtvoly a jež byla teď pečlivě zabalena v šátku, „— tomu teda taky nevěřím. Leda —“

Odmítlo se. Praporčík chvíliku čekal, pak se popuzeně otázal:

„Co leda?“

„Cetl jsi Aluminiovou dýku od Austina Freemana?“

„A já!“ ušklíbl se Málek. „Zase detektivky!“

„Ano, zase,“ pravil poručík. „Tam byla přesně takováhle situace. Vrah vystřítil aluminiovou dýku přes ulici ze staré mušketky.“

„Té pie!“

Poručík Borůvka vzdychl a pravil: „Nevím, co tím myslíš. Ale na toho nadlesnho se půjdeme podívat.“

* * *

Vousáč se z příchodu policie zaradoval. „Raťte, pánové, jsem vám plně k službám. Tak babu někdo zamordoval, povídáte? To dobré udělal. Jenom to měl udělat už dávno.“

„To není hezké, takhle mluvit,“ zamračil se poručík.

„Hezké nehezké,“ prohlásil kmet. „Byla to bába počvachtaná a já jí to přeju.“

„Vy jste ji nenáviděl?“ otázal se bystře Málek. Stařec chytrácky zamrkal a po tváři — nebo po tom, co z ní bylo vidět za hranicemi krakonošského vousu — se mu rozlil radostný úsměv.

„Jsem podezřelej?“ otázal se s neskrývanou rozkoší. „Hodně podezřelej? Podezíráte mě z vraždy?“

„Nic takového jsem neřekl,“ pravil Borůvka.

„Ale já měl důvod,“ pravil naléhavě děda. „Chtěl jsem ji zabít už kolikrát! Vidíte tamhle tu flintu?“ ukázal na krásnou tepanou brokovnici na stěně. „Já už měl moc krát trhnání ji nařádovat a —“

„Kdy jste ji viděl naposled živou?“ skočil mu poručík do řeči.

„No, než jsem ji zavraždil,“ přivřel děda lišácky oči.

„A kdy to bylo?“

„Včera večer,“ pravil pohotově kmet. „Přijdu z televize — dcera jí má vedle v kuchyni — a koukám, naproti se svítí. Bába stoji u dveří se synem — s tím profesorem — a něco do něj hučí. On pak jde ven, baba chvíli šmejdí po kvartýře — to jsem sundal flintu ze skoby — děda si radostně zamnul ruce a očka se mu zaleskla. Poručík ho zasmušile pozoroval, — jenomže se mi do rány připlet ten druhý syn, inženýr nebo co to je. Přines babě mlíčko. Tak jsem musel krapet počkat, až to baba vychlastala, ale flintu jsem měl nabítou a položenou tadyhle na vokně. No, a potom si baba lehla — starci vyzrušením hořely tváře, — já ji vezmu na mušku, a akorát když mám na mušce ten její vodoporej voříček ksicht, vona votočí hlavu a podívá se na mě těma svejma krkounskýma vohýma. A to nemá dělat, pánové! Byl bych si to možná rozmyslel, ale když jsem zmerčil ten lichvárskej kukuč — zkrátka —“ děda naznačil činnost ukazováku, — zmáčk sem to, a máte to!“

Praporčík Málek hrozivě přikročil k vrousáči a ten k němu dychtivě vzhlédl a ochotně napráhl ruce.

„Jo, dejte mi žel'zka! A honem! To budou sousedi koukat!“ dodal. „A přes Malou Stranu mě povedete pěšky?“ zeptal se s nadějí. „Myslete, že Večerní Praha —“

Praporčík, jak byl fascinován, skutečně sáhl do kapsy.

„Poťkej, Pavle,“ zadřízel ho poručík a ponuře pohlédl na radujícího se dědečka. „Řekněte mi jedno, pane nadlesní. Když jste ji z té brokovnice zastřelil — jak jste u ní v ložnici potom zhasnul?“

Děda se vyjeveně zadíval na starého kriminalistu a úsměv mu pomalu zmizel z vousaté tváře. „Nojo,“ řekl zklamaně. „Na to sem nepomyslel. To víte, pane revírní. Každý vrah udělá nějakou tu chybíčku.“

* * *

Jenomže možnost té čarostřelby vrtala poručíkovi hlavou do té míry, že než odesel

na oběd, vytáhl ze služební knihovny spis „Vnější a vnitřní balistika“ a nadílně ho otevřel. Protože mu však hned na první stránce padla do očí věta „V současném systému x, y platí pro součadnice bodu na parabole dráhy ve vzduchoprázdninu

$$x(t) = V_0 \cos a \cdot t \quad y(t) = V_0 \sin a \cdot t - \frac{g}{2} t^2$$

opět knihu zklamaně zavřel a odešel domů k obědu. Tam došlo k ostré kontroverzi s dcerou Zuzankou, která mu předložila k podepsání zákovskou knížku. Poté se zamyslel a za trest dcerě do odpoledne doučovacího kroužku z matematiky uložil vypočítat, kolik atmosféry by bylo zapotřebí, aby vypudilo z hlavně o průměru 21,6 mm střelu vážící 500 g, aby tato na vzdálenost 12 m dopadla rychlostí 6 m/sec.

Zuzanka, protože o matematice neměla ani pojetí a nedovedla proto odhadnout, jestli to úkol lehký nebo těžký, odklusalá do kroužku vedeného panem RNDr. Pavlem Labeckým. Netušila, že její otec tentokrát spíše než na její matematické buňky spoléhal na účinnou pomoc tohoto pána.

* * *

Všechny tyto údaje o váze střely, jejím průměru a rychlosti jejího odpadu získal poručík předtím v laboratoři.

„Nesmysl,“ řekl dr. Seifert. „Tohle nikdo z žádné pušky nevystřítil. Narazilo to na lebkou poměrně malou rychlosti — maximálně tak pět, šest metrů za vteřinu. Jinak by ta stará lebka vypadala jinak, když by do ní vltla takováhle bomba. Ba ne, Josef. Někdo to prostě hodil.“

„Mimoto na tom nejsou vůbec stopy střelného prachu,“ vmlvil se do rozhovoru dr. Hejda, chemik z laboratoře. Poručík k němu nesmíle vzhlédl.

„A co kdyby — víš, jak to dělají někdy sebevrazi — co kdyby nalil do hlavně nejdřív vodu — to by pak ty stopy traskaviny —“

„Blibost,“ přerušil ho balistik Jandáček. „Abys mohl odpálit půlkilovou střelu, k tomu bys potřeboval menší kanón, ne brokovnici. Ano, ráže by souhlasila skoro nachlup, ale říkám ti, to by musel být kanón. Puška by to nevydržela.“

Poručík se však nenechal odbýt. „Anebo,“ zamrkal, „to by taky nezanechalo žádné stopy po střelném prachu — když to bylo něco na způsob vzduchovky —“

Nedomluvil. Jandáček vyprskl a svalil se zdy na desku poručíkova stolu, na jehož okraji se usadil.

„Páni!“ zaříčel. „Teda tohle, Josef, nikde neřek. Obzvlášť ne před starým. Nebo tě pořeď dívat pozor na kapeský zloděje do Lubutě, jestli ne něco horšího.“

Zrudlý poručík přestal klást otázky a umíkl. Jistě je to všechno nesmysl. K údajným kolegům připočet ještě záhadu, jak by mohl vrah zhasnout světlo ve starém ložnici, které tam podle svědectví inženýra Potátila, tak podle svědectví dědečka lačného zatížení přece svítilo — a potmě ji nikdo nemohl trefit — jistě je to nesmysl; někdo si z nás dělá srandu, pomyslil si slovy praporčíka Málinka. Patří to spíš mezi moje fantastické příběhy, kterým nikdo nevěří, když je vypravuju.

Ale na druhé straně tu byly jistě věci, jež se zdily potvrzovat poručíkovu balistickou hypotézu. Ty zevnitř zamčené dveře a výpověď domovnice, která ve věci kolem deváté zaslechla ránu, jež se rozlehla Nerudovou ulicí, jako když někdo vystřítil. Ránu, kterou slyšelo i několik jiných, naprostě věrohodných svědků. Jenomže, řekl si poručík trpce, to mohl být také výfuk některého z aut, která v Nerudovce vždycky přidávají plyn, aby zdolala příkře stoupání.

* * *

DOKONČENÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

Pes, priateľ človeka — maľba Jána Soňavu (13. r.) z Hornej Zubrince

Môj Pimpek — maľba na skle Kataríny Kubušekovej (11. r.) z Durštiny

SÚŤAŽ KRESIEB '91 UZAVRETÁ

Vo februári tohto roka bola zvolená redakčná porota, ktorá uzavrela posledný ročník našej tradičnej výtvarnej súťaže, vypísanej pre školskú mládež. Dnes chceme predstaviť výsledky súťaže jej hlavných výhercov a súčasne aspoň stručne zhodnotiť toto pekné podujatie našej redakcie.

Tíma súťaže — MOJI PRIATELIA, ktorú sme vypisali v auguste min. roku, bola počasia nás neveľmi náročná a pre umelecké spracovanie pomerne ťahká. Veď každý má niejakho priateľa. Ulohou účastníkov súťaže bolo tohto priateľa samostatne a čo najkrajšie nakresliť buď namaľovať. Musíme priznať, že viacerým účastníkom súťaže sa to skutočne podarilo. Ich práce tie najlepšie a najposobivejšie, boli odmenené vecnými cenami.

Celkovo sa súťaže zúčastnil rekordný počet — 383 žiakov z 18 škôl Spiša a Oravy, ktorí nám poslali až 485 prác. Napriek veľkemu počtu naďalej niekoľko škôl chýbalo. Zo Spiša Kacvin, Nižné Lapša, Lapšanka, Fridman, Čierna Hora č. 1 a Tribč, kym z Oravy: Podvŕš, Podsrnie, Jablonka-Matongy, Oravka, Podškôle a Pekelník. Nevedno tiež prešlo sa ani tento rok súťaže nezúčastnili žiaci z českých stredisk.

Najviac prác sme dostali zo Základnej školy v Nedeci, ktorá nám poslala 81 prác. Len o dve menej sme dostali od žiakov z

Krempech. Veľmi dobre obstarali aj školy: z Jurgova, Hornej a Dolnej Zubrince, Harakubza, Jablonky, Novej Belej a ďalšie. Je to nie len dôkaz dobréj práce učiteľov výtvarnej výchovy v týchto školách, ale aj ich seriózneho prístupu k našej súťaži, ku ktorej dokázali povzbudiť mnohých žiakov. Tak by malo byť v sade.

Zámerom našej súťaže je vzbudniť u žiakov záujem o výtvarné umenie a asi sa ním to dari. Svedčí o tom nielen veľký počet účastníkov, ale aj úroveň viacerých prác, ktoré zjavne naznačujú talent ich autorov. Tieto talenty treba rozvíjať, kto vie, či raz z nich nevyrástú veľkí umelci.

K hlavným kritériám, ktorými sa redakčná porota riadila pri hodnotení prác patrila najmä nápaditosť a samostatnosť pri stvárnení zvolenej tímy, kompozícia a celkový estetický dojem. Lubovoľná technika v spojení s nápaditosťou a nadaním mladých tvorcov spôsobili, že sme obdržali veľmi rôznorodné práce tak po stránke tematickej, ako aj výtvarnej. Samozrejme, nechýbali ani práce odkopirované, ktoré sme pri určovaní cien nemohli brať do úvahy. Tu však musíme poznamenať, že nás tento rok milo prekvapila škola v Durštine, ktorá nám poslala sice len 6 malieb na skle vybraných pre Život na zvlášť pre tento cieľ zorganizovaného celoštolskej súťaži, ale všetky na mimoriadne vysoké úrovni. Preto za starostlivú

prípravu súťažných prác práve tato škola získala osobitnú cenu šéfredaktora Života. Všeobecne možno povedať, že tohoročná súťaž bola oproti predchádzajúcim na vyšej umeleckej úrovni. Jednotlivé práce boli starostlivejšie dopracované a celkovo vytvorennejšie. Aspoň polovica z nich by si zaslúžila nejaké ocenenie. Žiať, ekonomická situácia ním nedovoľuje odmeniť všetkých. Preto ch najlepších sme mohli pripraviť vecné odmeny v hodnote 1,7 mil. zl., ako aj knihy v hodnote 2 mil. zl.

Všetkým učiteľom výtvarnej výchovy, vedeniu škôl, a najmä žiakom za účasť srdečne ďakujeme! Laureátom súťaže úprimne blaho elime a už dnes všetkých pozívame na novú súťaž Života '92. Jej témou oznamujeme v augustovom čísle nášho časopisu.

REDAKCIA

ODMENY ŽIVOTA

MLADŠIA SKUPINA (od 0. do 4. triedy)

1. Anna SZMIDOVÁ (7 r.), Durštna, za maľbu na skle Anka a Paulinka idú do školy — wolkman;

Na táboraku — maľba Michala Dziurku (11. r.) z Jurgova

Anna a Paulinka idú do školy — maľba na skle Anny Szmidovej (7. r.) z Durštiny

Kôň — priateľom človeka — maľba Anny Chmeňovej (13. r.) z Chyžneho

2. Marek POLONEK (9 r.), Krempachy, za maľbu Moji priatelia: mačka, pes a bocian — fotografický aparát;
3. Ján KOVALČÍK (10 r.), Dolná Zubrica, za maľbu Môj kamárat pes — hodinky;
4. Marek BIZUB (10 r.), Nová Belá, za maľbu Moji priatelia na exkurzii — kalkulačka;
5. Piotr KORDECKI (10 r.), Nedeca, za maľbu s priateľmi na táborku — hodinky;
6. Anna BUDZOVÁ (9 r.), Jurgoš, za maľbu Môj priateľ Dingo — kalkulačka;
7. Aneta ĎURČÁKOVÁ (10 r.), Horná Zubrica, za maľbu U priateľky — spoločenská hra;
8. Krištof KAŠPRÁK (8 r.), Jablonka, za maľbu Priateľ zvierat — spoločenská hra;
9. Beata LIŠOVÁ (10 r.), Chyžné, za maľbu Moje priatelky srnky — spoločenská hra;

DAĽSICH 15 ÚČASTNÍKOV POROTA ODMENILA PEKNÝMI SLOVENSKÝMI KNIHAMAMI. SÚ TO:

- Al'beta CHOVANCOVÁ (9 r.), Jurgoš, za maľbu Môj priateľ Macko;
- Katarína MASTELOVÁ (10 r.), Dolná Zubrica, za maľbu Môj priateľ kocúr;
- Anna SOLUSOVÁ (10 r.), Repiská — Vojtyčkov Potok, za koláž Moje priateľky;
- Kristína GAVENDOVÁ (9 r.), Nová Belá, za maľbu Môj priateľ kôň;
- Al'beta VAKSMUNDZKÁ (9 r.), Krempachy, za maľbu Srnky;

priateľmi na táborku — maľba Piotra Kordeckého (10. r.) z Nedeca

Moji priatelia: mačka, pes a bocian — maľba Marka Poloneka (9. r.) z Krempach

4. Jacek SOLUS (11 r.), Repiská-Vojtyčkov Potok, za koláž Maľkarný bál — kalkulačka;
5. Michal DZIURKA (11 r.), Jurgoš, za maľbu Na táborku — hodinky;
6. Barbara CHALUPKOVÁ (11 r.), Nová Belá, za maľbu Na školskej diskotéke — kalkulačka;
7. Jozef PACIGA (11 r.), Krempachy, za maľbu Môj priateľ kôň — spoločenská hra;
8. Marta CZORNIAKOVÁ (11 r.), Horná Zubrica, za koláž Môj priateľ Pavol — spoločenská hra;
9. Marek BRYJA (12 r.), Krempachy za maľbu Môj priateľ pes — spoločenská hra.

DAĽSICH 15 ÚČASTNÍKOV POROTA ODMENILA PEKNÝMI SLOVENSKÝMI KNIHAMAMI. SÚ TO:

- Margita FEDASOVÁ (12 r.), Krempachy, za maľbu Môj priateľ kôň;
- Cecília CERVASOVÁ (13 r.), Nová Belá, za maľbu Môj priateľ pes;
- Božena BIGOSOVÁ (14 r.), Durštin, maľba na skle Portrét Zuzany;
- Anna KUCEKOVÁ (12 r.), Veľká Lipnica, za maľbu Moja priateľka;
- Kinga LACNIAKOVÁ (11 r.), Jurgoš, za maľbu Mačky;
- Violetta PILCHOVÁ (13 r.), Malá Lipnica, za maľbu Moji priatelia z kníh;
- Lucyna PUKANSKÁ (12 r.), Nedeca, za maľbu Kôň môj priateľ;
- Mária ZIGMUNDOVÁ (12 r.), Krempachy, za maľbu Moji priatelia;
- Agneška HODANIÁKOVÁ (14 r.), Harkabuz, za maľbu Srnky;
- Pavol PACIGA (12 r.), Krempachy, za maľbu Priatelia;
- Barbara MOŽDŽEŇOVÁ (12 r.), Harkabuz, za maľbu S priateľmi vo voľnej chvíli;
- Florián KACZMARCZYK (12 r.), Durštin, za maľbu na skle S.O.S. v horách;
- Jolanta ZIEMBOVÁ (12 r.), Malá Lipnica, za maľbu Môj priateľ pes;
- Mária PAVLICOVÁ (13 r.), Vyšné Lapše, za maľbu S priateľmi vo voľnej chvíli;
- Pavol KAŠPRÁK (11 r.), Jablonka, za koláž Pes, môj najlepší priateľ;
- Emília GALUŠOVÁ (13 r.), Nová Belá, za maľbu S priateľkou v záhradke.

CENA ŠÉFREDAKTORA ŽIVOTA

Za starostlivú prípravu všetkých súťažných prác osobitnú cenu — futbalovú loptu — získala škola v Durštine.

HANA ZELINOVÁ

Nočný koncert

V izbe sa nadob mnou i vo mne chvie ticho. Ani zvonku neprihádza nič, čo by sa mohlo nazvať hlukom. Dážď prestal pršať i popfchať, viesť sa upokojil, nebrnká v mriežkach klimatizácie, aj šuchot pneumatík došumel po Commerovej ulici. Taktoto ticho muselo byť pred stvorením sveta, myslím si, alebo bude po jeho absolútном zániku. Aj hudobníci bostonskej filharmónie, najvyčírenejšej na svete sú dívajú na čas. Nezačínajú ďalším časť Dvořákovej Mater Dolorozy hneď po doznení posledného akordu prvej časti, takže mňa aj mňa. Ležím a čakám a raz neviem, či mám vo svojich spomienkach pokračovať, a či mám zacengať na Sally, aby som neboli v tom beznádejnom tichu sám, ako tá najnepotrebnnejšia smeť, zošúchnutá z pahorku ľudského snaženia a jej výsledkov.

A potom sa rozoznejú ďalšie takty Mater Dolorozy a ja si môžem vydýchnuť, a môžem pokračovať tam, kde som prestal. Na torontskej hlavnej železničnej stanici pri obrovskej modrostriebornej parnej lokomotive, na ktorej ako kapitán na lodi, stojí urastený chlap s dobromyselnou pehavou ľiskou tvárou.

Pomaly čítať list, podchvíľou sa na nás pozrel, častejšie na mňa ako na krstného otca, hoci nie ja, ale on prichádzal na Lubochianskej stanici do styku s rušňovidiľmi, napriek tomu sa prihovoril mne a nie krstnému otcovi. Spýtal sa ma čosi, čomu som nerozumel. Dival som sa na neho ako na rozsvietený vianočný stromček a želal som si z celého srdca, aby som mu rozumel, aspoň tak, ako židovskému rabínovi a jeho slovám! Daj mi chlieb...

Zrejme človek dáva do svojich očí všetko čo dobrého v sebe má, keď mu ide o záchrannu života, a o to, aby mu človek po rozumel bez slov. A že som ho aj ja tak prosil bol isté, lebo sa torontský strojvodca zrazu zasmial a ako zázrakom sa zmenil na principálneho bábkového divadla, ktoré som kedy videl. Keď som mal desať rokov, a keď nás, celú triedu, pán učiteľ Chrenko vzal za dve koruny vlakom na bábkové predstavenie do Ružomberka. Preto som mu tak horlive, na krstného otcov veľký údiv, prikyval na všetko, čo nám názorné ukazoval, v sprevode spŕšky anglických slov. V kocke asi toto:

Ak zahvízdam na parnej pišfale raz — (pišfala názorne hvízdala hlasno a tiahle) otvorite dvere na vozni, (náznakom ich aj otvoril). Keď zahvízdam druhý raz, (zahvízdal) vyložíte si batohy na chrby, (ja rukasak, krstný otec svoj súdok, a keď zahvízdam tretíkrát, (znova stiahol rukoväť parnej pišfaly k tretiemu hvízdu), spomalim rýchlosť vlaku a vy vyskočíte z vozna, ale pozor, čím ďalej od vlaku!

Spotil sa, kym nám všetko predvedol, a kym som nadšene prikyval, že som všetko pochopil, a že urobíme tak, ako nám kázal. Strojvodca sa na nás usmial, a potom mi ešte zduplikoval, ukazujúc na prstoch, a dávajúc im význam aj slovami:

— One, two, three — a potom ťa pol dlan o dlan a urobil pohyb ako letia vtáky. Za smial som sa a zopakoval po ľom van, tú, sri...

Nik mi nemusel vysvetliť, čo tie tri slová v angličtine znamenajú. Naše číslovky: jeden, dva, tri. A usmievam sa pod fúz aj teraz, keď si pripomienem kto, kedy, kde a ako ma začal priúčiť anglickej reči, ktorú dnes viem oveľa lepšie, ako tú mamkinu...

V izbe ani mňa, ani hudbu nič neruší. Je v nej všetko také aké má byť, na akú

som zvyknutý. Napľňa ju olivozelené prítmie nočnej lampy, stolík je prázdný, nijaká fašačka nenarúša jeho umelcovský vzhľad, a mne sa sedí na posteli ako kráľovi na tróne. Tako posediačky všetko vidívo s svojich pôvodných formách, poležiačky človek vidí iba plochy, aj obrazy na stenách prestali byť iba zarámovanými plochami — rozpoznávam na jednom podobe snežných husí, na druhom roj kolibríkov. Dvanásť ich dakedy rozveľali po stenách — tie ostatné sú utajené v šere, vystúpia z neho až keď svitne nový deň, a mňa súčasne čosi napĺňuje po okraj: že ich neuviedom vynárať sa pri briežení z tohto večerného šera, a že mi, ako doteraz vždy, nezaželajú dobrý deň...

Starneš, milý Andrej, starneš, zahriakujem sa, a aby som ďalej nemal možnosť znova zistovať, preto mám taký pocit — obraciám pomyslene list, a vraciam sa do čias, keď moja staroba čupela ešte kdesi na konci sveta. A tak som zasa na torontskej železničnej stanici s krstným otcom Jozefom Salavčíkom a nastupujem do vlaku, zacielenom k 96 milí.

Na názorný príkaz nášho strojvodec s poctivou ľiskou tvárou, viezli sme sa v prvom vagóne, hneď za služobným poštovým vozom: aby nás mal, ako ukázal prstami — na očiach, keď na jeho signál začneeme vyskakovať z vozna. Nie zle vymyslené, pomysiel som si, a aj krstný otec si to myslí. A tak sme sa viezli celú noc, a celý deň po ďalšej noci. Okolo nás kraj ubiehal a pozvoľne sa menil. Viezli sme sa čím ďalej od Ľudu, čím ďalej redšie obývanou krajinou, čím ďalej severnejšie. Rozložité javory a osíky ustupovali ihličnatým stromom, smrekom, jedlami, tie sa borovicami, až okolo nás, stáli ako hradby. No najlepším ukazovateľom našej cesty bol sneh. Kým okolo Toronto jeho beloba mala akýsi žltkastý a mestami sivkastý nádych, a vyskakovala z neho všeľjaká chrasť a nízke krovie, ďalej pri bezoblačnej oblohe farbil sa do ružova, kde-to do orgovánova, a bolo ho viac a náhorná plošina okolo nás, podobala sa pekárovej pomúčenej tablici. Začínajúcim sa súmrakom sa sneh zafarbil do bledomodra a vytváral záveje, ktoré po západе slnka tvorili tmavomodré jazyky, hlboko vbiehajúce medzi zasnežené stromy. Nikdy predtým a nikdy potom som si už neuviedomil toľko premien snehu ako vtedy, ale vtedy aj moje oči, aj moje srdce bolo inakšie: mladé a očakávajúce zázraky na každom kroku, na každej mili. A v čom kanadský sneh prevýsil i tie moje najbujnnejšie predstavy, nebola len jeho dúhová škála a nebývalá hojnosť, ale najmä jeho suchá hebkosť, čo ako to znie neuvieriteľne. Kanadský sneh je suchý, poletuje sice vo vzduchu ako páper tak ako u nás doma, ibaže sa hneď netopí, keď si sadne človekovi na nos či dlaň. Chvíľu trvá, kym sa začne rozrápať, a ďalšiu chvíľu trvá, kym sa celkom roztopí. Nesprávne som sa doteraz preto je to tak, ale nebudem ďaleko od pravdy, keď poviem, že je to suchým zimným vzduchom, chudobným na vodné pary, ktoré v lete vzduch nasycujú ad absurdum. Preto snehový povrch na severe len vo výnimcoch prípadoch stvrdne, záveje, niekedy vysoké až 40 stôp, sú hotové periny, človek, či zvierajú do nich zapadá ako do zábulnutia. Ojoj! — kočkárskom do nich zapadol po samé pazuchy, a ako sa mi v nich — oveľa neskoršie — dobre ležalo a oddychovalo, odbremenený na chvíľu, bezmíla od päťdesiat kilového vreca fazule, mýky, slaniny, soli, či s tridsaľitrovou bandaskou petroleja. Ale to naše, moje a krstné-

ho otcovo zoznámenie sa s kanadským snehom bolo inakšie — celkom inakšie...

Nás vlak sa pomaly, ale iste vnáral do druhej noci: vedeli sme, že okolo polnoci dôjdeme k otcom určenej 96 milí, v oblasti Mac Crae, kde pracovali poväčšinou iba slovenski drevorubači, a kde nás mal čakať otec. Nielen krstný otec Jozef Salavčík, ale aj ja som už mal dosť trámcania sa za niečim, čo sice nazval boľím lonom, ale čo som nepoznal, čo som nikdy nevidel, a čoho som sa ani malíčkom nedotkol. A nebyť toho, že som sa už na ružomberskej stanici zapovedal myslieť na to, čo som tam zanechal — okrem toho môjho sna s Apolénou na súdku pri mne — dodržal som slovo, ale v tej poslednej noci pred koncom nášho putovania mi prišiel na um ten plešivý a bajúzatý doktor a to jeho — krucifagot! A hneď potom tá báseň, ktorú nás pán učiteľ Chrenko naučil, keď už bolo isté, že môj otec oddeľa za robotou do Kanady. Pána učiteľa Chrenku som mal rád, všetci sme ho mali radi, a keby ťil, poslal by som mu ten svoj stolík ako výdaku za tú báseň, ktorú som v duchu recitoval v tom vlaku, približujúcim sa k cielu, a recitujem si ju aj teraz, tiež v duchu, hoci by som ju mohol recitovať nahlas, a vôbec ma neprekupuje, že ju ešte viem, a že mi vyvrela z pamäti po toľkých rokoch na sklonku dnešného dňa:

Keď išiel tatko do sveta, pri tomto kľakol buku, na hlavu moju položil, tú svoju fažkú ruku, Siel, viacej sa nevrátil, i matičku som utratil v tom samom smutnom roku. Nuž a ja, neborák — sám blúdim šírym svetom, veď naša rodna dedina, nedáva chleba deťom...

Nedáva, krucifagot, nedáva! — skričím z celej sily, ale môj hlas neprehluší ani to Cliburnovo najtichšie pianissimo. Neuvažujem, kam sa podela moja sila, ale prestávam s ňou hazardovať, a vraciam sa do železničného vagóna ku krstnému otcovi, ktorého súdok zavára na tristo honov — práve v tej chvíli, keď tichú, zimnú a mesiacom osvetlenú kanadskú noc pretne prvý hvízd parnej pišfaly.

Zelektrizovalo nás oboch. Krstný otec vyskočil z lavice ako splašený zajac, zdrapil súdok ako tchor, pritískajúc si ho k prsiám z celej sily a s krikom sa hnál k dverám:

— Krstný otec, nebežte, zahvízdal iba prvý raz, — skričal som aj ja, ale kdežet ten už bol? V chodbičke pri dverách, už-už vyskočí! Jeho nervozita pomýlia aj mňa, hodil som si ruksak na chrbát a stal som si k nemu, reku: vedno sme prišli, vedno si vyskočíme! Chvíľu sme obidvaja dycháčili ako nákladné lokomotívy až za veľa-neveľa krstný otec uznal, že mám pravdu lebo poviedal:

— Vyskočíš prvý, ja hneď za tebou. Aby si tvoj otec nemyslel, že som ťa nemal na zreteli! Ale dvere otvoríme už teraz — človek nikdy nevie... Takže ich aj otvoril a stiahol sa za mňa. Vzduch bol ostrý ako britva, výfuk sa nás teplo do bylinky, ale čo už s chudobným a sprostým? — len čo pánboh chce, pomysiel som si, a nahlas som povedal krstnému otcovi, aby si súdok priviazał na chrbát, že sa mu takto, opretý o bricho, bude zle vyskakovať, on však len čosi zašemotil a ďalej pritískal súdok k sebe.

Už som povedal, aký bol ten môj krstný otec Jozef Salavčík: z každého rožka troška. Trocha žilivý, trocha zlodej, trocha urážlivý, troška smejko. Aký bol v tej chvíli, keď parná pišfala zahvízdala druhý raz — to aj umrieť a nebudem vedieť. Nemal som totiž čas o tom uvažovať, lebo hvízda ešte nedoznel, a ja som dostal taký kopanc do zadku, že som z vlaku vyletel ako vták, a zaboril sa do snehu po bradu. Že som sa doň nezaboril hlbšie, môžem ďakovať iba

Koláž: R.K.

môjmu ruksaku, ktorý ma zadržal v holine dvanásť. Nevedel som, čo sa stalo, a kde je krstný otec Jozef Salavčík, keď som ho nikde neviadal, a keď červené koncové svetlá nášho vlaku sa čoraz viac zmenšovali, až zmizli v treťom a najdlhšom hvizdote parnej pištole. Chudák náš dobrý strojvodca, ktorí čo si myslal, keď nás neviadal z vlaku vyskakovať, že sme sa hádam premenili na mušky, alebo zaspali, umreli a podobné veci, len to nie, že by z nás dvoch jeden nevedel narátať do troch...

Táto naša tragédia sa udiala za taký krátky čas, že som od prekvapenia nenadobudol ešte reč. Reč nie, ale ľúch áno. Krstného otca, jastrabím okom strežená náplň jeho

súdku, po vyše trojtýždenom putovaní v teple podpalubia a železničných vagónov po husárskom skoku do dvadsať stopového záveja sa vyvalila, rozliala a zasmradila ten najčistejší kanadský sneh, aký pánboh zosnal na zem, hádam na sto honov.

Chcelo sa mi zasmiať, ale musel som si setriť sily. Mal som pravdu: tento sneh bol ako páperová perina: čím väčšmi som sa v ňom hniedzil, tým hlbšie som doň zapadal. Jedine ruksak bola moja záchrana, jedine s ním som mal akú takú nádej dostať sa zo záveja. A tak som ho potiskal napred seba a siel za ním ako somár za vodou. To sa mi už aj reč vrátila a ja som skričal z pliných plúc:

— Krstný otec — kde ste?

Nie každý vie, že sa v snehu stráca ľudský hlas, že ho sneh vsakuje do seba, spolu so vzduchom, ktorý vyduchujete. A tak som krstného otca hlas nepočul: nad koľajnicami sa prehnala viesť a šumel v korunách starých borovic ako u nás nikdy nešumel. Ale dnes už aj ja viem, že nie je viesť ako viesť. Ten, ktorý nám uchytával slová, ešte len na ustách, bol severák, najnáladovejší a najzáľudnejší z kanadských vetrov. Až oveľa neskoršie som sa naučil rozpoznávať jeho varianty. V tom snehovom záveji som sice krstného otca odpovedal nepočul, ale cítil som, kde sa mám plaziť k nemu po bruchu. Vôňa starej, štipavej bryndze, rezilatého petroleja a skazených vajec by prebrala aj mŕtveho, doviedla teda aj mňa k jeho dočasnému hrobu. Zapadol do neho kvôli svojmu súdku, ako do studne, takže na moju zopakovanú otázku: — Kde ste, krstný otec? — prišla jeho odpoveď, akoby z lievika:

— V najhlbšej riti!

Už neviem ako dlho sme sa obidvaja mocovali, kým sme doliezli k železničnému násypu a sadli si na ligotavé koľajnice. Ani ako dlho sme nič nepovedali. Ani koľko snehu sme zjedli, aby sme si ovládzili vyprahnuté gágy. A kym ako-tak odvial viesť tehorový západ z krstného otcových baganí. Dnes viem, že dosť dlho, a že mi znova prišiel na um pán učiteľ Chrenko, ktorý nás učil, že ľovek nesmie sedieť bez pohybu na mraze a v snehu, ak nechce zamrznúť, a že si musí snehom šúchať uši, bradu a nos, aby mu neodmrzol. Tak som si ich šúchať kym krstný otec nepovedal:

— Vari by sme mali pánu bohu podakovať, že nás vyslobodil z jamy levovej, ale ja, Andrej môj sa tu ešte raz musím vrátiť.

Zdúpnel som a záiala ma taká horúčka, akoby som stál v kováčskej výhni:

— Preboha živého — po čo? — zvolal som, a cítil, ako sa vo mne varu mení na strach a ten zasa na hnev voči krstnému otcovi, fundátorovi našej kalamity.

— Po čo, po čo? — spýtal sa namrzene. — Či si zabudol, čo všetko som mal v tom súdku?

— Žumpu! — skrikol som v hneve. — A ani tá by tak nesmrdeľa!

— Uhádol si, — priznal uváživo, ale hneď zasa po salavčíkovsky: — Ale ja som v tom súdku mal aj dvoje gatí, a po tie sa musím vrátiť, ibaže by si po ne šiel ty, moje najmilšie krstná, — dokončil, akoby oblioval cukerkandela.

— Ani bohovi!

— Tak mi musíš dať jedny z tých tvojich, — povedal stále tak sladko. — Dobre si pamäť, čo si povedal: že ti mamka zabalila do ruksaku všetkého po dvoje: košelete, gate, onuce. No a ty si iste pamäť, že by fa ten doktor neboli pustil do Kanady, keby nebolo na písme moje meno, že sa fa ujímam ako tútor. Takže, pájdēš po tie moje gate, a či mi dás tie svoje?

Dnes po šesdesiatich rokoch som sa prvý raz zahanbil za úmysel, ktorý som mal ako pánstvo. A za ten kŕč v rukách, ktorími som len-len nezohadol krstného otca, Jozefa Salavčíka, z násypu do snehu, a nechal ho samého pasovať sa s ním, keby nebrnkla o moju rozrušenú myšľ ozvena môjho mena, ako lastovičie krídlo o dréte elektrického vedenia: Andrej-jú-jú-jú...

Otec, pomysel som si, alebo som to po vedal nahlas? Neviem. Nevedel som to ani vtedy, akože by som to vedel teraz? Pamäť, sa len na to, že som utekal po koľajniciach, smerom, ktorým odišiel náš vlak, že som sa potkýval na zamrznutých podvaloch ako slepec, raz či dva razy aj padol dole tvárou, stále za tým otcovým vyvolávaním: Andrej-jú-jú-jú. No a potom, som uvidel zo zákruty, za ktorou zmizli vlakové červené koncové svetlá, vyletieť malú svätojánsku mušku, zablýsnúť sa svietlikom, a potom otcov horiaci lampáš. Ten zabrzdil beh mojich nôh a zároveň ich podfial. Klesol som na kolená a tak som vyčkal, kym došiel otec ku mne a kym ma nezdvihol ako hanetrovú bábku, a tuho pritisol k prsiam.

JEAN ASSENMACHER

Láska

Daleko od ľudských príbytkov, v objati stromov a krikov, sedeli na okraji lesa na lavičke Johannes a jeho žena Anny. Boh mu je svedkom, že to nebol jeho nápad. Keď má človek päťdesať rokov, pohodlniejsí je gauč alebo aspoň hostinec. Nie, to Anny prišla s myšlienkom pripomenúť si mladé roky...

Táto lavička v lese sa jej hlboko vryla do pamäti. Tam prežila šťastné chvíle svojej mladej lásky. Odvtedy sa už tam nedostala.

Johannes úporne premýšľal. Les a okolie poznal. Ale na lavičku sa ani pri najlepšej vôle nevedel rozpamätať. Ale aby si bezpečil rodinný mier, vyhovel svojej nežnej polovičke a vybral sa s ňou na výlet do mňulosti.

Sedeli už štvrti hodiny a Anny ešte stále zápasila s dychom. Po chvíli sa ozvala:

— Kedysi tu bol čistejší vzduch.

Johannes nechcel protirečiť. Vedel, že vtedy väzila o dvadsať kil menej a žiadne topánky ju neominali.

Anny sa z boku skúmavo pozrela na muža.

— Hannes, nezaplavujú ďa tiež spomienky na naše mladé roky? — opýtala sa nežne. Johannes ju počúval len na pol ucha.

— Ale áno, drahá, — odvetil až po chvíli, myšlienkami nesmierne vzdialený. Najradšej by si teraz vyzul topánky a presvedčil sa, či tú pálivú bolesť nespôsobuje pľuzgérie.

— Aká nádhera, — rozplývala sa. — Pozri, veverička! — zvolala odrazu. — Presne ako vtedy!

Náhle vstala a rozbehla sa za drobným zvieratkom. Daleko však nedobehla. Nie preto, že jej veverička ušla, ale nečakane sa zaborila do bahna.

Johannes po biele vylovil jej topánku. Chýbal na nej podpätkok. Mal rád svoju ženu, preto ju opatrné odviedol späť k lavičke. Jej práva noha bola teraz o štyri centimetre krajšia.

Zrazu sa jej okolo úst objavil známy výraz, ktorý prezrádzal, že trpi. Zvláštne, tentokrát neobvinila svojho muža, hoci to očakával. Namiesto toho sa ticho ozvala:

— Je mi chladno.

— Tak krút rukami, — navrhol jej.

— Čo som veterný mlyn? — odvetila ušťačne. Napriek tomu začala pohybovať rukami.

Po chvíli sa rozpršalo. Okamžite sa zdvihli a ponáhľali sa domov, no aj tak premokli do nitky.

Anny unavená od pokrivkávania nahnevala odrazila aj druhý podpätkok. Johannes ju objal okolo plieč, akoby ju chcel chrániť pred ďalším nešťastím.

Rád by bol utrásil ironickú poznámku o romantickom osáli svojej drahej polovičke, ale bolo mu jej ľuto.

Predsa sa mu však dostalo priležitosti uľaviť si nadávkami. Musel sa totiž vrátiť späť k lavičke, vzdialenej aspoň pol kilometra. Anny tam zabudla kabelku.

* * *

Len čo otvorili dvere bytu, prestalo pršíť. Johannes to neprekvapilo. Prekvapilo ho však, že jeho dcéra vyfakane vyskočila z náručia svojho nového priaťa. Pritom ani nemusela vyskakovať, veď už mala dvadsať rokov. Chápavo sa usmial.

Vonku zase svietilo slnko.

— Ahojte, — rozlúčil sa mladý párik, — ideme sa ešte trochu poprechádzat.

— Hapči! — bolo počúť Anny z predsiene.

— To máš z toho výletu, mohla si si to ušetríť, — neopustil si.

Sadla si k nemu na gauč.

— Hannes, — začala rozpačito, — musím ti niečo povedať, ale nehvievaj sa, prosím ďa.

— Samozrejme, že nie, drahá, — povedal nežne. Čo máš na srdeči?

— Hannes, niečo mi zišlo na um. Ten, čo, som s ním vtedy sedela na lavičke, si nebol ty. Bol to Michael, môj prvý snubnenec...

NA MARGO JEDNÉHO LISTU

Koncom minulého roku naša redakcia dostala list od pani Márie Kuffovej z Kežmarku, týkajúci sa dokumentárneho filmu o Spiši a Orave pod názvom Hranica, ktorý 1. novembra min. roku vysielala Slovenská televízia. Podnetom pre jeho napísanie bola krátká scénka v tomto filme, v ktorej jeden z obyvateľov Spiša vysvetľoval, prečo krajania — nútene modlili sa v kostole po pošky — používajú namiesto slova „winowajcom“ nárečovú formu „winowatym“ a počas vysvetľovania si pomhol — ako piše autorka — neslušným posunkom.

Nebolo to určite vhodné gesto, ba vôbec tam nemalo byť. Avšak nie je to nič nenormálne, vedľa ľudia pri vzájomnom komunikovaní si často pomáhajú gestikuláciou. Ostatne keby spomínany posunok bol až tak pohoršujúci, televízia by ho určite vystríhla. Je to napokon vec vekusu.

Ide však o niečo úplne iné. Autorka, ináč spišská rodáčka, si na základe onoho slávneho posunku dovolila urobiť niekoľko unáhlených a prehnaných zovšeobecnení, ktoré sú pre spišských krajanov jednoducho urážlivé. M. Kuffová negatívne hodnotí morálny postoj krajanov a obžalúva ich z vulgárnosti, ubližovania a predovšetkým neúcty k modlitbe a jej vysmievania, ba pokusila sa dokonca obviníť zo ziskuchtivosti menovite konkrétnego človeka, spochybniť jeho národné povedomie a pripisať mu vymyslenú dilemu: viera alebo národnosť? Autorka nemala na to právo. Ostatne nejde o žiadne uprednostňovanie. Spišskí či oravskí krajania v snahe o zachovanie národného povedomia a prinavrátanie do kostolov slovenských bohoslužieb, spevov a modlitieb nikdy nemuseli voliť medzi vierou a národnosťou, ba nikdy na to ani nepomysleli. Práve naopak, u nich sa to spája do jedného harmonického celku, ale autorka to asi ľažko pochopí.

Keďže obvinenia sú vážne a týkajú sa krajanov ako celku, rozhodli sme sa list uverejniť, tým viac, že autorka žiada od redakcie vysvetlenie, čo v mene obvinených krajanov nemôžeme urobiť. Nie sme k tomu splnomocneni. Napokon ani nevedno, o aké vysvetlenie ide či sa mame ospravedlňovať za to, že televízia vo filme uviedla práve tie a nie iné výpovede (natočené bolo viac) alebo za to, že ten nešastný posunok nevystríhla? Predpokladali sme však, že odpoveď autorke napišu sami krajania, čo sa aj stalo. Dostali sme hodne listov plných rozhorčenia, všeobecne odsudzujúcich názory pani M. Kuffovej, z ktorých dnes uverejňujeme len jeden, ale asi najplnší.

REDAKCIA

TO JE

NACIUTRÁHAČSTVO

Keď som dostal januárové číslo Života a prečítal v ňom list ZO SLOVENSKA, ktorý podpisala p. Mária Kuffová z Kežmarku, nechcelo sa mi veriť, že to písala Slovenka, na dôvodek narozená v našej časti Spiša. Preto tým viac ma rozčúnil jej list, keďže nielenže nepozorne sledovala televízny film Hranica, ale zároveň svojim písaním ukázala, že nepozná naše problémy a, čo je najhoršie, na základe jedného záberu z tohto filmu si dovolila urobiť niekoľko zovšeobecnení, ktoré sú pre všetkých obyvateľov Spiša urážlivé.

Pani Kuffová piše, že slovo „winowajcom“ nevhodne vysvet-

liť a neslušným posunkom ukázal obyvateľ Novej Belej. Keďže práve pochádzam z Novej Belej, musím autorku listu opraviť, že sa pomýlila, keďže dotyčná osoba pochádzala z inej obce. Ostatne, nie je to podstatné. Chcem len poznamenať, že keď sa p. Kuffová rozhodla vystúpiť s kritikou a obžalobou, mala byť presnejšia a vo svojich tvrdeniach vychádzať z faktov. Takoé strieľanie naslepo je niekedy nebezpečné a mohlo by sa skončiť súdom. A tak na margo Novobešanov vystúpujúcich vo filme chcem p. Kuffovej pripomínať, ak si vôbec niečo pamäta, že jeden z nich na cintoríne poukazoval na naše pamätihosti — staré pomníky so slovenskými nápismi, kym hovoril o dejinách našej obce a ukázal starú cennú listinu kráľa Leopolda, dokumentujúcu vznik Novej Belej ako slobodnej obce a

súčasne i to, že už vtedy v tejto časti Spiša žili Slováci.

Pani Kuffová ďalej piše, že jej rodícia sa tiež cítili Slováci, preto nechali svoj majetok a odišli na Slovensko, kde vraj neraz utŕzili poznámku „Poliaci“ (aj s prídavným menom) od slovenských nacionalistov. Tomu, že sa rodicia autorky listu cítili Slováci, verím, zato pochybujem, či ich dcéra je Slovenka. Mám na Slovensku pribuzných a hodne známych, ktorí tam prišli od nás v povoju novom období, ale som nepočul, aby ich niekto tituloval Poliakmi buď nejak inak prenasledoval. Nechápam, čo pani Kuffová chcela povedať písuc, že jej rodicia odišli na Slovensko. Podľa mňa odchod nie je dôkazom odvahy. Odvahu bolo zostať. Autorka, nako ko pochádza z našej časti Spiša, mala by vedieť, aké tu boli pomerly v povoju novom období, ako sa zachádzalo so Slovákmi, ako sa nerešpektovali ich práva ako národnostnej menšiny, ako ich polonizovali, rušili im v kostoloch slovenské spevy a nutili ich modliť sa po pošky, pred čím sa bránili.

Práve o takú obranu ide v prípade slova „winowajcom“, namiesto ktorého používajú nárečovú formu „winowatym“. Ale o tom pani Kuffová nevie, to ju nezaujíma, veľa ona bola na Slovensko. Práve preto písam, že pochybujem, či sa cíti byť Slovenkom, lebo keby bola, tak by neodsudzovala naše úsilie o zachovanie slovenského národného povedomia. Akým právom si dovoľuje vyčítať nášmu krajanovi p. Krištofekovi, že uprednostňuje národnosť pred vierou alebo že neemigroval, lebo mu bol majetok milší ako národnosť. Je to naciutráhačstvo. Tu nejde o žiadne uprednostňovanie národností ale o niečo úplne iné. To, že neemigroval, tak ako tisice iných, mu slúži len za česť. Všetci zostali na svojej zemi, vo svojom kraji, kde od nepamäti žili ich predkovia, Slováci. Zostali preto, aby tú svoju národnú otcovizeň bránili. Krajan Krištofek ako mnho iných by bol hrdý, keby mu niekto nadával do Slovákov. On sa hnevá za niečo iné — to však treba bolo pozornejšie sledovať film Hranica, v ktorom hovoril: Niektorí Poliaci mi vytýkajú, že akýže som ja Slovák, keď jem pošký chlieb. A ja predsa jem vlastný chlieb. Mám polia, ktoré oriem, potom sejem obilie a keď dozrie, kosím ho, mlátim a vo mlyne meliem z neho mäku a z tejto mäky moja

žena peče chlieb, ktorý jem nie len ja, ale celá moja rodina. Môj chlieb, vypracovaný na mojej zemi.

Krajana Krištofka hnevá to, že niektorí (na šťastie nie všetci!) Poliaci považujú každého, čo žije v Po'sku, za Poliaka. Nevidia a skôr nechcú vidieť, že tu žijú aj obyvatelia iných národností a ako takí, majú svoje práva. Preto si myslím, že podobne zmyšľa aj pani Kuffová, lebo takýto list by pravá Slovenka nemapísala. Podľa nej dobrí Slováci už na Spiši nie sú. Len kedysi tam takito žili, ako doslova piše: „Skromní, nenároční, pracovití, zbožní a veru aj dobrí Slováci, ktorí vo svojej prirodzenej inteligencii neubližovali nikomu. Škoda, väčšina z nich už predišla do večnosti“. To je prehnané zovšeobecnenie, ktoré by si normálne mysliaci človek o svojich spolurodákoch nemal dovoliť.

Autorka zašla príďaleko pri posudzovaní morálky krajanov v súvislosti s interpretáciou slova „winowajcom“, čo sa stalo po hnutkou pre napísanie listu. Keď človek je samostatná ľudska bytosť, ktorá samostatne myslí, dospieva k vlastným asociáciám. A keďže krajanovi vystúpil cez mu vo filme sa spomínané slovo spája s niečím nevhodným a nielen jemu — väčšine krajanov, ktorí sa tomu cheľu vyhnú a preto namiesto „winowajcom“ používajú nárečovú formu „winowatym“, ktorá znamená to isté. Súhlasím s tým, že vysvetľovanie príčiny výmeny „winowajcom“ na „winowatym“ nemusel sprevádzat — ako to nazvala autorka — neslušný posunok. To ju však vôbec neoprávňuje tvrdiť, že Slováci na Spiši sú vulgární. Piše predsa: „Nik z nás (Kto? — pozn. J.F.) neočakával, že v tomto ľude môže byť aj toko vulgárnosti a neúcty k modlitbe...“ Vo svojej fanatickej zaslepenosti to rozhodne prehnala aj s tou neúctou k modlitbe. Nik nikoho ani nič nevysmieva. Práve naopak, krajania sa jednoducho chceli modliť po svojom a najradšej po slovensky. A keď už musia po pošky a používať slovo „winowatym“ ešte neznamená, že sa nemodlia z úprimného srdca, že nie sú zbožní, ako si autorka myslí, ba aj piše.

Myslím si, že pani Kuffová je so svojimi nesprávnymi názormi na nás ojedinelá. Keďže nás však ľahko obžalovala na stránkach Života, žiadam, aby to na týchto stránkach aj odvolaťa.

JÁN FRANKOVÍC

OŽIVIT NAŠE KLUBOVNE

Oddávna sledujem krajanské kultúrne hnutie. Za vyše štyridsať rokov pôsobnosti našej organizácie bol som svedkom najprv nebyvalého rozvoja folklórnych a ochotníckych súborov v počiatkovom období Spoločnosti, keď nám v kultúrnej práci pomáhali slovenskí učitelia. Potom prišlo dlhé obdobie určitého obmedze-

nia kultúrnej činnosti, ktoré bolo najčitateľnejšie najmä od začiatku osemdesiatych rokov, po zavedení vojnového stavu. Po krátkom oživení pred dvomi rokmi teraz začínam pozorovať pomaly, ale ako sa mi zdá, trvalý pokles nášho kultúrneho hnutia. Neviem, aká je príčina, ale mám väčšie obavy, že môžeme rýchlosť stratiť mnoho z tých hodnôt, ktoré sme udržiaval celé desaťročia.

Ochabla práca viacerých klubovní. Predpokladám, že chýbajú kultúrne prostriedky, keďže štát je v ľažkej ekonomickej si-

tuácií, zase na druhej strane Ľudia menej myslia na kultúru, keď musia zápasíť o svoju existenciu, čo sa zvlášť vzáhuje najmä na roľníkov. Ale aj tak nemôžno náhle prestáť. Ešte sice oblasť poľujeme a nedeckej Veselici alebo o divadle z Podvŕšia, že sem tam vystupujú, ba dosahujú úspechy, ale je to málo. Co s inými miestnymi skupinami? Kde sú iné súbory, ktoré kedysi pôsobili v Novej Belej, Krempeľoch, Jurgove alebo Kacvine. Mali by obnoviť svoju činnosť, veľa zanedliho, ako to tak ďalej pojde, nebude pre koho robil prehliadky.

Treba oživiť činnosť klubovní, častejšie ich otvárať a niečo v nich robiť, nejaké podujatia, aspoň tak, ako u nás v Novej Belej, kde sa napr. vo februári konalo pekné stretnutie krajanov. Treba do týchto klubovní priahovať krajanskú mládež, učiť ich dôvodom zvykom, aby neupadli do zabudnutia. To možno aj bez peniazí. Podľa mňa musí sa niečo hýbať v miestnych skupinách, lebo samotná Detva a prehliadky nastačia.

JOZEF MIRGA

S ING. IRENOU ZACHAROVOU
zakladateľkou a predsedníčkou
Poľského klubu pri Dome priateľstva
národov v Martine

Pol'ský klub v Martine

— Ako dlho zastávate túto funkciu a ako vznikol váš klub?

— Od marca 1991. Po „nežnej revolúcii“, keď bol zrušený Zväz česko-slovensko-sovietskeho piateľstva, skupina bývalých pracovníkov tejto inštitúcie s radosťou, v rámci otvárania sa svetu uvítala možnosť nadzväčovať kontakty a piateľstvá s rozličnými

národnimi, nielen s jedným, zhora nadiktovaným. Hneď sa vytvorila Francúzska spoločnosť, Americká, Bulharský klub, a do domu piateľstva národov sa premiestnil aj Esperantský klub, ktorého som bola členkou. A keďže v Martine a okoli bývajú Poliaci, vznikla tiež myšlienka založenia Poľského klubu.

— Autorkou tohto návrhu ste iste boli vy, keďže ako viem, ste Polka...

— Neúplne. Prvá túto myšlienku vyslovila paní riaditeľka DPN Elena Jakubová a vďaka jej ochote a náklonnosti môžeme existovať pod ich strechou, čo je v dnešnej ekonomickej situácii veľmi dôležité! Práve ona prišla aj na nápad pozvať na slávnostné otvorenie Klubu poľského konzulu.

— Ako ste získali členskú základňu?

— Adresy sme vyladili na Oddelení posluhov a víz, kde sú evidovaní cudzinci bez česko-slovenského občianstva. Na prvé stretnutie sme poslali 37 pozvánok. Prišlo, pravdepodobne, oveľa menej osôb, no po čase sa prihlásili ďalší, ktorí sa o našom klube dozvedeli z miestneho týždenníka Život Turca. Podstatná časť členov sa dostala na Slovensko po uzavretí miešaných manželstiev; sú to ľudia v rôznom veku: najstaršia členka má 78 rokov a najmladší sú ešte v detskom veku.

— To znamená, že máte členov s poľským aj s česko-slovenským občianstvom?

— Z dospelých osôb len dve majú česko-slovenské občianstvo a z detí — väčšina...

— Je klub organizáciou poľskej národnostnej meniny?

— Nie, v činnosti klubu nemáme žiadne politické ciele ani zvláštne nároky na nejaké výnimočné práva a výhody. V rámci klubu sa chceme stretávať, hovoriť po poľsky, pestovať poľskú kultúru, národnú tradíciu a využívať prostredníctvom klubu pomoc, akú nám poskytuje Poľský generálny konzulát v Bratislavе. Darovali nám knižnicu (140 zväzkov), a jeho prostredníctvom nám

nadácia Poľská osvetu v cudzine posielala poľské časopisy.

— Máte štátnu dotáciu?

— Nie. Musíme sa udržiavať sami z členských príspevkov, kým naši hostitelia — DPN nám poskytujú miestnosť, kde sa môžeme stretávať, ako aj priestory pre knižnicu.

— Vaši členovia bývajú v okrese Martin?

— Áno, klub sme zakladali s myšlienkom, že je to pre obyvateľov nášho okresu. Ostatne ani nemáme možnosť získavať adresy vzdialenejších poľských rodín. Keby sa však niekto sám prihlásil, radi ho prijmeme. Klub je otvorený pre všetkých, aj pre ľudí inej národnosti, ktorí majú záujem o poľskú kultúru...

— Aké sú vzťahy medzi poľskými pristávalcami a miestnym obyvateľstvom?

— Veľmi harmonické. Martin má dlhodobé vzťahy s Poľskom a je v podstate zvyknutý na Poliakov. Tunajšie životosť fažkovo stojarenstva spolupracovali oddávna s podnikom Ursus, ako aj s Labědami z Gliwic. Momentálne tu pracujú Poliaci aj na rekonštrukcii divadla, a keďže Martin má výborné lyžiarske podmienky, často sem prichádzajú poľskí turisti a lyžiari.

— Spolupracujete s Maticou slovenskou?

— Zatiaľ nie, ale jeden z našich členov je pracovníkom MS.

— Usporadúvate aj exkurzie do Poľska?

— Ešte nie, ale plánujeme...

— Príjemne je mi to počuť, a keď sa vyberete do Krakova, tak vás milerád pozývam do novej budovy Ústredného výboru a Krakovskej miestnej skupiny KSSCaS.

— Toto pozvanie prijmem s radosťou a myslím si, že nielen ja, ale aj všetci členovia sme zvedaví na takéto spoločné stretnutie, ktoré môže doniesť obom stranám nezabudnuteľné zážitky.

— Ďakujem za rozhovor.

Zhováral sa: JERZY M. BOŽÝK

ORAVCI V MARTINE

Chcem sa vám pochváliť, že v decembri min. roku sme sa zúčastnili na peknom zájazde na Slovensko, ktorý pomohol zorganizať kr. Augustin Andrašák. Na zájazde popri starších krajanoch a aktívne Spoločnosti bola i oravská mládež. Našou prvou zastávkou po prekročení hraníc bol Oravský Podzámok, ktorý nás uchýtal svojou krásou a vzácnymi historickými pamiatkami. Prešli sme celý zámok, všetky komnaty, pekne zariadené krásnym dobovým nábytkom a vystúpili sme do najvyššie položených zámockých priestorov, tak vysoko, až sa niektorým krútila hlava, odkiaľ sa však rozprestiera prekrásny výhľad skoro na polovicu Oravy.

Z Oravského zámku sa autobus s našou výpravou pobral do Martina. Naše prvé kroky v tomto meste, srdci Slovenska, viedli samozrejme do Matice slovenskej, kde sme sa stretli s panou Helenou Kukučkovou, ktorá sem prišla za nami až z Bratislavu, z Oddelenia pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej. Spolu s našou milou sprievodkyňou sme si prezreli celú budovu Matice slovenskej, všetky jej oddelenia a zhrubaždené tam pamiatky. Zároveň nám p. H. Kukučková porozprávala o dejinách Matice, jej úlohe v minulosti a dnes i o najväčších osobnostiach tejto významnej slovenskej kultúrnej inštitúcie.

Počas besedy sme sa o. i. dozvedeli, že po nežnej revolúcii a vekach politických zmenách v Česko-Slovensku z Matice v Martine a Bratislave odšli viačerí pracovníci, ktorí sa v rámci spolupráce Matice s našou Spoločnosťou často s nami stýkali a podľa svojich možností nám hodne pomáhali. Možno, že niektorí boli komunistami a museli odísť, ale nemôžem nespomenúť, že viacerí mali ku krajanom blízky vzťah a podľa mojich mienky si svoje povinnosti, aspoň voči nám, plnili добре.

Veľký dojem na všetkých urobilo Slovenské národné múzeum v Martine, ktoré sme neskôr navštívili, s prebohatými zbierkami historických a kultúrnych pamiatok. Veľmi nás zaujali najmä pamiatky materiálnej kultúry s rozsiahlymi kolekciami orného náradia a iných nástrojov, salašníctva, rybárstva, poľovníctva, drevárstva, včelárstva, pradiarstva, hrnčiarstva a drotárstva. Priam sme si oči nechali na tom množstve krásnych slovenských krojov.

Na druhý deň sme sa z Martina pobrali do Demänovských jaskýň, ktoré nás, takto ako všetkých návštěvníkov, čo sem pridu, veľmi udivili. Zdalo sa mi, akoby som bola v nejakom paláci, plnom rezbárskych pamiatok. Bolo to úžasné. Preto, keďže sme sa vrácali domov, plní nezabudnuteľných dojmov, všetci boli vo výbornej nálade a si aj pospievali. Na nás zájazd budeť dľho spomínať.

VIKTÓRIA SMREČÁKOVÁ

SPIŠSKÍ JUBILANTI

Tento rok, ako sme sa dozvedeli na Matričnom úrade v Nižných Lapšoch, viac manželských párov krajanských ale nielen — oslavuje významné jubileá spoľahlivého života — zlaté a strieborné svadby. Dnes predstavujeme tých, ktorých výročia padajú v období od januára do apríla tr. (v závorkách uvádzame presný dátum sošašov).

ZLATÉ SVADBY:

Mária a Ján BIGOSOVCI z Kacviná (4. február 1942), Mária a Vincent NOWAKOVCI z Nižných Lapšov (10. február 1941).

STRIEBORNÉ SVADBY:

Z KACVÍNA: Margita a Pavol KROLOVCI (21. január 1967), Anton a Alžbeta MATUŠKOVCI (28. január 1967), Irena a Štefan VNENČÁKOVCI (13. apríl 1967).

Z NEDECE: Anna a Jozef FRONČEKOVCI (28. január 1967), Mária a Andrej MAJERČÁKOVCI (28. január 1967), Anna a Andrej VNENČÁKOVCI (21. január 1967).

Z NEDECE-ZÁMKU: Alžbeta a Jozef FLOREKOVCI (21. január 1967).

Z NIŽNÝCH LAPŠOV: Terézia a Andrej BRZYZEKOVCI (21. január 1967), Mária a Franciszek STANČZAKOVCI (apríl 1967).

K srdcenným blahoželaniám sa prípaja aj naša redakcia a do ďalších rokov želá oslavencom veľa zdravia, pohody a šťastných a pokojných chvíľ.

MATURITNÝ POZDRAV

Naša redakcia dostala ďalší pozdrav zo slávnostného odovzdávania maturitných stužiek. Tento rok bude maturovať nás ďalší študent Ján Bryja z Vyšných Lapšov, žiak 4.A triedy Gymnázia P.O. Hviezdoslava v Kežmarku.

Za pozdrav pekne ďakujeme a želáme veľa úspechov a same jednotky na maturitnom vysvedčení.

REDAKCIA

CDIŠIEL OD NÁS

Dňa 11. októbra 1991 umrel v Tribši vo veku 79 rokov kraján

DANIEL PAVLICA

Zosnulý bol členom našej Spoločnosti od jej založenia a patril k zakladateľom Miestnej skupiny KSSCaS v Tribši a jej dlhorobným funkcionárom. Aktívne sa zúčastňoval spoločenskej činnosti. o. i. ako pokladník miestneho urbára a predseda hasičského zboru. Odišiel od nás vzorý kraján manžel ootec Čest jeho pamiatke!

OV KSSCaS na Spiši

Vyplatí sa roľníkom produkovať?

Na jar 1991 začali rozhovory o uprednostnení domáceho trhu potravinami pred dovozem dotovaných potravín, ako aj o preferenčných úveroch a najmä o zavedení minimálnych cien na poľnohospodárske produkty. Teraz počas týchto rozhovorov medzi vládou a dvoma samostatne vystupujúcimi organizáciami združujúcimi roľníkov, boli iba dohodnuté zásady stanovenia minimálnych cien. Uroveň minimálnych cien bude vyznačovať dolná hranica maloobchodných cien. Do systému minimálnych cien budú zahrnuté chliebové obiliny (žito a pšenica) a mlieko. Minimálne ceny budú stanovené na úrovni priemerných výrobných nákladov. Treba si preto ujasniť, ako vyzerajú jednotkové náklady, efektivita a rentabilita hlavných poľnohospodárskych produktov na súčasných gazdovstvách.

Uvedené ekonomicke výsledky pochádzajú z niekoľko sto typických gazdovstiev, na ktorých roľníci majú účtovné knihy. Musíme poznamenať, že tieto gazdovstvá sú výrobne a ekonomicky mocnejšie, ako štatistické gazdovstvo v Poľsku. Vychádzajúce jednotkové náklady sú súčtom hodnoty: hmotných nákladov (obratové, výrobné prostriedky, amortizácia základného kapitálu), majetkových nákladov (poistenia, nájomné, úroky od výrobných úverov), finančných nákladov (pozemková daň, dôchodkový fond), ako aj pracovných nákladov vlastnej rodiny.

Pracovné náklady boli určené na základe paritnej ceny za 1 hodinu vyplývajúcu z priemernej úrovne miezd v štátnych podmienkach. Táto cena v zl./hod. vo 4. štvrtom roku 1991 dosahovala 8,630 zl. Taktak vypočítané plné jednotkové výrobné náklady v porovnaní s predajnou cenou umožňujú vyhodnotiť stupeň rentability poľnohospodárskych produktov a hodnoty dosahovaného reálneho príjmu roľníkov na pracovnú jednotku (hodinu).

Nakoľko celkový ukazovateľ rentability poľnohospodárskej výroby pomer hodnoty finálnej výroby k nákladom v perc. (v analyzovaných gazdovstvách dosahoval v roku 1989, 161 perc. už v r. 1990 klesol na úro-

veň 112 perc. a v r. 1991 sa odhaduje len na 75 perc. Náklady na poľnohospodársku výrobu v r. 1990 sa stváraovali v podmienkach rýchlejšieho rastu výrobných nákladov ako hodnoty poľnohospodárskej produkcie.

V roku 1991 nastal ešte hlbší pokles rentability výroby v súvislosti s rastom cien výrobných prostriedkov, hlavne minerálnych hnojív, prostriedkov na ochranu rastlín, poľných látok, energie a stavebných materiálov, ako aj veľkého poklesu výkupných cien poľnohospodárskych produktov. Zároveň sa prehľobili faškosti s odbytom výrobcových produktov, ktoré ležiac na sklafe obmedzili finančnú spôsobilosť gazdovstiev, v súvislosti s tým sa pri drahých úveroch väčšina roľníkov dostala do finančnej tiesne napriek plnmu skladom. V mimoriadne komplikovannej situácii sú producenti mlieka. Ukazovateľ rentability produkcie mlieka klesol zo 115 perc. (v r. 1989) na 73 perc. (v 1990). V cenových podmienkach 4. štvrtom roku 1991 plné ročné náklady netto (náklady brutto — hodnota maštárného hnoja) na udržanie 1 dojnice sa stvárajú na úroveň 5 660 000 zl. a sú o vyše 80 perc. vyššie ako v roku 1990. Materiálno-finančné náklady (všeobecné náklady brutto bez práce roľníka) dosahujú 3 340 000 zl. na 1 kravu, pričom výška nákladov na krmovinu dosahuje 60 perc. Krmovinové náklady stúpli viac ako dvojnásobne v porovnaní s minulým rokom. Výška pracovných nákladov v ročnom meradle na obsluhu kravy a výrobu krmovin pre ňu, dosahuje priemerne 435 hodín (z toho obsluha je 320 hod.).

V porovnaní s rokom 1990 cena za 1 hodinu práce v štátnych podmienkach sa zvýšila o 68 perc. (z 5 148 zl. na 8 630 zl.), v tej istej proporecii sa zvýšili kalkulovné pracovné náklady roľníka. Veľký rast materiálno-pečačných nákladov (hlavne krmív), ako aj pracovných nákladov spôsobil, že jednotkova výrobná cena 1 litra mlieka dosiahla výšku 1600 zl. V štruktúre týchto nákladov sú materiálne náklady 550 zl. a pracovné náklady 1050 zl. Treba poznamenať, že prijatá cena za 1 hodinu práce roľníka na úrovni mzdy v štátnych podmienkach nám uka-

zuje potenciálnu úroveň nákladov za predpokladu, že príjem dosiahnutý roľníkom na jednotku jeho práce nie je menší, ako príjem pracovníkov v štátnych podmienkach.

Celkovo možno konštatovať, že na dobre prosperujúcom gazdovstve tento príjem by mal byť vyšší. Totiž cena 8 630 zl./hod. — dosahovaná v štátnych podmienkach, je určená iba na bežnú spotrebú a sporenie, kym roľník by mal dosiahnuť dosť značný nadbytok nad tento príjem, ktorý odzrkadluje peňazný efekt z titulu vlastnenia výrobného majetku.

Priemerná výkupná cena mlieka v 4. štvrtom roku 1991 dosahovala výšku 1116 zl./lit. a bola o 73,5 perc. vyššia ako táto cena v roku 1990. Preto ukazovateľ rentability produkcie mlieka dosahuje ok. 70 perc. a je o 3 percentá nižší ako v roku 1990 (73 perc.). Roľnícky príjem dosahovaný na 1 litri mlieka vo výške 566 zl. je iba o 41 perc. vyšší ako príjem dosahovaný v minulom roku. V prepočítaní na 1 hod. práce tento príjem dosahuje 4613 zl. a je skoro o polovicu nižší ako príjem dosahovaný pracovníkmi štátnych podnikov (8630 zl./hod.). Roľnícky príjem v prepočítaní na 1 dojnicu (s priemerou dojivostou 3600 lit.) je len 2.007.000 zl. Potenciálny príjem, aký by mal dosahovať producenti, keby sa výkupná cena výrovnávala kalkulovaným výrobným nákladom (1600 zl/l) by mal byť na úrovni 3 754 000 zl.

V decembri 1991 regionálne rozdiely vo výkupných cenách mlieka pre členov mliekarenských družstiev pohybovali sa od 1016 zl./lit. do 1760 zl./lit. Keď porovnáme, že priemerné kalkulované výrobné náklady mlieka sú na úrovni analyzovaných gazdovstiev, vtedy len určitá skupina producentov dosahuje cenu (vyše 1600 zl/l), ktorá im refunduje náklady použitého obežného kapitálu (napr. krmivá), trvalého kapitálu (amortizácia budov a základného stáda), ako aj finančné a majetkové výdavky. Situácia producentov mlieka je však katastrofálna, o čom svedčia štatistické údaje. Naďalej klesá výkup mlieka, napr. v októbri 1991 vykúpili 596,7 mil. lit. t.j. o 8,7 perc. menej ako pred mesiacom a o 25 perc. menej, ako v tom samom období 1990. Experti odhadujú, že počet dojnic sa v tomto roku zníži o vyše 300 000.

Sliepky majú rady svetlo

Dĺžka a intenzita svetelného dňa je neodlučným činiteľom, ktorý má vplyv na nosivosť sliepok. Odchované mladé nosnice začínajú znášať vajcia v 5–6 mesiaci života, čo závisí od rasy. U nosníckej by znášanie vajec malo začať pred jesennou rovnodenostou, t.j. pred 21. septembrom. Skracovanie dňa v jesennom a zimnom období môže brzdiť vplyv na množstvo výlučku žlázy zodpovednej za procesy vytvárania vajec. Veľmi často mladé nosnice, ktoré nezačali znášať vajcia koncom leta, začínajú znášať až v januári a dokonca vo februári. Aby k tomu nedochádzalo, treba brať na chov kurenec, ktoré sa vyliaholi v období od februára do apríla a už od októbra im treba zažihať svetlo v kurinoch. Kurenec kúpený v máji a neskôr si vyžadujú dodatočné osvetlovanie kurína v neskoršom období.

Zásada dôzovania svetla spočíva v systematickom predĺžovaní svetelného dňa. Od 10-hodinového svetelného dňa sa systematicky predchádza až po 16-hodinový. Cas osvetlovania kurína treba predĺžovať postup-

ne a nie nárazovite. Predĺžovanie osvetlenia sa začína v 20–23. týždni života sliepky a predĺžujeme ho postupne o 20 minút týždenne. V 39. týždni by svetelný deň mal mať už 16 hodín. Intenzita svetla pre nosnice nemusí byť veľká. Na 13–16 m² kurína stačí jedna 40 W žiarovka.

Plný svetelný deň môžeme nahradíť aj prerušovaním noci. Kurín netreba osvetľovať nepretržite. Stačí ho v noci osvetliť na pol hodiny, aby sliepky mohli zísť z bydľa a dodatočne prijať potravu. Od prvého jedla ráno pri umelom osvetlení do posledného, tiež pri umelom osvetlení, by malo uplynúť 16 hodín. Na schádzanie z bydľa prijímanie potravy pri umelom osvetlení treba sliepky niekoľko dní zvykať, keďže spočiatku sa nechcú hýbať.

Zeleninové senzácia

Na celoštátnnej záhradníckej výstave, ktorá prešvadzala Poľnohospodársko-priemyselný veľtrh Polagra 91 v Poznani, opravdivým hitom boli nové druhy fazúľ, uhoriek a pa-

radajok z poľských vedecko-výskumných ústavov.

Opakovanej senzáciou a vôbec svetovou novinkou je nová odroda fazule Eureka (typ nazývaný v Poľsku „Piękny Jaś“), ktorá nevyžaduje podpery. Vypestovali ju na Stanici záhradných rastlín v Szymanowě pri Varšave. Základnou prednosťou Eureky je to, že vyzerá ako obyčajná fazuľa, ktorá však môže rásť bez podpery. Pri veľkoveľkobudovnej produkcií je to veľmi výhodné, takto sa môžno vyhnúť nákladným a pracovným podporám a zároveň možno zmechanizovať pestovacie práce a zber. Eureka dosahuje výšku od 35 do 45 cm, má priemerne vyššiu úrodu ako u iných odrôd, ba aj u obyčajnej Igolomskej fazule, majúcej najväčšie zrno. Nová odroda dozrieva skôr o 2–3 týždne ako iné druhy fazule. Sejeme ju do hĺbky 5–6 cm vo vzdialenosťi 50 × 25–30 cm. Približne sa spotrebuje 80–100 kg semien na 1 ha.

Z nových druhov cibule pozornosť si zaslúží Kristína (priemerne neskorá syntetická odroda, ktorá zalamuje listie a má veľkú životnosť), potom SZF-390 (priemerne skorá odroda s rovnakými a v tom istom čase dozrievajúcimi cibuľami, ako aj SZF — 289. Efekt (priemerne neskorá odroda určená na dlhodobé skladovanie až do júna). Efekt je jediným druhom, ktorý po tak dlhom skladovaní zachováva, 75–90% cibuľ vhodných na predaj. Obsah tzv. suchej masy v týchto troch odrodách dosahuje ok. 120%.

WĘTERYNARZ

TYFUS DROBIU

Jest to choroba bardzo zaraźliwa, nie przebiega jednak tak gwałtownie jak cholera i pomór drobiu. Przy cholerze i pomorze w kilka godzin padnie drobiu tyle co przy tyfusie przez kilka dni. Tyfus występuje przeważnie wśród dorosłych kur, rzadziej wśród indyków. Największe nasielenie choroby obserwuje się wiosną i na początku lata. Zarażenie następuje przez stykanie się drobiu chorego ze zdrowym oraz przez przebywanie w pomieszczeniach zanieczyszczonych odczadami sztuk chorych. Dlatego trzeba zwrócić uwagę szczególnie na usuwanie nawozu i jego odkażanie. Sztuki, które przechorowały tyfus, są nosicielami zarazka przez całe życie i stanowią źródło zarazy. Śmierć może nastąpić nagle, bez żadnych objawów chorobowych. Choroba może także trwać parę dni, kury wówczas stają się smutne i tracą apetyt, zwiększa się ich pragnienie, grzebienie i dzwonki wiotczej, nabierają koloru różowofioletowego. Na drugi dzień występuje biegunka. Odchody są barwy żółtozielonej często z domieszką krwi. Chorze ptaki oddalają się od stada, gwałtownie chudną, przeważnie siedzą z głową schowaną pod skrzydłem, z oczami zamkniętymi. Najczęściej drugiego dnia następuje śmierć. Chorze ptaki rzadko wracają do zdrowia. Choroba może trwać także dłużej, wtedy powyższe objawy występują stopniowo, a biegunka bywa

na przemian z zaparciem. Ptaki przeważnie padają z wycieńczenia. Leczenie jest trudne i przeważnie nie daje wyników. Przy zauważeniu pierwszych objawów choroby należy zawiadomić lekarza, aby wydał odpowiednie zarządzenie w celu likwidacji zarazy. Chorze sztuki najlepiej jest od razu zabić, podejrzane o zachorowanie oddzielić, pomieszczając w którym przebywały chorze sztuki odkazić roztworem sodu żrącej, a naawóz spalić. Sztuki padłe trzeba spalić lub po złaniu kreoliną głęboko zakopać. Nie wolno ich wyrzucać gdzieś na śmieci, na którym mogą żerować kury zdrowe. W wypadku wybucha choroby należy dokładnie oczyścić i odkazić kurniki i wybiegi. Do picia daje się kurom roztwór nadmanganianu potasowego (6–8 kryształków na 1 litr wody). Roztwór ten trzeba chronić przed zanieczyszczeniem oraz przed działaniem promieni słonecznych, gdyż wówczas traci silę odkażającą. Jeżeli roztwór zmieni barwę na brudno ceglastą — to znaczy, że utracił silę odkażającą, należy wtedy przygotować świeży. W razie nabycia nowych kur, trzeba je trzymać w zamknięciu w osobnym pomieszczeniu przez kilka dni i dopiero kiedy okażą się zdrowe, włączyć je do stada.

OSPA PRÓSIĄT

Pierwszymi objawami choroby są: ogólne osłabienie, niechęć do jedzenia oraz podwyższenie temperatury ciała do 41°C. Na skórze w tych miejscach, gdzie nie ma włosów, lub są one rzadkie, jak podstawa uszu, wewnętrzna strona ud, podbrzusze i ryj, a w nielicznych przypadkach wszę-

dzie, występują niewielkie różowe guzki, które zamieniają się w pęcherzyki wielkości grochu. Pęcherzyki te wypełniają się z początku przezroczystą cieczą, która z czasem robi się mleczna, a w końcu zmienia się w ropę. W środku pęcherzyka jest małe głębienie. Po 3–5 dniach pęcherzyki przysychają a na ich miejscu pojawiają się strupki koloru brązowego, które po tygodniu odpadają. U złe utrzymywanych świni pęcherzyki te mogą występować na blonie śluzowej jamy ustnej oraz oczu. W takich wypadkach zwierzęta chorują bardzo ciężko. Czasem trudno rozpoznać ospę u prosiąt, gdyż pierwsze oznaki są objawem także innych chorób zaraźliwych jak np. pomoru. Po zauważeniu pierwszych objawów trzeba oddzielić sztuki zdrowe od chorych. Chorze obmywa się słabym roztworem nadmanganianu potasowego oraz umieszcza się w cieplym chlewie. Chlewy dokładnie oczyszcza się i odkaża co 10 dni, aż do wygaśnięcia choroby.

ZANOKCICA OWIEC

Chorobę wywołuje zarazek, który dostaje się do ran, otarć skóry, na koronce, piętach lub w szparze międzyracicznej. Choroba występuje wiosną, w jesieni, w okresie deszczów i ponadto wszędzie tam, gdzie są podmokłe pastwiska, one to i mokra ściółka powodują rozmiękczenie rogu racic i skóry kończyn, wskutek czego łatwiej powstają uszkodzenia, przez które wnika zarazki. Nieprawidłowe ścieranie racic także jest przyczyną powstawania szczelin i pęknięć

przez które dostają się zarazki. Chorze zwierzęta kuleją. Opierają się często na pęcinach, czasem podczas jedzenia klęczą. W okolicy koronki, piętek, w szparze międzyracicznej skóra jest zaczerniona, obrzęknięta i bolesna. Przy ucisku wydziela się w okolicy koronki cuchnąca ropa. Wkrótce skóra w tych miejscach obumiera i odpada. Owca często oblizuje chorze racice, wskutek czego schorzenie przenosi się i rozwija również w jamie ustnej powodując wypadanie zębów, a nawet schorzenie narządów wewnętrznych. Temperatura ciała chorych jest podwyższona, nie mogą chodzić, dużą leżą, tracą apetyt i szybko chudną, zmniejsza się przy tym ich wydajność mleczna. Chorze racice nieleczone, mogą w efekcie zupełnie zejść. Chorze sztuki umieszcza się osobno, racice dokładnie czyści, usuwając przy tym obumarłe części, które się natychmiast spala. Codziennie robi się kąpnie racic w cieplym roztworze kreolina (1–2 łyżki stołowe na 1 l wody). Po kąpieli powinno się owinąć nogę watą i bandażem oraz czystym płatem. Owrzodzenie racic obmywa się także roztworem nadmanganianu potasowego i osusza talkiem. Równocześnie z odkażaniem racic trzeba odkazić owczarnię, aby zniszczyć w niej zarazki, inaczej samo leczenie racic nie da żadnego efektu. W zapobieganiu co pewien czas należy robić przeglądy zwierząt, obcinanie im przerośnięte racice, a ranki i otarcia skóry obmywać. Paść owce najlepiej na suchych pastwiskach, a ich pomieszczenie odkażać co 1–3 miesiące.

H. M.

PRAWNIK

PODATEK A LIMIT ZAROBKÓW

Na emerytów zwaliło się ostatnio tyle zmian, przepisów, że nic dziwnego, że gubią się w nich. Wiele osób myli np. limity zarobków wprowadzone ustawą z 17 października 1991 r. z po-wszechnym podatkiem dochodowym, obowiązującym od 1 stycznia br. Limity zarobków mają znaczenie tylko dla ZUS, no i oczywiście emeryta.

Jeżeli bowiem emeryt (rentista) przekroczy dopuszczalną kwotę zarobków — jegoświadczenie zostanie albo zmniejszone, albo zawieszone. Zarobki do 1.256 tys. zł nie mają żadnego wpływu na emerytury czy renty. Zarobki od 1.256 tys. zł do 2.512 tys. zł pociągają za sobą częściowe obniżenie świadczenia. Przy zarobkach przekraczających 2.512 tys. zł emerytura czy renta zostają zawieszone w całości.

Dla urzędu skarbowego, czili organu pobierającego podatek dochodowy, wysokość dochodów emeryta jest objętna. Podatkiowi podlega bowiem i emerytura (renta) i inne dochody. Nie podlegają opodatkowaniu: renty inwalidów wojennych i wojskowych przyznane na podstawie

przepisów o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin, zasłki (dodatek rodzinny) i pielegnacyjne.

Emeryt, który poza emeryturą nie ma innych dochodów, może nie oglądać nigdy urzędu skarbowego, gdyż wszystkimi rozliczeniami zajmuje się ZUS. Jeżeli natomiast emeryt pracuje, to wprawdzie zaliczki na podatek płaci do urzędu skarbowego i ZUS i zakład pracy, to jednak po zakończeniu roku podatkowego (do 30 kwietnia następnego roku) emeryt musi w urzędzie skarbowym — w swojej dzielnicy — dokonać ostatecznego rozliczenia i jeśli kwota zaliczek okaza się niższa od należnego podatku — dopłacić. Przypomnijmy, że ustanowiona podatkiem staje zasadę kumulacji dochodów. Tak więc i dochody z pracy zarobkowej.

Zwracam też uwagę, że istnieje właściwie jeden sposób na obejście zakazu osiągania wyższych zarobków. Ustawa z 17 października ub. roku każe bowiem brać pod uwagę tylko te zarobki emeryta czy renty, które podlegają składkom na ubezpieczenie społeczne. Jedynym zaś sposobem na osiąganie zarobków nie obciążonych składką na ZUS jest praca na podstawie krótkotrwałych umów zlecenia. Ponieważ obowiązek ubezpieczenia powstaje dopiero przy umowach zlecenia zawartych

na więcej niż 30 dni, umowy na 28 czy 29 dni wolne są od składki na ZUS. Zarobki osiągane na podstawie takich umów nie mają wpływu na emerytury czy renty, chociaż oczywiście podlegają podatki dochodowemu.

WYŻSZE PODATKI I OPŁATY LOKALNE

Podwyższeniu uległy górne granice stawek kwotowych podatków od nieruchomości i od posiadania psów, a także opłat targowej, miejscowości i administracyjnej, określone w Ustawie z 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych.

Podatek od nieruchomości nie może przekraczać rocznie w przypadku:

- budynków mieszkalnych lub ich części — 690 zł od 1 metra powierzchni użytkowej;
- budynków lub ich części związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą inną niż rolniczą lub leśną oraz części budynków mieszkalnych zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej — 26 tys. złotych od 1 m kw. powierzchni użytkowej;
- pozostałych budynków lub ich części — 8.680 zł od 1 m kw. powierzchni użytkowej;
- budowli — 2 proc. ich wartości (bez zmiany);
- od 1 metra kw. powierzchni gruntów: a) związanych z pro-

wadzeniem działalności gospodarczej, z wyjątkiem związanych z budynkami mieszkalnymi — 860 zł; b) pozostałymi — 86 zł.

Podatek od jednego psa, o czym już informowaliśmy, nie może być wyższy niż 69 tys. zł rocznie.

Jeśli chodzi o nowe stawki opłat lokalnych, nie mogą one przekroczyć dziennie:

- 1040 tys. złotych w przypadku opłaty targowej;
- 2.340 zł przy opłacie miejscowości.

Oplata administracyjna nie może być wyższa niż 347 tys. zł.

Przypominamy, że opłatą targową pobiera się od sprzedających na targowiskach, którym wg Ustawy są wszelkie miejsca, gdzie prowadzony jest handel z ręki, koszów, stoisk, wozów konnych, przyczep, pojazdów samochodowych itp., a także sprzedaż zwierząt, środków transportowych i części do środków transportowych.

Oplata miejscowa pobierana jest od osób przebywających w celach wypoczynkowych, turystycznych, zdrowotnych, w miejscowościach posiadających korzystne właściwości klimatyczne, krajobrazowe. Z opłaty tej zwolnione są m.in. zorganizowane grupy dzieci i młodzieży, osoby przebywające w szpitalach, sanatoriach, niewidomi i ich相伴nicy.

SKRINICA

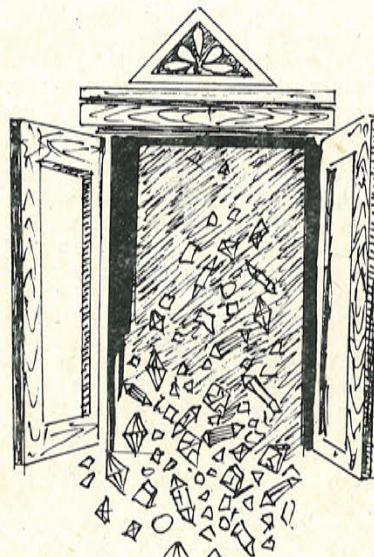
V dávnych časoch bol v Slavkovskej doline ukrytý vchod do podzemnej chodby, ktorá viedla popod celé Tatry a výchadzala pod Giewontom. Vraj v nej boli ukryté poklady nesmiernej ceny.

Eudia o nej veľakrát hovorili, mudrovali a zastrájali sa, že ňou prejdú, ale vždy ostalo len pri rečach. Raz robota na gázdovstve nepustila, raz boli Tatry prikryté snehom, inokedy chýbala odvaha... Až si gázdovia zo Slavkova všimli, že pastier pasači v tej doline jalovinu im začína byť roveň. Kúpil najkrajší dom v dedine, najlepšie polia, ani v oblečení sa nedal zahanbiť...

Odkiaľ na to vzal? pýtali sa a hneď si odpovedali:
Našiel vchod k pokladom!

Začali ho sledovať. Sám richtár sa vybral do doliny. Ukrýl sa do kosodreviny a striehol, čo sa bude robiť. Ale nedialo sa nič nezvyčajné. Pastier pobiehal celý deň po strmých úbočiach Slavkovskej doliny, starostivo strážil a zavracal zablužené jalovice, nestihol sa ani najesť, a nie ešte hľadať poklady!

Už chcel sklamany richtár odísť, keď do doliny zasvetilo slnko. Lúte dopadli na strechu pastierovej koliby a tá sa rozžiarila

nespočetnými červenými svietielkami. Nikdy predtým richtár nevidel niečo podobné.

Ej, tu sa naozaj musí skrývať veľký poklad, keď pastier také vzácne kamene pohadzuje po streche! pomysel si. Len kde je vchod k nemu? Iste v jeho kolibe!

Netrvalo dlho a richtár odkázal pastierovi, aby sa na ten a ten deň ustanovil na obecný úrad. On sám sa však vybral do Slavkovskej doliny. Vkradol sa do pastierovej koliby, presnoril každý kút, až pod balvanom, ktorý slúžil pastierovi ako stôl, našiel tmavú dieru.

Vchod k pokladom!

Natečený richtár sa ním spustil a vošiel do chodby, ktorej konca nedovidel. Dlhú kráčal za červeným svietielkom, ktoré sa pred ním zjavilo, až zastal v obrovskej komnate. Kam pozrel, tam stáli skrine plné zlata a vzácnych tmavočervených kameňov. Richtár čakal, že sa objavi ich strážca, ale nikto sa neukazoval. Osmelil, sa, prisťúpil bližšie a naplnil si vrecká všetkým, čo sa mu nákallo.

Keď sa už tak obážkal, že sa ledva hýbal, pobral sa nazad. Znova sa pred ním zjavilo červené svetlo a viedlo ho chodbou. Došiel až k diere, ktorou bol zostúpil, ale čo to? Východ bol začatený kameňom. Darmo sa s ním richtár mocoval, darmo volal a prosil... Už nikdy sa nedostal z podzemnej chodby, nikdy sa nedozvedel, čo zapričinilo jeho skazu — že to pastier pred odchodom do dediny podpíril svoju kolibu, lebo tušil nejakú zradu. Koliba sa zrútila, len čo richtár zostúpil pod zem, a skaly poukladane na streche navádz pochovali toho, čo siahol na poklady, ktoré mu nepatrili.

To všetko vyrozprával pastier až na smrteľnej posteli. No nikto sa už nedozvedel, kde stála jeho koliba, nikto nevie, kde je vchod do chodby vedúcej popod Tatry. Pastier označil iba štit, pod ktorým sú ukryté skrine plné pokladov. Ten sa dodnes nazýva Skrinica.

ANTON MAREC

Svätenie jari

Mierne

Uprava: M. Novák

Lyrics:

To - čí sa mi, to - čí, vô - kol mo - jich o - čí,
pek - ný máj. (kolo) Pod' - me sestry spo - lu,
sväf - me v tom - to ko - lu jar a máj. podme sestry
spo - lu, sväfme v tom - to ko - lu jar a máj.

2. Vítam ja vás, vítam
a jednu si pýtam
do skoku.

(Vyber si ty sama,
ktorá ti je známa
ku boku.)

MÁRIA RÁZUSOVÁ-
MARTÁKOVÁ

V marci

Bzukotavá včielka
vystrela si krielka,
nojenkami pretrela si
očičká:

„Bzu-bzu, kvety zlaté,
dolu na úvrate
poslala jar spevavého
poslička.“

Púpava sa zdvíhla,
jedným očkom mihla.
Hop-cup! prvá z postieľky
vyskočí...

Zabudla si v chvate
sčesať vlásky zlaté,
sinko sa jej smeje za to
do očí.

Včielka ku nej zletla,
do uška jej šepla:
„Nič to preto, že si taká
strapatá!“

Keď sa topia lody,
tak sa máme rady,
ako by si bola
zo zlata.“

Katarína Waniczková z Durstina
a Jan Kaleta z Krakova.

Naša snímka predstavuje v súčasnosti jedného z najslávnejších a najpopulárnejších amerických spevákov. Nielen spieva a nahráva platne, ale i vystupuje vo filmech (naš záber je z filmu Moon Walker — Mesačný tulák). Pre ucháčenie môžeme dodať, že celá jeho rodina sa venuje mládežnej hudbe a v poslednom čase sa veľkej obľube teší najmä jeho sestra Jackie. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 1/92 sme uverejnili snímku francúzskeho speváka Yvesa Montanda. Knihy vyrebovali: Maria Naczk z Fridmana, Leonard Glinkowski z Wałcza,

MULTIMEDAILISTI ZOH '92

Každé veľké športové preteky majú svojich hrdinov. Mali ich aj tohoročné Zimné olympijské hry v Albertville — máme na myslí športovcov, ktorí získali viac medailí v niekoľkých olympijských súťažiach. V Albertvile najjasnej je zažiarila bežecká hviezda Spolku nezávislých štátov (bývalý ZSSR) Ejubov Jegoarová, ktorá vybojovala spolu päť medailí — 3 zlaté a 2 strieborné. Hneď za ňou sa zaradili dva znamenití nórski bežci Björn Dählie a Vegaard Ulvang so ziskom 3 zlatých a 1 striebornej medaily. Ďalšie poradie vyzierá nasledovne: 3. Gunda Niemannová (rýchlokorčuliarstvo) a Mark Kirchner (biathlon) — obej z Nemecka — po 2 zlatých a 1 bronzovej medaile; 4. Toni Nieminen z Finska (skoky na lyžiach) — 2 zlaté 1 bronzová;

5. Bonnie Blairová z USA (rýchlokorčulovanie), Kim Ki Hoonová z Južnej Kórey (short-track) a Petra Kronbergerová z Rakúska (zjazdárstvo) — po 2 zlaté medaily. Hodno tuná poznámenie, že ziskom zlatej medaily v štafete 4×5 km sa reprezentantka SNS 40-ročná Raiisa Smetaninová stala najúspešnejšou účastníčkou ZOH všetkých čias: má spolu 4 zlaté, 5 strieborných a 1 bronzovú medailu (získané na 4 ZOH).

Pripomíname, že reprezentanti ČSFR vybojovali 3 bronzové medaily. Získali ich: hokejisti, krasokorčuliar Petr Barna a skokani v súťaži družstiev. Reprezentantom Poľska sa tentoraz nepodarilo získať ani jednu medailu. Najúspešnejší bol Stanisław Ustupski, ktorý v severskej kombinácii obsadil 8. miesto.

Starý blázen Matěj

Děda Matěj je ten nejlegračnější dědeček na světě, myslí si Renátka, které prezdivují Pinkalinka. Děda Matěj umí ze všech najlépe hýbat vousy. V obličeji se mu přitom nepohně ani vráska.

Zamrkala na něj, jeho šedé oči udělaly totéž a v Renátčině tváři rozehrály hotový koncert smíchu. Starý se shýbl, uhnětl sněhovou koulí, řekl: „Kdo dál?“ a hodil. Koule přeletěla seřiznutou korunu lípky a rozstříkla se o střechu hospody.

„Teď já, ano?“ napřáhla ruku Pinkalinka. Hrudka umáchaná malou teplou rukou však mění směr. V domě vedle hospody třesklo okno. Pojednou je tam živo a Renátka má dojem, že se dolů po schodech ráti stádo slonů.

„Ty starý blázne!“ rozkřikla se paní ve dveřích, „ty s těmi skočinami nedáš pokoj ani nad hrobem! Do blázince by tě měli zavřít!“

Matěj stiskl Renátčinu ruku a na rty si položil prst: „Pst! ani muk.“

Vděčně se za něj schovala. Hodný děda Matěj!

Matěj okno zasklil. Renátce postavil před jejich domem sněhuláka. S hrncem na hlavě, s mrkví místo nosu a s koštětem v ruce. Zešíroka se na ni usmál a řekl: „Zítra spolu postavíme ještě jednoho. Když budeš chtít.“

Třeba tam tomu jednomu bude přes noc smutno, pomyslela si večer Pinkalinka. Obula si vysoké boty, zabalila se do máminy šály a potichu vyběhla do tmy. Přidala do kroku, aby sněhulák před jejich domem nebyl tak dlouho sám. Matěj jí s tím druhým určitě pomůže.

Doběhla k nízkému domku a nahlédla dovnitř oknem. Nad stolem svítí lampa a pod ní s krajcem chleba v ruce sedí starý Matěj. Oči má smutnější než ten nejopuštěnější sněhulák. Sedí u stolu ohnuty a docela sám.

Pinkalinka zaúkala na okno. Když otevřel, vyhoupla se na špičky a staré žilnaté ruce jí pomohly na rám. Chvílkou se jich podržela a potom řekla: „Dědečku Matěji, mně se po tobě stýskalo...“

MAGDALENA PROPEROVÁ

VESELO SO ŽIVOTOM

— Mama, — hovorí Janko, — barometer prudko spadol...
— To je čudné. Co ukazuje teraz?
— Neviem, spadal z balkóna na ulicu...

Matej lúksa orechy. Príde k nemu mladší brat a prosíka:
— Maťko, daj mi ochutnať.
— Nech sa páči, tu máš orech.
— Len jeden?
— To úplne stačí. Ver mi, ostatne majú rovnakú chut.

ČO JE TO?

Iné nevie, iba klat,
briezku, liesku,
agat, klát.
Co je to?

(arekeS)

Uhádneš ma jednoducho,
lebo mám len jedno ucho.
Co je to?

(akveirkop)

HVIEZDY SVETOVEJ ESTRÁDY

GLORIA

Este pred niekoľkými rokmi by hádam nikto nepredvídal, že si toto počerné dievča, pravým menom Gloria Estefan, tak rýchlo vydobyje pevné miesto vo svete mládežníckej hudby.

Gloria Estefan sa narodila na Kube, no od skorej mladosti žila v Spojených štátach, kam sa

jej rodičia prisahovali po prepuštení otca z kubánskeho väzenia. Od malíčka mala prirodzený zmysel pre hudbu a pekný hlas, no dlho sa nikde nemohla presadiť, až kým sa neoznámila s Emiliom Estefanom, s ktorým založila skupinu Miami Sound Machine a neskôr spojila i svoj život v manželstve. Ich

JOSEF BRUKNER

Kaňka

Když ukápne kaňka z pera,
stane se z ní zakrátko
malé černé prasátko.

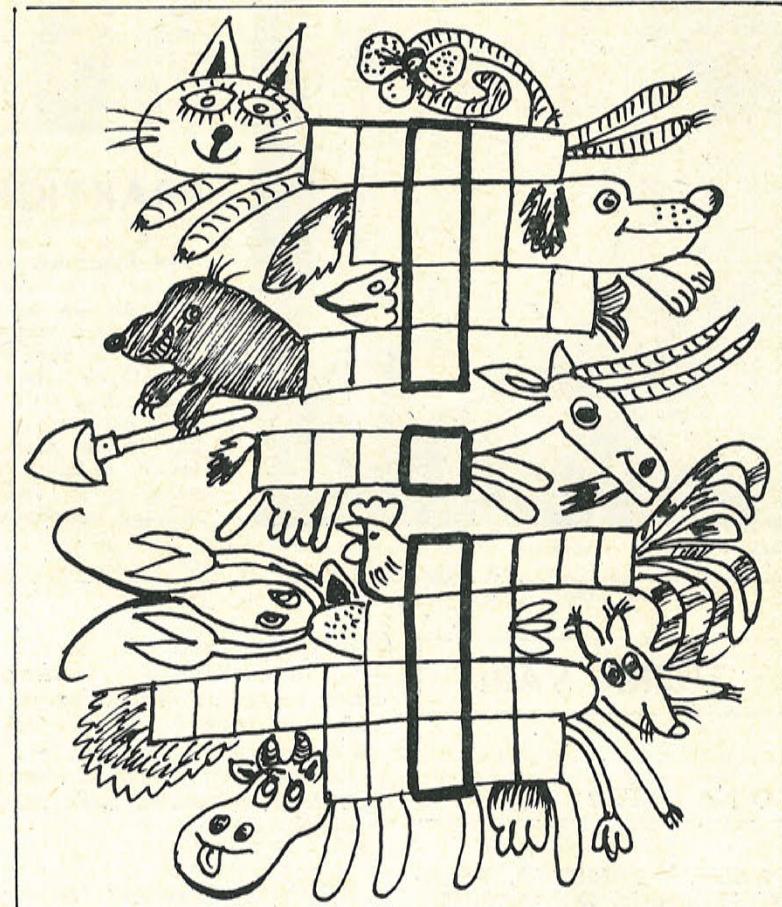
Ale která, ale která
promění se v skokana?

Jen ta namalovaná.

Kaňka, která pouli oči
a tváří se, že už skočí
jak žába či bleška,
není vůbec obyčejná,
jakých známe celá hejna,
ale kaňka těžká.

Okrem ľudi a zvierat vystupuje v rozprávkach neraz aj... meno rozprávkoj bytosti vám prezradí naša dnešná doplnovačka. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebojeme slovenské knihy. Tešíme sa na vaše dopisy.

Správna odpoveď našej doplnovačky z januároveho čísla znala KOCÚRKOVO. Knihy vyžrebovali: Martin Gurník z Huncoviec, Vojtech Gronský z Nedece a Ján Kowalski z Varšavy.

hudobná orientácia vychádzala z ostrej kubánskej samby a počiatkne sa zameriavať na kubánskych emigrantov a španielsky hovoriace obyvateľstvo.

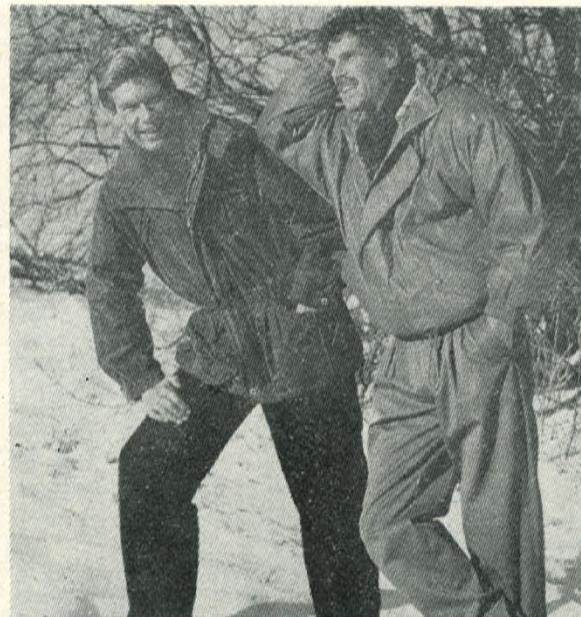
Po prvých úspechoch si ich všimla gramofirma CBS Records a umožnila im nahravať po anglicky spievané pesničky. Coskoro (v r. 1984) nahrali prvý singel nazvaný Dr. Beat, ktorý sa vychádzajúc z disco-funku rýchlo pretlačil do programu discjockeyov na celom svete. Tak isto si podmanili návštevníkov diskoték ďalšími singlami Conga, ako aj Bad Boy. Podobný v štýle a rovnako úspešný bol i ich debutový album s názvom Primitive Love.

V roku 1987 vydáva Gloria svoj prvý sólový album nazvaný Let It Loose, ktorý mal obrovský úspech. Predali ho v náklade vyše 3 miliónov výliskov a získal niekoľko prvenstiev v amerických hitparádach. V Európe sa presadil po dvoch rokoch, keď

vychádzal pod novým názvom Anything For You a ešte zvýšil komerčný úspech. Gloria sa naňom predstavuje ako interpretka pomalých, citmi nabitéh balád, o čo bol v USA, ale aj v Európe, veľký záujem.

Úspech a popularita spôsobili, že dostala viac ponúk na koncerty v rôznych krajinách, najmä v Strednej Amerike, kde si zároveň pripravila materiál pre svoj zatiaľ posledný album Cuts Both Ways, úzko nadvážujúci na predchádzajúci triumf. Bol na ňom o.i. také balady ako Don't Wanna Loose You Now alebo Oye Mi Canto (Hear My Voice), ktoré sa stali hitmi vo viacerých štátach.

Gloria má veľmi široký hlasový fond a tak ani veľmi neprekupuje, že si ju prizval k spolupráci na duette slávny operný spevák Plácido Domingo. Ich spoločné dielo vyšlo na LP-platni Viva Goya, ktorá popularitu speváčky ešte znásobila.

PRAKTIČKÝ MUŽ

— Sportová, krátká, ale aj predĺžená bunda má pevné miesto v šatníku praktického muža. Rozhodli ste sa, že tú svoju obľúbenú, ale už dosluhujúcu vymeníte za novú? Chceme vám poradiť za akú. Ponúkame ukážky rozmanitých aktuálnych typov, ktoré pristanú mužom všetkých vekových kategórií. Bundy sú podšíte, jednoduchého strihu, ušité z rozličných nepremokavých uni materiálov. Aj túto sezónu sa objavujú ozdobné, ale zároveň účelné detaily — veľké našité vrecká, odopínateľné kapučne lemované kožušinou, kožené paspulky a podobne.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

KELOVÁ POLIEVKA. Rozpočet: 200 g kelu, 40 g masti, 20 g hladkej múky, 160 g zemiakov, 20 g cibule, voda, soľ, cesnak, majorán, čierne korenie.

Očistený kel pokrájame na rezance a dáme na zapenenú cibuľu podusit. Zaprásime ho múkou, zalejeme vodou, pridáme pokrájané zemiaky, okoreníme, osolíme a uvaríme. Do kelovej polievky môžeme pridať aj huby alebo klobásu.

BURGUNDSKÉ HOVĀDZIE PEČENÉ. Rozpočet: 400 g hovádzieho zadného mäsa, 30 g masti, 40 g slaniny, 20 g mrkví, 20 g petrželu, 40 g cibule, 30 g brusníck, 20 g paradajkového pretlaku, 40 g hladkej múky, 10 g cukru, 1 dl červeného vína, ocoť, citrónová kôra, soľ, čierne korenie, borievky, tymián, voda.

Očistenú, pokrájanú zeleninu opečieme na masti a pridáme pokrájanú cibuľu, ktorú necháme zapeniť. Potom pridáme hovádzie mäso, ktoré sme popreťahovali prúzkami údené slaniny, posolíme, pridáme korenie, brusnice, ostatné príchuti a paradajkový pretlak, podlejeme vodou a prikryté dusíme. Polomákké mäso

dopečieme v rúre bez pokrývky. Po upečení ho vyberieme, štavu zaprášime múkou, povarieme a pretrieme. Podľa chuti štavu ešte osladíme, okyslíme, zlepšíme vínom a vylejeme na mäso. Podávame s knedľou alebo makorónmi.

SUNKOVÉ FLIAČKY. Rozpočet: 300 g fliačkov (cestoviny), 40 g masti, 20 g cibule, 250 g šunky alebo inej údeniny, 10 g masti na vymästenie, 20 g strúhanku, 2 vajcia, voda, soľ, 2 dl mlieka.

Do vriacej osolenej vody zavaríme fliačky, ktoré po uvaření ocedíme. Na masti zapeníme pokrájanú cibuľu, pridáme posekanú alebo zomletú šunku, spolu popražíme a zmiešame s fliačkami. Zapečieme ich vo vymästenom a strúhankou vysypanom kastróle zaliaté vajcami rozšľahanými v mlieku. Podávame so šalátom.

VEĽKONOČNÁ BABA. 1 kg údeného bravčového mäsa (najlepšie z lopatky), 1/4 kg domácej klobasy a 100 g slaniny uvaríme do mäkkia. Asi 2 dl vývaru vylejeme na 10 pokrájaných žemli, na ne vysypeme na kúsky pokrájané mäso a klobásu, pridáme čierne korenie, soľ, niekoľko vajec a nakoniec oprážnenú uvarenú slaninu. Všetko dobre premiešame. Masu dáme do vymas-

teného pekáča a vrch potrieme rozšľahaným vajcom. Aby bola jemnejšia, môžeme bielka vyšľahať na sneh a jemne zamiešať do masy. Pečieme kým nie je na povrchu ružová. Najchutnejšia je teplá, ale môžeme ju podávať aj studenú.

VEĽKONOČNÝ SYREK. 1/2 lit. mlieka vymiešame s 5 celými vajcami, pridáme 20 g soli, 50 g umytych hrozienok a povarieme. Prevarené scedíme cez čistý obrusok. Dobre odkvapkanú masu sformujeme do úhladného tvaru, potrieme žltkom a mierne zapečieme v rúre. Vychladnutý syrek nakrájame a podávame k šunke s chrenom alebo s chrenovou omáčkou.

SLEDĚ V PIVNÉM TĚSTĚ. Rozpočet: 1 kg solených sleďů, půl sklenice mléka, sklenice mouky, 2 vejce, sklenice světlého piva, půl sklenice smetany, sůl, půl sklenice oleje.

Sledě na noc namočíme, očistíme a zalijeme na 2 hodiny mlékem. Z mouky, vajec, sladké smetany a piva ušleháme husté těsto. Posolíme. Na pánev rozhrzejeme olej. Filé ze sledů vyjmeme z mléka a okapeme. Každé filé namočíme v těsti a smažíme po obou stranách. Podáváme s bramborami nebo bílým pečivem, se salátem z kyselého zelí nebo z pörků s majonézou.

ŠETŘÍME V KUCHYNI

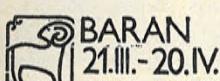
ZEMLOVÉ KNEDLÍČKY. Rozpočet: 2 zbylé zemle nebo housky, 30 g másla, petrželka, 2 vejce, 2 lžice mléka, sůl, asi 80 g strouhanky.

Na polovině másla osmahneme na kostečky nakrájené žemle. Na zbylém másle osmahneme posekanou cibuli a petrželku. Vejce rozmícháme v misce s mlékem a solí, přidáme pokrájené žemle, cibulku, pokrájenou petrželku a podle potřeby strouhanku. Z tésta tvoříme malé knedlíčky, které vhazujeme do vařící vody a vaříme dle velikosti asi 4 minuty i déle. Knedlíčky můžeme použít jako zavarku do polevky, jako přílohu k zadechanemu masu, ke kuřeti na paprice či k dusené zelenině.

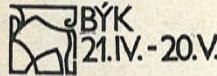
LEVNÁ POMAZÁNKA ZE ZBYTKŮ UZENINY. Rozpočet: 100 g salámu nebo odkrojky z vařeného uzeného masa, trochu sardelové pasty, 50 g másla, 1 lžice hořčice, 2 vařené studené brambory, případně trochu citrónové šťavy.

Uzeninu jemně usekáme nebo umeleme na masovém strojku. Přidáme utřené máslo se sardelovou pastou, strouhané brambory a dochutíme hořčicí a citronem.

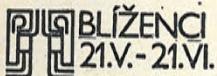
HVIEZDY O NÁS

BARAN
21.III.-20.IV.

Tvoje úsilie čoskoro prinesie očakávané výsledky, aj keď v prvej polovici mesiaca môžeš ešte naraziť na prekážky. Bude to zároveň priaznivé obdobie pre vysvetlenie dávnych nedorozumení. Potom už všetko pôjde hladko, taktiež keď ide o peniaze, bude to mesiac celkom priateľný.

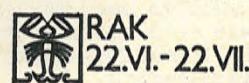
BÝK
21.IV.-20.V.

Bude veľa práce, ale aj uznania a pochvály. Tvoji zahraniční priatelia budú mať značnú zásluhu na kladných zmenách v tvojej materiálnej a profesionálnej situácii. Avšak nesmiesh myslieť len na seba. Zloženosť problémov tvojho partnera budú si vyžadovať nielen tvoju pozornosť, ale aj takt a srdečnosť.

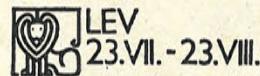
BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Bliží sa reorganizácia na tvojom pracovisku. Preto sa zaoberej predovšetkým svojou prácou a možnosťami odbornej kariéry. Porad sa múdrych a úprimných priateľov, pomôžu ti oceniť tvoje možnosti objektívne a s od-

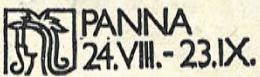
stupom. Možno dostaneš nejaké neočakávané peniaze, ale daj si pozor, aby si pre prílišnú dôverčivosť nestratil všetko.

RAK
22.VI.-22.VII.

Nebude to ľahké obdobie, ale veľa bude závisieť od teba samého, od tvojho konania. Venuj viac energie problémom svojich detí, ako aj svojim vzťahom k podriadeným a najbližším spolupracovníkom. Od nadriadených môžeš očakávať dosť ostrú kritiku. Najlepšou odpoveďou na ňu bude tvoja práca a výsledky.

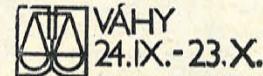
LEV
23.VII.-23.VIII.

V práci sa situácia rozvíja v tvojom prospech. Nadviažeš s niekým dobrú spoluprácu, čo prispieje k zlepšeniu tvojej materiálnej situácie a spoločenského postavenia. Doma konečne utichnú spory a zavádzne harmonické ovzdušie, čo ti pridá silu a energiu. Neočakávané peniaze zlepšia stav tvojho konta.

PANNA
24.VIII.-23.IX.

Požiadavky tvojich detí ti spôsobia veľké starosti a neprijemnosti, ale nakoniec to všetko úspešne vyriešiš. Mládež nakońec pochopí a prijme tvoje argumenty a doma zavádzne pokoj. Budeš ho potrebovať, aby si v

práci dohonil všetko, čo si pre rodinné konflikty zanedbal.

VÁHY
24.IX.-23.X.

Celú svoju pozornosť a čas venuješ svojim súkromným záležitosťam a osobným problémom. Všetko ostatné fa prestane zaujímať. Snáď sa ti vďaka tomu podarí obnoviť harmóniu v tvojom manželstve, ktoré v poslednom čase nebolo najlepšie, a získať dôveru svojich detí.

ŠKORPIÓN
24.X.-22.XI.

Dôjde k ďalším zmenám, ktoré sú súčasťou dlhého a pomalého procesu. Musíš si na to zvyknú a prispôsobiť sa novej situácii; totiž v značnej miere na tebe závisí, či nastavujúce zmeny budú pre teba prospěšné alebo nie. Rozhodne to na mnoho rokov o tvojej budúcnosti. Co teraz zanedbáš, neskôr budeťaťo napraviť.

STRELEC
23.XI.-21.XII.

Priaznive zmeny v tvojom osobnom živote prebudia v tebe pochopenie a toleranciu voči tvojim blízkym a ďalšiemu okoliu. V tejto povznesenej nálade však nesmiesh zabudnúť, že niektorým ľuďom je tvoj úspech soľou v očiach. Neponáhľaj sa s uzaváraním konkrétnych zmlúv — nie-

kto fa bude chcieť oklamať a pripraviť o zaslúženú odmenu.

KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Máš za sebou ľažké dni, ale to už je minulosť. Teraz sa veľa zmení na lepšie — v tebe a okolo teba. Zabudneš na smútok a sklamanie, zlepší sa tvoja situácia v zamestnaní a zdravotný stav. Ponuku na zmenu bydliska môžeš prijať bez obavy — urobilo by to dobre tebe a tvojej rodine.

VODNÁR
21.I.-18.II.

Pribudne ti síl, zdravia, peňaží a chuti do práce. Plánovanie budúcnosti opäť získava stratený zmysel. Ale buď veľmi diskrétny, neprezradzaj svoje zámery predčasne. Nehovor predovšetkým o peniazoch, sám by si si mohol pokaziť dobrú príležitosť. Veľkú radosť ti v najbližších dňoch urobia deti.

RYBY
19.II.-20.III.

Dobrá situácia. Celý mesiac budeš plný energie a nadšenia. Nadviažeš nové srdečné priateľské vzťahy, ktoré ti prinesú oporu a pomoc. V práci ocenenie a odmena, aj tvoj partner zlepší svoju finančnú situáciu. Jedinou tmavou stránkou tohto mesiaca môže byť tvoje zdravie — neber naľahko príznaky oslabenia.

65—35 bodů:

Máš všechny predpoklady k tomu, abys svým vlivem změnil druhé, učil je, radil, řídil. V takových situacích se cítíš jako ryba ve vodě. Jsi přesvědčen, že se člověk nemá uzavírat v sobě, vyhýbat se lidem, stát stranou a myslit jen na sebe. Má dělat něco pro druhé, ukazovat jim jejich chyby, učit je, aby si všimali vnější skutečnosti. Jsi sugestivní a přesvědčivý. Musíš si však dávat pozor, aby ses vyhnul krajnostem, jinak se staneš fanatickem nebo tyranem.

30—0 bodů:

Bohužel jsi málo přesvědčivý, i když máš pravdu. Soudíš, že tvůj život i život jiných lidí musí být podřízen zásadám kázné, zdravého rozumu a dobrého vychování, a že se všechno má předem předvídat. Nerad děláš něco násilného. Někdy jsi až příliš zdrženlivý. Proto často nedosáhneš svého cíle a v některých situacích tě lidé nepochopí. A to je škoda.

SNÁŘ

vám o:

Audienci — zlepšíš své postavení.

Automobilu — dôležité novinky; přijíždějícím — úspěch a vztušt.

Bábavce — rodinná slavnost.

Babičce — rodinná událosť.

Baletu — zažiješ zklamání.

Baldachýnu — budeš čten a vážen.

Bálu — budeš prítomen svatbě nebo zásnubám; navštíviti ho — zažiješ velkou radost; tančiti na něm — máš veľmi dobré výhľadky.

Balíku — dôležitá zpráva; odeslaném — přijemné překvapení; prázdném — neprijemná zpráva; s penžemi — budeš konat niejakou cestu.

Balonu létajícímu — vyvstanou ti nové povinnosti; vystupovali v něm — úspěšná práce; stoupajícímu — ujde ti zisk, výhra; padajúcímu — tvé plány zíroskotají.

Balkonu — nemôžeš se uplatniť ve svém povolání; stát na něm — tvé postavenie nebo podnik je nejistý.

Balsámu — pro nemocné uzdravení, pro zdravé splnení prání; vonicím — budeš mít přijemný život.

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodí podívat se občas do snáře? Je to přece jen zábava, a co když sa vám dobrý sen vyplní. Tedy, zdálo se

NÁŠ TEST

Umíš ovlivnit jiné?

Každý z nás občas podlehne vlivu jiných lidí, a někdy sám má na ně vliv, kterého využívá k různým cílům. V některých povolených je to dokonce nezbytné. Chceš vědět, zda i ty dovedeš ovlivnit druhé? Odpověz na naše otázky.

1. Vybral bys povolání herce nebo politika? ano — 5 b., ne — 0.
2. Dráždí tě osoby oblékající se a chovající výstředně? Ano — 0, ne — 5 b.
3. Dovedeš s druhou osobou hovořit o svých intimních zájtcích? ano — 5 b., ne — 0.
4. Rezignuješ okamžitě, zachováš-li se někdo vůči tobě nevhodně? ano — 5 b., ne — 0.
5. Cítíš se nejistý, máš-li někdo úspěchy tam, kde ty bys je chtěl dosáhnout? ano — 5 b., ne — 0.
6. Děláš rád něco nesnadného, abys ukázal, že to dokážeš? ano — 5 b., ne — 0.
7. Mohl bys obětovat všechno pro něco výjimečného? ano — 5 b., ne — 0.
8. Chtěl bys mít stálé tentýž kruh přátel? ano — 0, ne — 5 b.
9. Máš rád spořádaný život s přesně plánovaným rozvrhem? ano — 0, ne — 5 b.
10. Přestavuješ rád nábytek v bytě? ano — 5 b., ne — 0.
11. Děláš rád totéž pokaždé jinak? ano — 5 b., ne — 0.
12. Děláš rád schválnosti někomu, kdo je příliš domýšlivý? ano — 5 b., ne — 0.
13. Rád dokazuješ, že tvůj nadřízený nebo osoba pokládaná za autoritu nemá pravdu? ano — 5 b., ne — 0.

SIEDME MANŽELSTVO Liz Taylorovej nemá dobré perspektívy. Jej ôsmý manžel (nie je to omyl, Liz sa totiž dvakrát vydala za filmového herca Richarda Burtona) bol sice nádherný, ale aké bude manželstvo s mladším o celých 20 rokoch Larrym Fortenským sa nedá vopred predvítať.

Mladomanželia hneď na začiatku svadobnej cesty mali smolu. Pred odletom do Maroka kde mali stráviť „medové“ dni v paľáci Lízinho priatela, multimilióňára Malcolma Forbesa, ktorý im požičal svoje súkromné tryskové lietadlo na svadobnú cestu sa v poslednej chvíli pokazilo. Rozčúlená Liz s novopečeným manželom tri hodiny čakala na letisku a nevedela či a kedy odcestuje.

V batožine hviezdy sa nachádzali nielen cele tucty jej toariet, ale aj množstvo kníh. „Každý deň chcem prečítať jednu“ — konštatovala Liz. Jeden z kufrov obsahoval množstvo liekov aj upokojujúcich, d'alsi 100 novučkých nočných košiel.

Klebety z Maroka hovoria, že mladý pár sa spolu príseňne nudil. Nebolo vidno, žeby sa zhovárali, bozkávali a šepkali si nežné slovíčka, ako to obvykle robia mladomanželia. Larry chodil sám na prechádzky. Liz asi čítala knihy, ktoré si priviezla.

Štyri tyždne po svadbe, Liz odišla do svojho rodného mesta Londýna, kde sa mala zúčastniť dvoch podujati organizovaných pri príležitosti dňa boja s AIDS. Na londýnskom letisku Heathrow ju uvideli... na invalidnom vozíku, ktorý tlačil Larry. Hviezda pricestovala do Londýna napriek tomu, že sa jej opäť vrátili bolesti chrabtice. Liz na ne trpí už mnoho rokov, vlastne odvtedy, keď ako 12-ročné „zázračné dievča“ spadla z koňa počas natáčania filmu. Teda opäť smola... Na snímke: Liz Taylorová a Larrym Fortenským.

AKO V ROZPRÁVKE. Najnovší film s Arnoldom Schwarzeneggerom v hlavnej úlohe — „Terminátor 2“ — prekonal všetky finančné rekordy. Bol jedným z najdrahších filmov, aké dosiaľ natočili — stál 90 miliónov dolárov, ale zároveň priniesol aj najväčšie zisky — približne 500 miliónov dolárov! Z toho 15 miliónov zarobil Schwarzenegger. Na premiéru prišla skoro celá politická a finančná elita USA. Arnolda takto predstavili prítomným senátorom a kongresmenom: Je to človek, ktorý urobil viacero pre obchodný rozpočet Spojených štátov, ako ktokoľvek z prítomných v tejto sále.“

Schwarzeneggera si však cenia nielen pre zisky z jeho filmov. Bývalý „Mister universum“ veľmi zdokonalil svoje herecké schopnosti a dokázal získať si sympatiu širokej verejnosti bez ohľadu na to, či hral hrdinu vedeckofantastického policajta v škôlke, alebo — ako vo filme Red Heat, nakrúcanom v Moskve — sovietskeho milicionára.

Jeho kariéra pripomína filmový scenár, alebo... rozprávku. Syn skromného policajta z malého mestečka v Štýrsku získava titul najkrajšieho muža na svete, prichádza do USA a hoci nepozná jazyk — začína hrať vo filmech, žení sa s Mariou Shri-

verovou, sesternicou nežijúceho prezidenta USA, Johna F. Kennedyho, teda stáva sa členom najslávnejšieho rodinného klanu v Amerike a konečne ako jeden z najpopulárnejších hercov zarabá milióny! Schwarzenegger pritom je na ľalej skromný. Nesíva o palácoch a vlastnej jachte, stačí mu skromný jeep a motocykel. Najradšej sa rozpráva so svojou dvojročnou dcérkou Kathérinom. „Snažím sa ju od malička naučiť, že najdôležitejšia je práca a disciplína. Ak by som zo začiatku celé hodiny v biednom suteréne nášho malomestského

klubu necvičil kulturistiku, ak by som aj dnes neboli disciplinovaný, nikdy by som nedosiahlo to, čo mám dnes a kym som dnes“ — hovorí. Herec nezabúdanie na svoju skromnú rodinu. Otec už nežije, ale matka každý rok trávia niekoľko mesiacov v USA, v dome svojho syna a jeho manželky Márie. Na snímke: Arnold Schwarzenegger.

VO VIEDNI slávnostne otvorili výstavu obrazov, ktoré namaľoval Anthony Quinn. Tento vynikajúci herec mexického pôvodu, hrdina mnohých filmov (o.i. nezabudnuteľného Gréka Zorbu) sa už dlhší čas venuje maliarstvu. Quinn hovorí, že vlastne vždy chcel maľovať, hercom sa stal náhodou keďže toto povolenie „prináša veľa penazí“. Keď mal 15 rokov — spomína Quinn — robil portréty ľudom na ulici. Jeho umeleckým ideálom bol vždy Picasso — Quinn sa považuje za jeho žiaka.

Prvých 25 dolárov zarobil ako mladý chlapec, keď namaľoval portrét voľáky slávneho hollywoodského herca Dougla Fairbanksa. Quinn mu poslal obrázok s prosbou, aby mu Fairbanks dal naň svoj autogram. Avšak slávny herec poslal svojmu budúcomu kolegovi šek na 25 dolárov! Dnes Quinnove obrazy dosahujú veľmi vysokú cenu nie len vďaka umeleckej hodnote ale aj vďaka slávnemu hercovmu menu.

Na otvorenie výstavy vo Viedni 75-ročný Quinn prišiel s celou rodinou: manželkou, synom Francescom a nevestou. Na snímke: Anthony Quinn.

ještě dlohu žila v ústrani s tremi dětmi v malém zámečku v Provenci. Teprve v prosinci se poprvé ukázala veřejně na představení v pařížské opeře. Tisk hned začal psát o uchazečích o ruku mladé, půvabné vdovy a o tom, jaké mají šance.

Na prvním místě je 41-letý Roberto Rossellini, syn filmové hvězdy Ingrid Bergmanové a italského režiséra Rosselliniho. S Karolinou jsou už dlouho přáteli, říká se, že ho miluje jako bratra. Rossellini je velmi bohatý, zdědil velký majetek po matce a sám má příjmy nejméně 100 tisíc dolarů měsíčně. Roberto cení rovněž Karolinin otec, kníže Rainier. Jeho šance u princezny tisk odhaduje na 45 procent.

20 procent šancí má prý 42-letý Gilles Hennessy, král koňaku a šampaňského, rozvedený otec čtyř dětí. Už dávno je Karolininým ctitelem, a před svým snatkem se s ním často setkávala.

Konstantin Niarchos, syn řeckého „krále tankerů“, jehož majetek se odhaduje na 5 miliard dolarů, má 40 procent šancí. 10 procent dávají novináři 48-letému španělskému knížeti Rodriguezovi de Ahrenberg. Jej sprízněna s mnoha panovnickými rody.

A konečně 32-letý Vincent Lindon, francouzský filmový herec. Není milionárem ani aristokratem. Právě on však se nejsrdečnejši choval ke Karolině v těžkých chvílích, pečoval o její děti, které mu říkají strýčku a přímo ho zbožňují. Nikdy se o něm nesmluvilo v souvislosti se společenskými skandály. U Karoliny prý má až 60 procent šancí. Na snímku: princezna Karolina.

DRUHÝ MANŽEL PRO KAROLINU? V říjnu uplynul rok od tragické smrti Stefana Casiraghiho, manžela monacké princezny Karoliny. Karolina však

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHOW I SŁOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCiS: 31-150 Kraków, ul. Św. Filipa 7, tel. 34-11-27.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI.
WYDAWCZA: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCiS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCiS.

REDAKCJA: Ján Spernoga (redaktor naczelny), Jozef Pivočárik, Eva Matišová, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnická, Alžbeta Stojowska (tłumaczki).

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustín Andrašák, Zofia Bogačíková, Jozef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lídia Mšalová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmuje redakcja Život w Warszawie lub Zarząd Główny TSKCiS w Krakowie w terminach: do dnia 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz na cały rok następny; do dnia 20 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: 1 numer 2000 zł, kwartalnie — 6000 zł, rocznie — 24 000 zł.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje także redakcja Život w Warszawie oraz Zarząd Główny TSKCiS w Krakowie w podanych wyżej terminach. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 28.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótów.

Numer oddano do składu 3.02.1992 r., podpisano do druku 10.03.1992 r.